תלמוד בבלי · ראשונים · ראש · מפרשים · מעדני יום טוב · סדר טהרות

מעדני יום טוב על נדה

רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מעדני יום טוב על נדה

רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מעדני-יום-טוב-על-נדה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

הלכות כלאי בגדים 68
הלכות מקוואות 76

א **שיש** לה וסת. ענייני הוסתות יתבארו עיקרן בפרק האשה אבל סדרן של ימי האשה בין ימי נדות לימי זיבות יתבארו בסוף פ' תינוקת:

ב **דיה** שעתה. פירש"י וליכא למימר דמעיקרא הוה התם כלומר בבית החיצון וכותלי בית הרחם העמידו וקי"ל בפרק יוצא דופן כל הנשים מטמאות בבית החיצון ומש"ה פליגי בה ברישא דמתניתין בשאר כל הנשים שאין להן וסת שמאי אומר דיין שעתן והלל אומר מפקידה לפקידה כו' וחכ"א מעל"ע ממעטת על יד מפקידה לפקידה ומפקידה לפקידה ממעטת ע"י מעל"ע ולענין טהרות ולא לבעלה כמ"ש בסי' ה':

ג **בעא** מיניה רבא ובגמ' בעו מיניה מר"נ:

ד **אפילו** בתוך ימי נדתה. פי' כלומר בימים שהיא למודה לראות דהיינו שעת עונתה פי' סתם נשים רגילות לראות מל' יום לל' יום והיא נקראת בגמ' בפירקין עונה בינונית וכדפי' רש"י לקמן בסמוך אדבעלה מחשב ימי עונתה:

ה **ומר** סבר ווסתות דרבנן. נראה דדוקא במרגשת שבא דם זה מן המכה ואפ"ה אם זמן וסת הוא אי וסתות דאורייתא חיישינן שמא גם מן המקור בא הדם אבל אם אינה מרגשת יציאת הדם מן המכה טמאה לכ"ע אם הוא זמן ווסתה דאי לאו הכי וכי לעולם לא תהא נדה והלא קודם מכה הוה לה וסת. תוס':

ו **והכא** במקור מקומו טמא קמפלגי. ואע"ג דטומאת בית הסתרים היא ובפ' דם הנדה אמר נמי דדם בעי רביעית והכא קאמר טמא אע"ג דליכא רביעית כדאמרינן בפ' יוצא דופן מקור שהזיע כב' טיפי מרגלית טמא שמא הכא הלכה למשה מסיני הוא תדע שהמקור טמא והאשה טהורה. תוס':

ז **וקי"ל** הלכתא כרב באיסורי. כדאי' בבכורות פ' יש בכור (בכורות דף מ"ט) וגם התוס' כתבו כן. ואשתמיטתנהו להתו' ולרבינו דבמכילתין גופא איתא הכי בפ' המפלת (דף כ"ד) ואי לאו דאשתמיט להו לא היו מביאים ממרחק לחמם ולולי שראיתי כן בתוס' דמוכח לומר שמהם העתיק רבינו כך הייתי אומר שהוא נכתב בס' רבינו מתלמיד טועה משום דבפרק יש בכור מוכח דרבינו ל"ג לה התם להך מילתא ע"ש:

ח **אלמא** קסבר ווסתות דאורייתא. פרש"י הל"מ דמחזקינן לה בטומאת ספק ולקמן מוכח דבטומאת ודאי חשבינן לה למ"ד דאורייתא:

ט בפ"ב דשבועות גר' ובריש סי' דלק' מייתי ליה:

י **הלכך** גם ר' יוחנן סבר וסתות דרבנן. אבל אי לא דאמרינן אדרבה בר רב הונא דקסבר ווסתות דרבנן היינו יכולים לומר דלעולם ר' יוחנן ס"ל ווסתות דאורייתא ואפ"ה שפיר קאמר דבעלה מחשב כו' דאע"ג דאורייתא היא מ"מ אינה אלא בספק שמא ראתה

וכלשונו של רש"י הל"מ דמחזקינן לה בטומאת ספק וכיון שאינו אלא ספק אימא שמא טבלה נמי דספק מוציא שפיר מידי ספק אבל השתא דאמרן דטעמיה דרבה בר רב הונא דאמר אפילו הגיע עת ווסתה נמי מותרת היא משום דקסבר ווסתות דרבנן דליכא ודאי טומאה ואינה אלא בספק ואיכא למימר נמי שמא טבלה כדר"י בעלה מחשב כו' אבל אי הוה סבר דוסתות דאורייתא איכא ודאי טומאה וליכא למסמך אשמא טבלה דאין ספק מוציא מידי ודאי והשתא ודאי דר' יוחנן נמי דאמר מחשב כו' על כרחין משום דס"ל ווסתות דרבנן דאי הוה סבר ווסתות דאורייתא היכי מצי קאמר דמחשב כו' ושמא טבלה הא ודאי ראתה חשבינן לה ואין ספק מוציא ודאי:

יא **ועוד** דרבינא דהוא בתראה דחיק כו'. זו אינה ראיה כל כך דדרך דחייא אמרה ואי משום דהל"ל כ"ע ווסתות דאורייתא הא לא מצי קאמר הכי דא"כ מ"ט דמ"ד טהורה וכיוצא בזה בפ' הגוזל סי' י"ד ובשאר דוכתי:

יב **מכאן** א"ר אושעיא אזהרה כו'. וכתב הר"ן דאסמכתא בעלמא היא דהא קי"ל דווסתות דרבנן ועוד שהם התירו ליוצא לדרך לפקוד את אשתו סמוך לוסתה כדאיתא בפ' הבא על יבמתו ואי מדאורייתא היכי שרינן אלא ודאי כדכתיבנא ע"כ וכ"כ רבינו לקמן בסוף פ' האשה בשם הראב"ד:

יג **וכמה** עונה או יום או לילה. הכי גר' בריי"ף ואיתא הכי בגמ' לקמן בפ' תינוקת (דף ס"ה) אדתניא התם ראתה ועודה בבית אביה בה"א כל הלילה שלה ונותנין לה עונה שלמה וכמה עונה שלמה פי' רשב"ג לילה וחצי יום ואמרי' עלה ומי בעינן כולי האי ורמינהו הרי שהיו גתיו כו' רשב"ג אומר משום ר' יוסי מניחן תחת הצינור שמימיו מקלחין או במעין שמימיו רודפים וכמה עונה ומפרשינן וכמה עונה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן או יום או לילה ועל דא ודאי סמיך הריי"ף וגם רבינו שכתבו כמה עונה או יום או לילה אבל אני תמה דאיתא תו התם ר' חנא שאונה וא"ל רבי חנא בר שאונה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן חצי יום וחצי לילה ואמר רב שמואל בר רב יצחק ולא פליגי הא בתקופת ניסן ותשרי הא בתקופת תמוז וטבת פרש"י בתקופת ניסן ותשרי שהיום והלילה שוים או יום או לילה בתקופת תמוז וטבת שאינם שוים חצי יום וחצי לילה דהוי עונה שלמה של שתים עשרה שעות ע"כ וא"כ הא שמעינן דאו יום או לילה לאו דוקא אלא כלו' י"ב שעות וכן נמי אדרמינן מהא אברייתא דראתה כו' לא רמינן אלא בתר דמפרשינן להני אמוראי ושני נמי דרשב"ג כי קאמר לילה וחצי יום הכי קאמר או לילה דניסן ותשרי אי חצי יום וחצי לילה דטבת ותמוז אי בעית אימא שאני כתובה דמגבי בה טפי עד דחתמו כלומר הלכך בעינן לילה שלמה וחצי יום ואם כן ה"נ לענין הך עונה

דאתמר הכא בפרישה דסמוך לווסת אמאי קא נסבי רבינו והרי"ף כלישנא דרבי חייא בר אבא אליבא דר' יוחנן ולא כדמפרשינן לה בגמ' דלא פליגי ואו לילה או יום לאו דוקא אלא י"ב שעות קאמר ובודאי שאין נראה לחלק בין דיני נדה לדיני הכשר כלי יין נסך מדלא מפלגינן בהך רומיא דמינייהו אראתה בבית אביה וראיתי בב"י סי' קפ"ד שכתב וז"ל כתבו הגהת מיי' בפ"ד בשם אביאסף וכמה עונה יום או לילה ביומי ניסן ותשרי וחצי יום וחצי לילה ביומי תמוז וטבת ע"כ ונראה שטעמו משום דמשמע ליה דשיעור עונה הוי י"ב שעות מהשעות שהם כ"ד ביום ובלילה ומ"מ נ"ל שאין לחוש לכך מאחר שהפוסקים לא הזכירוהו וגם לישנא דגמ' משמע דלא קפיד אלא על היום או על הלילה לא על השעות ולא הזכירו שעות בפרק האשה אלא משום פלוגתא דר' יוסי דאיתא התם עכ"ל הב"י ואני אומר דבלי ספק דאגב חורפיה לא עיין ולא דק ואשתמטתי' הך סוגיא דפרק התינוקת דבודאי דמשם יצא לו להאביאסף ולא דמשמע לו מסברא בעלמא דכתב הב"י אלא סמיך ליה על הגמרא הערוך שכתבתי וגם מ"ש הב"י דלישנא דגמ' משמע דלא קפיד כו' גם בזה לא עיין דקסבר הוא שזה הלשון שהזכירו הרי"ף ורבינו או יום או לילה דבגמ' אדהכא אתמר כך ולא היא שמצינו להך סוגיא דפרישה דסמוך לוסתן שהוא בגמ' בג' מקומות בפ"ב דשבועות ובפ' האשה ובפ' הבא על יבמתו בסופו ובשלשתן לא אתמר בגמ' כלום אלא ששיעור הפרישה הוא עונה אבל כמה הוא שיעור עונה לא אתמר כלל וא"כ אדרבה מסתמא יש לנו לומר דנלמוד סתום מן המפורש והיינו ההיא דפרק תינוקת ומכ"ש הגמ' נמי רמי מיניה לענין נדה אראתה בבית אביה ולא דחינן לה לאפלוגי בינייהו כלל אלא לחד שינויא ומשום דכתובה רמי בה תיגרא משמע דבלאו הכי אין לחלק ובודאי שזה הוא ג"כ טעמו של האביאסף ומש"ה הוא דקשיא לי טפי טובא על רבינו והרי"ף ז"ל שהם ג"כ טעמם דכיון דלא אתמר בגמרא אדהכא בשום דוכתא כמה שיעור העונה דנלמד סתום מן המפורש היינו מההיא דהתינוקת והיאך א"כ תפסו להם לדרבי חייא בר אבא א"ר יוחנן לעיקר והגמ' עצמו מפרשו שאינו חולק עם ר' חנא ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי והיה להם לתפוש כמו כן בדברי שניהם לענין שיעור פרישה דהעונה ואולי יש לי לומר דלענין פרישה לא ראו הרי"ף ורבי' לפסוק כן דבשלמא לענין הכשר כלי י"נ וא"נ לענין מה שנותנין לראתה בבית אביה מצינן שפיר למעבד כתרווייהו דלפום דמאי דמשוינן להו דלא פליגי הוי שיעורא י"ב שעות וכך יש לדון לענין ההכשר דכלי י"נ שיש להשהותן י"ב שעות וגם לענין דראתה בבית אביה יש ליתן לה כל כך משעת חופתה אבל בפרישה דסמוך לוסתה ששיעור הפרישה הוא תלוי בווסת הבא אין עתו קבוע אע"פ שהוא בא בזמנו דאורח בזמנו בא היינו בזמן העונה

הוא בא אבל לא כל העתים שוים דלפעמים מתאחר ופעמים ממהר לבא וא"כ מהיכן אתה מתחיל לאותן י"ב שעות ואם אתה אומר מחצי לילה עד חצי יום או בהפך א"כ אף בימי ניסן ותשרי נמי אמאי אין אנו נותנין הזמן הזה היינו מחצי לילה עד חצי יום או בהפך אלא ודאי דז"ש שיעורא לא אמרו אלא לסימנא בעלמא ועיקר שיעור שנתכוונו שניהם הוא לשיעור י"ב שעות יהיו באיזה זמן שיהיו וזה א"א לומר אלא בהנך תרתי בהכשר כלי יין נסך ובנתינה דלראתה אבל בשיעור פרישה שתלוי בוסת הבא א"א לנו לומר כן כיון שאין כאן עת קבוע להתחלתן ומכיון דא"א לנו לומר שיעור י"ב שעות לענין פרישה הלכך נראה להרי"ף ולרבינו יותר לתפוס כדרבי חייא ב"א א"ר יוחנן דאמר או יום או לילה שזהו שיעור היותר ראוי לתתו ביד קיל אדם ממה שהוא שיעור חצי יום וחצי לילה דלאו כ"ע ידעי לכווני השעות והרי אף השיעור ההוא כשהוזכר לא הוזכר בדווקא אלא לומר שצריך י"ב שעות כנראה מלשונו של רש"י. ז"ל ג"כ ולפיכך פסקו כמ"ד או יום או לילה כך נ"ל לדעת הרי"ף ורבינו אבל האביאסף מצי סבר דביומי ניסן ותשרי היינו בכל תקופה וכדדייק לישנא דגמ' בתקופת ניסן ותשרי והן הנה חדשי ניסן אייר סיון וחדשי תשרי תשון וכסליו בהו אזלינן בתר יום ולילה ופורש או יום או לילה ובתקופת טבת ותמוז דהיינו חדשי טבת שבט אדר וחדשי תמוז אב אלול נותנין חצי יום וחצי לילה וכך הוא פורש ויכול כל אדם לדעת ולשער חציו של לילה וחציו של יום והרי הפרישה הזו מדבריהם הוא וכמ"ש לעיל הלכך הם אמרו לפרוש והם אמרו לתת השיעור ביד כל אדם דכל אדם בחזקת כשרות הוא ולאו ברשיעי עסקינן אלא כל אדם יכוין וידע שלא לחטוא באחת מהנה:

יד **ה"ג** כל היום שלה והא תניא ר"י אומר כל:

טו **א"ר** יוחנן כו'. בפ"ב דשבועות דף יח:

טז **מעוברת** משיוודע עוברה. וכמה הכרת העובר פירשו בברייתא שלש חדשים ופי' הרשב"א דטעמא שהיא כחולה ודמיה מסולקים ומשהוכר עוברה ראשה ואבריה כבדים עליה אבל קודם לכן לא ועיין בד"ח:

יז **ר"מ** אומר מטמאה מעל"ע. טעמא מפרש בברייתא בגמ' דף ט ע"א דדם הוא שנעכר ונעשה חלב ומכיון שמת התינוק או שגמלתו חוזר הדם לקדמותו:

יח **וחכ"א** דיה שעתה. מפרש בברייתא דטעמייהו דמתוך צער לידה אבריה מתפרקים ודמה מסתלק ואין נפשה פי' דמה חוזרת עליה עד כ"ד חדש והלכך ל"ש מת ול"ש חי ואפילו גמלתו או נתנתו למינקת:

יט **שלש** עונות. פירשו בגמ' שם עונה בינונית ל' יום:

כ **סמוך** לזקנתה. מפרש בגמ' ועיין בד"ח:

כא **אין** חוששין לה. פירש"י דכתמים דרבנן כו' דמן התורה בבשרה עד שתרגיש בבשרה כדאיתא בגמרא דר"פ הרואה כתם ועיין עוד מה שאכתוב בפירש"י בד"ח סעיף ז:

כב **אבל** אם ראתה ג' פעמים כו'. הכי מוכח בגמ' דף מ"ד אמר עולא א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה ושניה רוקה ומדרסה בשוק טהור כתמה נמי טהור ולעיל מיניה נחלקו חזקיה ור' יוחנן בכתם שבין שניה לג' חזקיה אמר טמא ור' יוחנן אמר טהור חזקיה אמר טמא כיון דאילו חזאי מטמא כתמה נמי טמא ור"י אמר טהור כיון דלא אתחזק בדם כתמה נמי לא מטמא וכתב הרשב"א וקי"ל בהא כר"י דהא איכא ר"ש בן יהוצדק וכל נחותי ימא קיימי כוותיה ואלא מיהו כתם שבין ג' לרביעית דכ"ע טמא אע"ג דקי"ל בוסתות כרשב"ג ולגבי קביעות וסת לא קבע עד שתראה ד' פעמים התם הוא לקביעות וסת של הפלגות לפי שא"א לג' הפלגות בפחות מד' ראיות אבל להחזיק ברואה בג' ראיות סגי וכן הדין לשאר הוסתות כולם כל שראתה ג"פ ה"ז וסת קבוע וכמו שנתבאר והיינו דלא אפליגו חזקיה ור"י אלא בכתם שבין שניה לשלישית אבל בכתם שבין ג' לרביעית לא נחלקו דאלמא לכ"ע כתמה טמא וסתמא דמילתא חזקיה ור"י אליבא דרשב"ג דהלכתא כוותיה קא מיפלגי דאי אליבא דר' היכי שקלי וטרו אליבא דלא כהלכתא וכן נראה מפי' ר"ח וכן פסק הרמב"ם בפ"ט מהא"ב אבל נראה שרש"י חלוק בדבר וכן דעת רבותי הצרפתים שהם סבורים שהראיה הראשונה שבתינוקת שלא הגיע זמנה לראות אינה אלא במקרה ועראי ואינה ראויה להצטרף ולפי דבריהם מחלוקת של חזקיה ור' יוחנן וכל אותה סוגיא שעליה אינה אלא אליבא דר' אבל לדידן דקי"ל כרשב"ג אין חוששין לה עד שתראה ד' ראיות שאין הראשונות מצטרפות לפי שאינה אלא במקרה והראשון עיקר כנ"ל עכ"ל ורביע שכתב סתם אבל אם ראתה ג"פ וכו' ולא חילק בין וסתות ההפלגה לשאר וסתות משמע שאף בוסת ההפלגות סובר דכל שראתה ג"פ כתמה טמא וכדעת הרשב"א וכן פי' דבריו הטור ריש סי' ק"ץ:

כג **קמבעיא** ליה אליבא דמ"ד ווסתות דאורייתא כו'. ואע"ג דכבר פסק לעיל דקי"ל וסתות דרבנן מייתי לה משום הא דמסיק דמהכא משמע שא"צ לפרוש בסמוך לוסת שבימי עבורה דמכיון דאפילו למ"ד דאורייתא שרי כ"ש לדידן דקי"ל כמ"ד דרבנן:

כד **כיון** דוסתות דאורייתא בעיא בדיקה. פי' בשעת וסתה וכל שלא בדקה טמאה כדלעיל סי' א' למ"ד וסתות דאורייתא טמאה נדה ולא אמרינן תבדק עדיין אלא למ"ד וסתות דרבנן וכמ"ש בסמוך בשם התוספות:

כה **הא** ליכא חרדה ולא בדקה טמאה אלמא וסתות דאורייתא. וא"ת ודילמא לעולם וסתות דרבנן ומיירי דהשתא בדקה ומצאה טמאה וכי איכא חרדה טהורה למפרע ולא מטמאים אלא משעת שמצאה טמאה ואילך הא ליכא חרדה ובדקה אחרי כן ומצאה טמאה משעת וסתה דהכי אמרינן פרק כל היד למאן דאמר וסתות דרבנן מצאה טמא טמא טהור טהור ולמ"ד וסתות דאורייתא אפילו בדקה ומצאה טהור טמא דאורח בזמנו בא וי"ל דסמוך ארישא דתנא בפ' בנות כותים הגיע שעת וסתה ולא בדקה טמאה אלמא וסתות דאורייתא (וכדכתב רבינו לעיל ס"ס א') דמוקים לה התם דכולה ר"מ היא רישא וסיפא ומיהו קשה דבפ' כל היד מוכיח מהכא דסבר ר"מ וסתות דאורייתא ואיכא מאן דלא מפרש התם רישא כר"מ וא"כ דלמא ר"מ פליג ארישא וי"ל דדייק מדקתני מסולקת הדמים משמע הידועים המבוררים לבא אלמא וסתות דאורייתא. תוס':

כו **והא** דתנן. לקמן בסמוך:

כז **אע"פ** שאמרו דיין שעתן. עיין לק' דגי' רש"י דיה שעתה ושם אפרש:

כח אבתולה וזקנה קאי. דלא דמיין להיתה במחבא כמו דדמי למעוברת לפי שהמעוברת מה שמסלק את דמיה דבר שחוץ לגופה הוא והוא הולד כמו שהיתה במחבא שהחרדה שחוץ לגופה הוא שמסלק את דמיה משא"כ בתולה וזקנה דסילוק דמיהן דבר שבגופן הוא זו מפני שעדיין לא הגיע זמנה שבגופה וזו שכבר עבר חלף לו ובספרי ד"ח אכתוב דדין מניקה שוה לדין מעוברת והיינו נמי טעמא דסילוק דמיה מחמת הולד הוא שהוא דבר שחוץ לגופה:

כט **עלה** דההיא אבל בשניה כו'. דקאמר ל"ש אלא בתולה וזקנה אבל מעוברת ומניקה דיין כל ימי עיבורן דיין כל ימי מיניקתן ופירש"י בתולה וזקנה בתולה כיון דראתה פעם ראשונה ושניה הוחזקה רואה זקנה נמי כיון דאחזיק תרי זימני היינו כר' אחר ג' עונות אשתכח דלאו סילוק דמים הוא אלא דילוג וסת אבל מעוברת ומניקה ודאי דמיהם מסולקים ואפילו לא נסתלקו מתחלתן ומסתלקים והולכים הן תדיר עכ"ל ועי' בד"ח:

ל **אי** נמי יש לחלק בין בדיקת שחרית וערבית. להכשיר הטהרות דלמפרע שהיא היא הבדיקה דבמתני' דאע"פ שאמרו כו':

לא **דאחמירו** בהו רבנן טפי. דהא קחזינן לקמן דלטהרות הצריכו בדיקה אף במקום שלא הצריכו לבעלה:

לב **ומשני** בסמוך לוסתה. לא תקשה אמאי לא משני שלא בשעת עונתה דאה"נ דהכי משני התם אלא שרבינו קיצר והדר מקשה דמחייב לשמחה אפילו שלא בשעת עונתה ומשני בסמוך לוסתה:

לג **גרסי'** בגמ' אמר רב הונא קפצה וראתה וכו' ולא ידעתי טעם שהשמיטו רבינו ולקמן בפ' האשה אחר הלכות כלאי בגדים הביא רבינו ראיה ממנו נראה מזה דלא אשתמטתיה ואני ראיתי כי טוב הוא שאכתבהו שם בס' ד"ת בס"ד:

לד **דיין** שעתן. כך היא גי' רבי' ומש"ה הוצרך לעיל לדחוק בפירושה אי קיימא אכולהו ד' נשים או אבתולה וזקנה לחוד אבל גי' רש"י דיה שעתה ופירשה דקאי אאשה שיש לה וסת:

לה **קמ"ל.** ופרכינן בגמ' והא מתני' באשה שיש לה וסת עסקינן דקתני ואע"פ שאמרו דיה שעתה וכו' והא ודאי ביש לה וסת ועלה מיירי שמואל ואמר אבל לבעלה מותרת אבל אין לה ווסת לא קאמר ומשנינן מתני' בין שיש לה ווסת בין אין לה ווסת דכיון דאמר יש לה ווסת בעיא בדיקה כ"ש דאין לה ווסת ואכולהו קאמר שמואל והא דאיירי מתני' ביש לה ווסת הא קמ"ל דאע"ג דיש לה ווסת מיגו דבעיא בדיקה לטהרות בעיא נמי בדיקה לבעלה:

לו **ומדלא** קאמר הכי שמע מינה כו'. ור' אדא בעסוקה איירי וא"ת ומאי קמ"ל מתני' היא ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה ול"ל דאתא לאשמועינן דאע"ג דאין לה וסת דמותר לקיימה ע"י בדיקה כר"ח בן אנטיגנוס וכן פרש"י לקמן דהלשון משמע דלא בא להשמיענו היתירא אלא להשמיענו שצריכה בדיקה וי"ל דקמ"ל באין לה ווסת דאפילו ישנה צריכה בדיקה. תוס':

לז **אסורה** לשמש דילמא מקלקלת ליה. גמ':

לח **ואין** לה לא כתובה. כיון דלא חזיא לביאה ליה כתובה. גמ':

לט **ולא** פירות כו'. דתנאי כתובה ככתובה דמי גמרא ופירש"י ולא אמרינן כיון דאין לה כתובה אשתכח דלאו אשתו היא כו'. ומסיים הר"ן וטעמא דמלתא דמחילה בטעות הוי מחילה כדאיתא בפ' איזהו נשך:

מ **ולא** בלאות. פירש"י שאע"פ שקצת הבלאות קיימין אין מחזירה לה והר"ן דחה פירושו משום דלא גרעה מזינתה דאמרינן עלה בפרק אלמנה ניזונת אם היא זינתה כליה מי זינו אלא הכא בשאינן קיימין ומה שהזקיקו לרש"י לפרש בקיימין נראה דהיינו מדקתני ולא בלאות ואי בשאינן קיימין מאי בלאות איכא ומהא לא איריא דה"ק שאינו

חייב לשלם לה מה שבלה מבגדיה ע"כ והתוס' דהתם ג"כ דחו פירושו של רש"י דאי בקיימין הל"ל ולא בלאות קיימין כדאיתא בפ' אע"פ:

מא **ויוציא** ולא יחזיר עולמית. בגמ' פרכינן פשיטא דלא יחזיר ומהדרינן לא צריכא דהדר איתקן כלומר שקבעה ווסת מהו דתימא ליהדרא קמ"ל דזימנין דאזלא ומינסבא ומתקנא ואמר אילו הייתי יודע שכן אפילו היו נותנין לי ק' מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גיטו בטל ובניה ממזרים הלכך אמרי' ליה הוי יודע שהמגרש את אשתו משום וסת לא יחזיר ואפילו היא חוזרת וקובעת וסת ותו לא מצי למימר אילו הייתי יודע שכן שהרי התרו בו וגמר בדעתו וגירשה וה"נ אמרינן גבי מוציא אשתו משום נדר או משום שם רע בפרק השולח ועיין שם וכתב הר"ן תמיהני הכא היכי מצי לקלקלה דכיון דמדינא אמרי יוציא הא לא מצי א"ל אילו הייתי יודע שכן לא הייתי מגרשך שהרי מחויב הוא לגרשה וניחא לי דמאי דאמר י' יוציא לא שיכפוהו ב"ד בכך אלא שכיון שאינו יכול לשמש עמה מוטל עליו להוציאה הלכך מצי לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע שתהא לה תקנה הייתי שוהה מלגרשה ומחזר שתהא מתוקנת ע"כ:

מב **בשני** עדים. לקמן מפרש לה:

מג **עדים**. פירש"י סדינין ומצאתי שהלשון מענין וכבגד עדים כל צדקותינו שפירושו בגד בלה וסמרטוט ולי היה נראה שהוא מל' עדות שמעידים עליה אם היא טמאה או טהורה:

מד **אוי** לו לבעלה. לחד לישנא בגמ' לר"מ מהדר וקאמר את אמרת לית לה כתובה ואנא סבירא לי דיש לה כתובה ואוי לו שמחסר ממונו וא"ת ואמאי סבר דיש לה כתובה הא לא חזיא לביאה כבר תירצו בתוספות דס"ל מכל מקום מותרת היא לשמש בי"א יום שבין נדה לנדה לפי שהיא מסולקת מדמיה ואפילו לר"מ איכא מ"ד בפרק בנות כותים דמותרת לשמש באותן י"א יום וצריך לומר דלר"מ אפילו הכי צריך לגרשה דלמא מקלקלא ליה בשאר יומי ולכך אין לה כתובה:

מה **במאי** אי בעסוקה בטהרות. כתב הרב רבינו נסים תמיהני היאך אפשר לומר דר"ח בן אנטיגנוס בעסוקה בטהרות היא דהא ודאי ר"מ דאמר אסורה לשמש ואין לה כתובה ויוציא ולא יחזיר עולמית מדינא קאמר ולא מפני מעלות הטהרות שאינו בדין להחמיר בשבילן כל כך וכיון דר"מ מדינא קאמר ר"ח בן אנטיגנוס נמי דפליג ומיקל טפי מיניה מדינא קאמר דצריכה לשמש בפני עדים לבעלה דאי לא ה"ל לפרושי ועוד שאינו במשמע דלפלוג כולי האי ר"ח בן אנטיגנוס עליה דר"מ דלר"מ לא תהא לה תקנה לעולם לבעלה ולר"ח בן אנטיגנוס לא תהא צריך כלום וכיון שכן היכי מוקמינן הא

דר"ח בעסוקה בטהרות בלבד ונראה דאין ודאי ר"ח בן אנטיגנוס לבעלה קאמר ואנן הכי קאמרינן ובמאי אי בעסוקה בטהרות כלומר אי בעסוקה בטהרות לבד הוא דפסיק כוותיה ולא בכולה מילתא הא אמרה שמואל חדא זימנא ואי בכולי מילתא פסיק כוותיה קשיא דידיה אדידיה ומסקינן דלא בכולי מילתא פסיק כוותיה אלא בעסוקה בטהרות לבד וכ"ת הא אמרה חדא זימנא מאן דמתני הא לא מתני הא וכ"ת כיון דר"מ ור"ח בן אנטיגנוס תרוייהו מודו דאסורה לשמש בלא בדיקה היכי פסק שמואל דלא כחד ואמר דלבעלה לא בעי בדיקה איכא למימר דסמיך אמתני' דתנן בפ' כל היד כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן ומשמע ליה סתמא אפי' אין לה וסת עכ"ל וכתבו התוס' אין להקשות דמה צריך לפסוק כר' חנינא כיון דעסוקה בטהרות איירי וכי הלכתא למשיחא דהא בא"י לעולם היו עסוקין בטהרות כדאמר לעיל (בפ"ק דף ו') חבריא מדכן בגלילא ע"כ:

מו **גבי** מתני' דקתני ובשעה כו'. אע"ג דמעיקרא אתמר אמתני' דפעמים צריכה כו' הא מוקמינן לה דלא איתמר אלא אמתני' דבשעה כו':

מז **דרב** יהודה לא אשמעינן בעסוקה מידי. וא"ת והא מתני' ביש לה וסת אבל אין לה וסת איכא למימר דאסורה כר"מ א"כ שמואל דאוקמה אפילו באין לה וסת משמע דסבר כר"ח בן אנטיגנוס וי"ל דמתני' משמע שפיר גם באין לה וסת וה"ק אפילו אותה שדיה שעתה משמשת בעדים וכ"ש שאין לה וסת. תוס':

מח **וזהו** כפי' השני שסתר רש"י. דא"כ קשיא דרב יהודה אדרב יהודה ואיכא למימר דאמוראי נינהו אליבא דרב יהודה כ"כ הר"ן וכתב עוד דבודאי דפשטא דברייתא מוכח דלבעלה עסקינן ולא משום טהרות מדאמר ר"מ יוציא ור"ח בן אנטיגנוס נמי עלה קאי וכמ"ש למעלה ואע"ג דגמ' שקיל וטרי ואמר ובמאי אי בעסוקה בטהרות הא אמרה שמואל חדא זימנא היינו משום דכי פרכינן אכולהו גווני מהדרינן ומיהו פשטא דברייתא לבעלה היא ע"כ:

מט **והשתא** לדברי רב אלפס ז"ל המשמשת בשני עדים דקאמר ר' חנינא היינו לאחר תשמיש כו' מה ענין וכו'. והב"י סי' קפ"ו כתב דנראה לו לתרץ כל הני קושיות שהקשה רבינו ז"ל דאיכא למימר שלא הוצרך להזכיר אלאב' עדים שלאחר תשמיש אבל בדיקה דקודם תשמיש לא איצטריכא ליה דפשיטא דכל שצריכה בדיקה בסוף צריך בדיקה לכתחילה ובזה בטלה הקושיא הראשונה וגם האחרונה מתישבת בזה דאע"ג דר' חנינא לא פלוגי אדר"מ אתא מ"מ לא הוצרך להזכיר בדיקה דלפני תשמיש כיון דמשתמע מתוך דבריו ועוד דמשום דבעא למתני הן תקוניה הן עוותיה לא תנא בדיקה דלפני תשמיש דההיא לא מתקנה ולא מעוותה להתירה או לאסרה לבעלה עולמית ומה שהקשה דמאי

פריך ואי בשאינה עסוקה בטהרות הא אמרינן כל לבעלה לא בעיא בדיקה הא רבי חנינא נמי מודה שאינה צריכה לבעלה בדיקה תמיד אלא ג' פעמים י"ל מדאמרינן סתמא כל לבעלה לא בעיא בדיקה משמע דלא בעיא בדיקה כלל אפילו פעם אחת ומה שהקשה דמה מועיל אם שמשה ג' פעמים בלא דם להיות ככל הנשים דהא אשה שאין לה וסת שאסורה לשמש היינו משום דכיון שאין לה זמן קבוע לראיתה חיישינן שמא תפרוס נדה תחתיו ומה מועיל אם שמשה ג' פעמים בלא דם לעולם איכא למיחש עתה תראה כיון שאין לה וסת נראה שהר"ן נזהר מקושיא זו שכתב בפ"ק דשבועות לדעת הרי"ף נראה שסובר דאע"ג דקי"ל דאשה שאין לה וסת לא בעיא בדיקה היינו לאחר שתהא מוחזקת ג' פעמים שלא תהא רואה דם מחמת תשמיש אבל בתחלה חוששין לה שכיון שאין לה וסת נראה מענינה שראיותיה באות לה כפי המקרים שקורים לה בקפיצות או אכילות וכיוצא בהם ולפיכך יש לחוש לה שמא אף מחמת תשמיש תראה מש"ה בעיא בדיקה ג' פעמים ואם מצאה טהורה יצאה מחשש זה ומשמשת בלא בדיקה אע"פ שאין לה וסת אין חוששין לה שמא תראה בשעת תשמיש דקי"ל דלבעלה א"צ בדיקה כל שיצאתה מחשש רואה מחמת תשמיש שיש לחוש לכך באשה שאין לה וסת מן הטעם שכתבתי עד שתבדוק ג"פ ועשאה הרב כההיא דתניא בפ' תינוקת הרואה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית ע"כ והראב"ד בס' בעלי הנפש כתב על דברי הרי"ף נראה מדברי הרב שא"צ בדיקה אלא לאחר תשמיש ואע"ג שאין לה וסת כי ב' עדים הללו לאחר תשמיש ועוד נראה מדברי הרב שאם בדקה עצמה ג"פ ולא ראתה שא"צ בדיקה עוד לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש ואע"פ שאין לה וסת וא"ת הלא דברי ר"ת בן אנטיגנוס לפני תשמיש ולאתר תשמיש קאמר לפי הסוגיא בודאי כן הוא ובאשה שעסוקה בטהרות מיירי כדאיתא בשמעתא מיהו עכשיו אין לנו טהרות והרב לא פירש הענין ע"פ הסוגיא אלא ע"פ צורך הנוהג עכשיו וסמך את הענין על הדומה ודבריו נכונים הם וצדיקים ילכו בם עכ"ל:

נ **ה"ג** הא אמר שמואל כל לבעלה כו':

נא **ואפשר** דמודה. באינה עסוקה בטהרות:

נב **ה"ג** דחייש ליה רבי מאיר:

נג **וכפירוש** רש"י דאוקי הלכתא בעסוקה בטהרות. אבל כשאינה עסוקה בטהרות לבעלה לא בעיא בדיקה כלל ואפילו ג' פעמים הראשורים:

נד **אלא** שלא מלאני כו'. ובס"פ אלמנה ניזונית לא כתב אלא ללשון הרי"ף ולא הקשה עליו כלום גם עי' מה שאכתוב בזה בריש פ' דלקמן:

נה **כי** דברי ר"ח דברי קבלה הן. וא"ת למה נחלקו עליו אבות העולם בכמה מקומות ובסוף פ' שבועת הדיינים כתב ג"כ רבינו כלשון הזה אבל שם יש לפרש דאיירי בגרסאות שבגמ' וכמו שכתבתי שם בס"ד: 0הדרן עלך שמאי פרק שני א

נו **אבל** אינה עסוקה בטהרות אין לה לבדוק כלל כו'. הכי איתא בפ' דלעיל דף י"ב דא"ל רב יהודה לר' זירא דלא תבדוק כדי שלא יהא כו' וכתבתי למימרא זו בד"ח בסוף הפרק דלעיל וקשיא לי דהיאך מוקים למתני' דוקא בעסוקה בטהרות וכשאינה עסוקה אסורה לבדוק ובסוף פ' דלעיל מסיק שלא להקל כנגד דברי ר"ח שפוסק באשה שאין לה וסת שצריכה בדיקה ופי' הוא ז"ל שם לעיל מינה דכל ימיה תעשה בדיקה זו וא' לפני תשמיש וא' לאחריו ובלבד שלא תתחזק כו' אא"כ שנאמר דהכא באשה שיש לה וסת דוקא קאמר אי הכי הו"ל לפרש ועוד דמתני' כל היד סתמא קתני משמע בין שיש לה וסת בין באין לה וסת אלא פשיטא לי מילתא דהכא מפ' אליבא מאי דס"ל לעיל דנראה בעיניו לפרש כן צורתא דשמעתא וכן פירש"י דאוקי הלכה בעסוקה בטהרות ואפילו אין לה וסת וסמך אדכתב לעיל שלא מלאני לבי להקל כו' דהמבין יבין דהכא נמי לא פי' כן אלא כפי הנראה בעיניו מכח הסוגיא דלעיל ומעתה יפה פי' הטור ר"ס קפ"ד דמתני' שלא בשעת תשמיש והשתא באותן שבשעת תשמיש לא איירי מתני' דבהנהו בדיקות איכא לאפלוגי בין אשה שיש לה וסת לשאין לה וסת אליבא דר"ח וכבר נתפרשו חילוקי הדעות בענין בדיקות הללו בס' ד"ח בס"ד בסוף הפ' דלעיל:

נז **כיון** שאין קרי יוצא בלא הרגש אין לו לבדוק כלל כדי כו'. כלו' הלכך יש לו לסמוך על שלא ראה קרי כיון שלא הרגיש ומיהת בגמ' לא אמרו בלשון הזה אלא ה"ק אנשים דבני הרגשה נינהו תקצץ כלומר דמש"ה לא יבדוק לפי שעל ידי ההרגשה על הבדיקה מתחמם ורואה קרי ודקתני במתני' מרבה לא קאי אלא אנשים אבל תקצץ דאנשים אפילו חדא זימנא ורבינו נתחכם לפרש כיון דאינו רשאי לבדוק א"כ היאך עוסק בטהרות וניחא ליה בהכי דסומך על זה שאינו יוצא בלא הרגש והוא לא הרגיש אבל אין לומר דבגמ' נמי מפרש כך רבינו ה"ק אנשים דבני הרגשה נינהו והלכך סמכי אהכי שלא הרגישו דהיכי מצינן לפרושי הכי א"כ מאי קאמר בגמ' נשים לאו בנות הרגשה נינהו דודאי דאינהו נמי מרגישים דהא מה"ת אינה טמאה נדה אלא דוקא בהרגשה כדילפינן בגמ' דר"פ הרואה כתם בבשרה עד שתרגיש בבשרה ודוחק לחלק בין דם נדות היוצא ממנה לדם הזרע שיוצא ממנה שגם זרע דם הוא כדלקמן בגמ' דפ' המפלת (דף לא) ת"ר אשה מזרעת אודם כו' אע"ג דאמרי' בגמ' דף ג' בטעמא דשמאי שאומר כל הנשים דיין שעתן דאשה מרגשת בעצמה והלל דמטמא מפקידה לפקידה קסברה הרגשת מי רגלים היא

וחכמים נמי ס"ל מעת לעת מהאי טעמא מ"מ בנות הרגשות נינהו אלא שמחמירים דלמא קסברה הרגשת מי רגלים הוא ולא שייך לומר דלאו בנות הרגשה נינהו ועוד דאיתנהו עוד טעמים אחרים שם בפלוגתא דשמאי והלל אלא ודאי נשים לאו בנות הרגשה נינהו אין לפרשו אלא דכלומר ע"י בדיקה אינם מרגישים שע"י כן תוציא זרעה (אילו תוציא יש לה העונש ג"כ כמו באיש ותדע דאל"ה למה לי טעמא כלל באשה) וה"נ דכוותה אנשים בני הרגשה נינהו היינו שע"י הבדיקה מרגישים ומחממים ומוציאים זרע ורבינו שכתב כיון שאין קרי יוצא בלא הרגש על כרחינו לאו אלישנא דגמ' מהדר אלא לתת טוב טעם היאך עוסק בטהרות בלא בדיקה כך נ"ל לפרש דברי רבינו ואלא מיהא קשיא לי בגוה דהא בגמ' תנא דאם בא לבדוק בצרור או בחרס וא"נ במטלית עבה בודק ולדברי רבינו משמע שאין לו בדיקה כלל אלא סומך על שלא הרגיש ודוחק לומר דרבינו לא איירי אלא כשאין לו לא מטלית עבה ולא חרס או צרור והתוס' כתבו וז"ל באנשים תקצץ ואם צריך לבדוק יבדוק בצרור או בחרס כדאמר בגמ' וכתבו עוד וא"ת הא לקמן אמר דלמטה מעטרה מותר והיינו בפי האמה ושם הוא בודק עצמו וי"ל דגם למעלה לצד הגוף צריך לבדוק שמא הלך שם טיפת קרי א"נ אפילו מעטרה ולמטה לא שרי אלא להשתין משום ניצוצות או משום בהכ"נ (כעובדא דרב יהודה שהיה על גג בהכ"נ ואורי ליה שמואל לאחוז בעטרה ולמטה לחד לישנא דבגמ' כדי שלא יפלו מימיו על הגג) אבל כדי לבדוק עצמו לא ע"כ וא"ת לפי מה שכתבתי והוכחתי גם עליה עונש אם תוציא זרעה לבטלה א"כ למה לא הוזכר טומאת קרי אצלה זו אינו קשיא זרעה אינה יוצא לחוץ והוי טומאת בית הסתרים ואיש כי ישכב אותה וגו' שכבת זרע גזירת הכתוב הוא אך ק"ק לי מנשים המסוללות בפ' הערל ס"ס ב' קאמר פריצותא בעלמא:

נח **והלא** ניצוצות נתזין. וא"ת וישפשף בידו כדאמרינן בפ' א"ל הממונה (וכתבו רבינו בפרק מי שמתו סי' כ"ח) מצוה לשפשף וי"ל כשאין אוחז איכא רוב ניצוצות ולא סגי בשפשוף אבל באוחז ליכא אלא מעט וסגי בשפשוף דאי הוה סגי בשפשוף אף כשאינו אוחז גם רבנן לא הוו שרו. תוס':

נט **א"ל** ואם אין לו עפר תיחוח ואין לו מקום גבוה מה יעשה. וא"ת והא אפשר בישיבה דמי רגלים כלים בישיבה כדכתב רבינו שם בפ' מי שמתו והוא בגמ' פ' כיצד מברכין (ברכות דף מ') כבר הקשה זה ב"י בטא"ח סי' ג' ותירץ דאכתי הוו מצי למימר ליה אי אפשר לו בישיבה כגון שהולך בשיירא ואין ממתינין לו מהו מש"ה אמר להם מוטב כו':

ס **וארי'** כל המוציא שז"ל חייב מיתה. וכתב ב"י טא"ה סי' כ"ג שכתוב בזוהר שחמור עון הוצאת זרע לבטלה מכל שאר עבירות שבתורה:

סא **דבי** ר' אומר. ובגמרא גרס ר"י ור' אמי אמרי אל תקרי שוחטי אלא סוחטי ומ"מ שוחטי כתיב מעלה עליו הכתוב כאילו שופך דמים:

סב **גרסי'** בגמ' שמואל התיר לרב יהודה דהוו קיימי אאיגרא דבי כנישתא לאחוז באמה וכמה גווני משנינן בהני מימרות לקמן אם הוא נשוי כו' ואיכא שינויא ביעתותא שאני והשמיטו רבינו וכתב ב"י טא"ח ס"ס ג' דסמך טפי אשינויי דע"פ מימרות אמוראי דעלמא:

סג **אם** היה נשוי כו'. אינו דומה מי שיש לו פת בסלו כו':

סד **דרב** מנימין בר אבא ובגמ' גרס ר' בנימין בר חייא:

סה **אמר** אביי. בגמ' גרס ור' אמי אמר:

סו **ה"ג** היום א"ל עשה כך ולמחר א"ל עשה כך ולמחר א"ל לך עבוד עבודת כוכבים:

סז **אמר** ר' אמי. בגמ' גרס ואיכא דאמרי ר' אמי אמר:

סח **וכתיב** צדיק אתה וגו'. בגמרא לא גרס ליה כלל וגם אינו מקרא בשום מקום:

סט **אלו** המנאפים ביד. ובגמרא תו תנא דבי ר' ישמעאל לא תנאף לא תהא בך ניאוף בין ביד בין ברגל ופי' התוס' בין ביד בין ברגל היינו דמשפשף מילתו ביד או ברגל ע"כ דהכי מפיק ליה מקרא מדלא כתיב לא תנאף באשה כדכתיב ואיש כי ינאף את אשת רעהו אלא כתב לא תנאף לחוד כלומר ואפילו שלא באשה אלא ביד או ברגל ורבינו דלא מייתי ליה י"ל דממילא משמע ממאי דקאמרינן המנאפים ביד דודאי דה"ה ברגל וראיתי בסמ"ק לאוין רצ"ב שכתוב שם בזה הלשון שלא להשחית זרע כדכתיב לא תנאף לא תהנה לאף ולכן הקרוב אלי שהוא ט"ס וצ"ל לא תהא בך ניאוף והיינו הא דתנא דבי ר' ישמעאל וטעות כזה קל להמצא ע"י שגגת הסופרים ושוב ראיתי במדרש רבה בסדר נשא בפ' נזיר על פסוק ואף הסיתך מפי צר אף היא שהביאה את האף על האדם שכן כתיב לא תנאף לא תהנה האף ממך אך שם נדרש על ענין אשת איש והנה בא לידי סמ"ק כתוב על קלף שנת צ"ו לאלף הששי וכתיב בו לא תהנה לאף כגון המנאפים ביד או ברגל וזה מסכים לדברי הראשונים:

ע **ואמרי'** בשמעתין בתר מתני' דבסמוך החרשת וכו'. בפיסקא ושנטרפה דעתה ת"ר כהן שוטה מטבילין אותו כו' ומשמרין אותו שלא יישן ישן טמא כו' ר"א בר צדוק אומר עושין לו כיס של עור פירש"י וכשירצו להאכילו יבדקו בכיס ע"כ א"ל כ"ש שמביא לידי חמום וכו' אמר רב פפא ש"מ כו':

עא **החרשת**. בגמ' פריך איהי תבדוק לנפשה ומוקמינן לה הכא בשאינה מדברת ואינה שומעת כדתנן חרש שדברו חכמים בכל מקום (להוציא מכלל בן דעת) אינו שומע ואינו מדבר:

עב **וכל** מי שנטרפה דעתה. בגמ' פריך היינו שוטה ומשני שנטרפה דעתה מחמת חולי:

עג **טחתו** בירכה. פי' במקום שאין דם המקור יכול ליפול שם. תוס':

עד **ולמחר** מצאה עליה דם. פירש"י על הירך וקאמר דטמאה נדה דאיכא למימר דמן העד נתלכלך ירכה ולא מעלמא וא"ת ותבדוק העד וי"ל שנאבד העד א"נ שמא דם העד עצמה בא מדם ירכה וכגון שנמצא על העד רק במקום שנגע בירכה כ"כ התוס' וז"ל הרשב"א פירש"י שנמצא הדם בירכה פי' לפירושו שנמצא בעד ובירכה ולרבותא נקטיה לומר דאע"ג דנמצא בירכה כיון דבדקה בעד ונמצא עליו דם ודאי מגופה אתא ע"כ ועיין עוד מזה בד"ח:

עה **אמר** שמואל טמאה נדה. אפילו ר' חייא דמטהר בסמוך מודה הכא דהא ר' חייא כר' יוסי ס"ל ושמואל גופיה פסיק בהאשה כר"י והכא קאמר דטמאה נדה. תוס':

עו **בעד** שאינו בדוק לה. נראה לפרש דידעה שהיה נקי לפניו יום או יומים ועתה בשעת בדיקה נטלתו ממקום המוצנע ולא בדקה העד אבל אין נראה לפרש שלא היה בדוק מעולם דבהא לא היה רבי מחזיק טומאה ודאי. תוס':

עז **והלכתא** כר' יוסי וכר' חייא. כשנחלק על רבי בזקנתו היה דהוה תלמיד חבר לרבי והכי מסקי' בגמ' דבזקנתו נחלק עליו בזה ומסקי התוס' דדייקינן מדקאמר לרבי אף אתה עשיתו ולא קאמר אף אתה רבי וכהא דדייקינן בשלהי מי שמת בן עזאי תלמיד חבר של ר"ע דאמר ליה שב אתה ולא קאמר שב מר ע"כ:

עח **והבאין** מן הדרך כו'. ופריך בגמ' למה לי למתני הבאין מן הדרך ומשני ס"ד ה"מ היכא דאיתיה במתא דרמיא אנפשה ובדקה אבל היכא דליתא במתא דלא רמיא אנפשה לא קמ"ל:

עט **מחשב** ימי וסתה. פירש"י אם שהה בדרך ז' ימים אחר וסתה דעכשיו עומדת בימים שיכולה להטהר ולדידן צריכה יותר מז' ימים כדלקמן בפ' המפלת סי' ו':

פ **בר** רחבה. ובגמ' גרס בר ייבא:

פא **דבזיזא** למטבל. פירש"י אפילו נערה שבושה כו' ומשני ודאי כו' הך נמי כיון שלא ראתה בודאי שרי ר' יוחנן וכתבו התוס' שאין פירושו מיושב ור"ח מפרש וכן ר"ת אפילו ילדה דבזיזא למטבל פי' שהולידה ומפחדת לטבול תוך שלשים כדאמר בפ' מפנין דבת

רב חסדא טבלה תוך שלשים ללידה וחלתה ואמטייה לערסה בתריה דרבא ואיתסיאת והשתא אתי שפיר דא"ל ודאי ראתה מי אמר ר' יוחנן א"כ יולדת אפילו לא היתה דואגת לטבול לא יתיר ר' יוחנן דספק טבילה אינו מוציאה מידי ודאי ראתה ובזיז לשון פחד כההיא דפ"ב דיבמות לא מבעיא אביו דבזיז בריה מיניה מיהו בפ' אלו דברים משמע שהוא לשון בושת גבי יבמתו בזזה מיניה ובפ' ב"ש מבזז בזיזא מיניה מיהו גם יש לפרש לשון פחד ובערוך פי' לשון בושת ע"כ:

פב **אימור** דאמר ר' יוחנן ספק ראתה כו'. ואת"ל ראתה אימר טבלה וא"ת כיון דבספק ראתה אמר ר' יוחנן אמאי מחשב ימי וסתה דמצי למימר דטבלה הא פרישית בפ' קמא סי' א' דלר' יוחנן וסתות דרבנן וכיון דספק ראתה הוי ספיקא דרבנן ולקולא כבר כתב הרשב"א וז"ל ואע"ג דוסתות דרבנן אימור ראתה כיון דרוב פעמים אורח בזמנו בא ואילו ראתה ודאי לא טבלה שהרי אין שהות לספור ולטבול הלכך אסורה ע"כ:

פג **תנן** בש"א צריכה שני עדים כו' ואתמר בדקה בעד ואבד כו'. רבינו לא חש לכתבו כיון דס"ל דכל לבעלה א"צ בדיקה וכבר כתבתי כל זה בד"ח בס"פ דלעיל ע"ש:

פד **גרסי'** בגמ' א"ר שמעון ד' דברים הקב"ה שונאן כו' משתין מים לפני מטתו. כתבו רבינו פ' במה אשה סי' י"ב:

פה **גרסי'** בגמ' א"ר חסדא אסור לו לאדם שישמש מטתו ביום כו'. ראיתי לכתבו בפ' אע"פ במס' כתובות גבי דיני העונות בד"ח ושם אבאר בס"ד כל המסתעף בדיני תשמיש המטה והנהגתו:

פו **ה'** דמים טמאים באשה. בגמ' מנלן דאיכא דם טהור באשה דילמא כל דם דאתי מינה טמא א"ר חמא בר יוסף א"ר אושעיא אמר קרא כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דם טהור לדם טמא וממאי דהני טהורין והני טמאין א"ר אבהו דאמר קרא ויראו מואב את המים אדומים כדם למימרא דם אדום הוא (ואלו כולם אדומים) אימא אדום ותו לא (האדום שבאדומים היינו כדם המכה) א"ר אבהו אמר קרא דמיה דמיה (והיא גלתה את מקור דמיה. וטהרה ממקור דמיה) הרי כאן ד' (מיני אדמימות טמאה בו אבל שלמטה מהן לא דם הוא) האנן ה' תנן א"ר חנינא שחור אדום הוא אלא שלקה:

פז **האדום**. איזה אדום כדם המכה שחור כחרת (איידרמנ"ט) וכקרן כרכום כברור שבו. וכמימי אדמה מבקעת בית כרם ומיצף עליה מים. וכמזוג שני חלקי מים וא' יין מן היין השרוני. הכי תנן במתני' ובגמ' מפ' לכולהו וא"צ להאריך בפירושם לפי שאין אנו עכשיו בקיאים בהם כדמסיק רבינו בסמוך וע' בפ' הרואה כתם בד"ח סעיף ל"ו ועוד שם כתבתי בפי' קרן כרכום דנראה יותר מה שפי' בו הרמב"ם ממה שפי' בו רש"י ז"ל:

פח **בש"א** אף כמימי תלתן. גמ' ולית להו לב"ש דמיה דמיה הרי כאן ד' דדמיה תרתי במשמע אב"א לית להו. פי' תוס' לית להו ד' דוקא אלא נפקא להו החמישי מקרא אחרינא ואב"א אית להו מי לא אמר ר"ח שחור אדום הוא אלא שלקה ה"נ מלקא הוא דלקי:

פט **וב"ה** מטהרין. גמ' היינו ת"ק איכא בינייהו לתלות פירש"י ת"ק סבר ה' דמים טמאין ודאי ואידך ספק ולב"ה טהורין ממש:

צ **הירוק** עקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרין. ה"נ מפרשינן בגמ' כדלעיל אליבא דב"ש וב"ה בפ' א"ט דף מ"ז:

צא לראות גרס:

צב **ואפי'** בימי חכמי הגמ' כו'. כדאיתא בגמ' בסוף פירקין:

צג **וירוק** כמראה הזהב. וכ"ש ככרתי וכך פי' הב"י סי' קפ"ח:

צד **אע"ג** דת"ק סבר דם ירוק תולין עליו. כדפרישית לעיל משמא דגמ':

צה **כי** היכי כו'. הוצרך לראיה משום דקי"ל בס"פ מקום שנהגו דת"ק עדיף מחכמים:

צו **דהלכה** כב"ה דמטהרים כו'. כדאמרינן בשלהי שבת דב"ה עדיף מסתם ומייתי ליה רבינו בפ' כל פסולי וכתב ב"י סי' קפ"ח וז"ל וא"ת מאחר שפוסק הלכה כב"ה דמטהרים כמימי תלתן וכמימי בשר צלי למה לא התירו בזמן הזה כשם שהתירו בירוק ולבן רבינו לא התיר לעיל אלא מראה ירוק ולבן י"ל דכיון שהם נוטים למראה אדמומית ואין אנו בקיאים במראות מטמאינן להו ולא מטהרינן אלא לבן וירוק משום דלית להו נטייה לאדמומית כלל אע"ג דעקביא דמטמא על כרחין סבר דירוק נוטה לאדמימות רבנן סברי דהאי לאו נטייה לאדמימות הוא אבל כמימי תלתן וכמימי בשר צלי לכ"ע נוטים למראה אדמימות נינהו ואעפ"כ מטהרי רבנן הלכך האידנא דלא בקיאינן למבדק במראות לא מטהרינן ע"כ:

צז **גרסי'** בגמרא אבעיא להו כזה טיהר כו' אכתוב בד"ח: 0הדרן עלך כל היד פרק ג

צח **ואם** לאו טהורה. פירש"י דלאו לידה הוא דאי לידה הויא בלא דם נמי טמאה כו' ואפי' למאי דמסקינן דת"ק דס"ל דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם טמאה היא משום לידה שהתורה טימאתה לכל יולדת ואפילו אין כאן שום דם שכן כתוב כימי נדת דותה תטמא מ"מ וכך כתב הרמב"ם דבפ"ה מהא"ב פוסק כת"ק דהכא ואפ"ה כתב ברפ"י כל יולדת טמאה נדה אע"פ שלא ראתה דם וכ"כ עוד בפ"ד:

צט **דבשביל** החתיכה כו'. לשון הב"י סי' קפ"ח ואוקימנא בגמ' דבשביל כו':

ק **אפי'** אם היא מד' מראות דמים. דמקור מגדל חתיכות ולא דם נדות הוא. תוס':

קא **והלכה** כר"י. ואף ר"י לא אמר אלא בחתיכה גדולה אבל לא בחתיכות קטנות אם לא שנימוחה משום דאין פתיחת הקבר לדברים קטנים כאלו כ"כ רבינו לקמן סי' ג' ועיין לקמן מ"ש בס"ס ב' גם בסמוך:

קב **לרב** שמואל מר גרס וכן בשאלתות פ' תזריע אבל בגמרא ל"ג מר:

קג **היכי** מתרץ. הא דתניא התם יולדת שוחטין וזורקין עליה ביום ארבעים לזכר וביום שמונים לנקבה. פי' שוחטים את הפסח וזורקים עליה ביום מ' לזכר כו' וקס"ד ביום מ' דימי טוהר דזכר ובדטבלה ועד מ' לזכר ופ' לנקבה לא חזיא דקסבר טבול יום דזב כזב דמי וה"ה ליולדת אבל מחוסר כפורים דזב לא כזב דמי ומש"ה מ' לזכר ופ' לנקבה חזיא והלכך פרכינן לרבא דאמר כו' היכי מתרץ:

קד **ליצירת** זכר כו'. וכדמסיק עלה בגמ' דר' ישמעאל היא דאמר לזכר מ"א ולנקבה פ"א ומתני' היא בסוף פירקין כתבתי בספר ד"ח:

קה **דכ"ע** אין דרכה כו'. אפלוגתא דת"ק ור"א במפלת חתיכה מלאה דם כו' קאי דמייתי ליה רביע בסי' דלקמן:

קו **אלמא** דס"ל דמפלת חתיכה טהורה. כלומר ואפשר לפתיחת הקבר בלא דם ותימה דהא בסימן ג' מסיק רבינו דאפילו לר"י דס"ל דא"א כו' בחתיכה קטנה מודה דטהורה משום דאין כאן פתיחת הקבר וכמו שהזכרתי זה כבר לעיל בסמוך וא"כ ה"נ מאי מקשה מהך דרבא הא מיירי דומיא דשפופרת שהם חתיכות קטנות קושיא זו כבר הקשה אותה הב"י סי' קפ"ח וכתב דשמא י"ל דאע"ג דאיהו סבר הכי בעי לתרוצי אפילו את"ל דלא מפליג בין חתיכה גדולה לקטנה וצ"ע עכ"ל:

קז **גרסי'** בגמ' המפלת חתיכה ר' בנימין אומר קורעה אם יש בה עצם כו' לא חש רבינו לכתבה דלדידן לא נ"מ דאנן לא בקיאין בצורת הולד וכמו שאכתוב בס"ד בד"ח בסוף פירקין:

קח **הא** דם נדה טמאה אפילו בשפופרת. וא"ת מנליה הא אימא הא דדם נדה טמאה משום דפלי פלויי וקרינן ביה בבשרה כדמשני אביי לפי' רש"י וי"ל דנראה לו למקשה דרבנן פליגי אמאי דקאמר ר"א בהדיא בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה ואסור רבנן למימר דלא מטעם דבבשרה טהור אלא משום דאינו דם נדות הא אם היה דם נדות טמאה אפילו בשפופרת ואם נדה טהור בשפופרת א"כ לא הוו פליגי רבנן אמאי דקאמר ר"א בהדיא. תוס':

קט **נ"ל** דה"ג טהורה אע"ג דהוי. והב"י סי' קפ"ח השמיט זה הלשון דהוי דם נדה ודם נוגע בבשרה וכפי מה שהגהתי הוא נכון:

קי **ופליגי** רבנן ור"א בטעמא דקרא דדרשינן בבשרה ולא בשפופרת. ולא קשיא דדלמא האי בבשרה מבעי ליה שמטמאה בפנים כבחוץ דמתרצינן לה בגמ' דא"ל ר' זירא לר' ירמיה דא"כ דלהכי אתא נימא קרא בבשר מאי בבשרה. ש"מ תרתי:

קיא **נ"ל** דה"ג והא דקאמרי רבנן אין זה. וכ"ה בתוס':

קיב **ה"ג** אין דרך דם נדה. וכך העתיק הב"י:

קיג **וכן** עשה מעשה רבינו שמשון באשה שנעקר מקור שלה וטיהר אותה לבעלה כו'. ובגמ' פ' יוצא דופן (דף מ"א ע"ב) אמר ר"ל משום ר"י נשיאה מקור שנעקר ונפל לארץ טמאה שנאמר יען השפך נחשתך ותגלה ערותך למאי אילימא לטומאת ז' דם אמר רחמנא ולא חתיכה אלא לטומאת ערב ופירש"י שנעקר חתיכת בשר נחשתך שוליך והיינו מקור וכתיב ותגלה ערותיך אלמא נעקר ונשפך לארץ קרי ליה ערוה כאילו הוא במקומו הלכך טמא. נחשתך שליך כדאמר במס' שבת מפני שנחושתה מחממתה ובטהרות נמי בכמה דוכתין נחושתו של תנור. לטומאת ערב מפני שנגעה בו ביציאתו ע"כ וא"ת א"כ אף לפירש"י במעשה דרבינו שמשון נמי טהורה היא ולא היה צורך לרבינו שמשון לתלות טעמא בכיון שאין דרך נשים לראות כך אלא שאין זה דם נדה דהמקור עצמו אינו דם כדאיתא בגמ' דיוצא דופן וגם קשה דהשתא לא נ"מ מידי לפירש"י ופי' רבינו שמשון וא"כ למה הוצרך רבינו להביא כלל לפירושו של רבינו שמשון כיון דמדינא לא נ"מ מידי אבל משמע ודאי דנ"מ לענין דינא ושהוא עשה המעשה ע"פ פירוש שלו דוקא ולא ע"פ פירש"י ז"ל ולכן נ"ל דהיינו טעמייהו דהטור סי' קפ"ח וכן רבינו ירוחם שהוסיפו לכתוב בהך עובדא דלא היתה פוסקת לראות כל זמן שאותן החתיכות היו בבית החיצון והיינו שהיתה רואה דם ממש והשתא לפירש"י הא דם נדה הוא וטמאה אבל לפירוש רבינו שמשון כיון דמשום הני חתיכות שבבית החיצון היא שרואה אין דרך נשים בכך ומשום הכי טהורה ודלא כדדחה הב"י לדברי הטור בזה כמו שאכתוב בד"ח בס"ד:

קיד **ואיפשיטא** הך בעיא דרואה דם בשפופרת טהורה. וכ"ש בחתיכה דודאי דכרבנן דר"א קים לן וא"ת הא פסק רבינו לעיל דא"א לפתיחת הקבר בלא דם כבר נתחכם הטור שכתב אהך דהכא דדוקא חתיכות קטנות דומיא דשפופרת אבל חתיכה גדולה טמאה אפי' לא ראתה כלום שא"א כו':

קטו **אם** נימוחו טמאה. וכתבו התוס' וא"ת הא לא אקרי יבש דהא הנך דתנן בפ' דם נדה דמטמאים לחין ואין מטמאין יבשין תנן התם אם יכולה לשרות לחזור לכמות שהיה מטמאין כדאמר התם וי"ל דמ"מ פשיטא שפיר דלא אמר כי יזוב זוב דמה דמידב

דייב א"נ התם איירי בלחים ונתייבשו ולהכי אע"ג דנתייבשו כיון שיכולים לחזור לכמות שהיו מטמאין אבל הכא בלחים ונתייבשו לא קמבעיא ליה אלא ביבש מעיקרו ואפי'

קטז יכול להיות נימוח במים ע"כ ועי' עוד לקמן בזה בשם הרשב"א. וא"ת וכי לא נימוח נמי הא קי"ל בריש פירקין דא"א לפתיחת הקבר בלא דם לא קשיא דכתב רבינו לקמן בשם הרז"ה דהכא בחתיכות קטנות מיירי:

קיז **רשב"ג** אומר ממעכו גרסי':

קיח **דדוקא** במשנתינו כו'. ואף במשנתינו י"א דלאו כללא הוא וכתבתי בזה בפ' הפרה סוף סי' ד':

קיט **אבל** דם דרכיך לא. וא"ת והא דם הנדה נמי קתני לקמן בהדי אידך דפ' דם הנדה וי"ל דהתם מיירי בדם הנדה שנפל על הבגד ונתייבש ביותר אבל דם הנדה באפי נפשה הוי רכיך ועוד קשה דהתם קתני רוק וזוב וניעו דרכיכי וי"ל דמ"מ אקושי נינהו טפי מדם דאינהו (הועילו) התחילו להתייבש זה כמה ימים דרגילין להתייבש קודם יציאתו אבל דם אינו רגיל להתייבש קודם יציאתו מן הרחם. תוס':

קכ **רשב"ג** אומר צריכין להיות פושרין כל מעת לעת. ותמהו בתוס' בד"ה או דלמא כו' ואמאי לא אשמועינן רבותא טפי דאפילו לא יחזור ע"י פושרין מעל"ע אלא ע"י מיעוך טמא לרשב"ג דהא אפי' לגבי דם חשיב מיעוך כ"ש בנבלה ושרץ דאקושי דע"כ ע"י מיעוך נימוח טפי בפושרין דהא אפי' את"ל דרבנן בעי מעל"ע במיעוך ע"י הדחק לא חשיב דם לרבנן ע"כ ואע"ג דרשב"ג לפרש פושרין היכן צריכין להיות קאתא ולאפוקי מדר"י בן נקוסא מ"מ תמיהתם תמיהא והיינו שלא ה"ל לרשב"ג לומר בשיעור זה כלל דהא אפי' כשלא נימוח ע"י פושרין ונימוח ע"י מיעוך בצפורן אכתי טמאה ובמאי דמפרש הא דפושרין משמע שאם לא נימוח ע"י כן דטהורה ומיהו י"ל דרשב"ג לדבריהם דרבנן קאמר דלדידהו דוקא בפושרים הוי שיעורא וקאמר דצריכים להיות פושרין מעל"ע ולאפוקי מר"י בן נקוסא:

קכא **מי** נהרות רותחין וכו'. עי' בפ' כל שעה סי' ל' ומה שכתבתי שם בס"ד:

קכב **שעמדו** מעט בבית בין של נהר כו'. וקשה דכיון דכבר כתב דמי נהרות רותחין א"כ ל"ל שיהיו עומדין מעט בבית ול' הטור ס"ס קפ"ח מים ששאבו בקיץ מן הנהר או מן המעיין ועמדו מעט בבית כו'. וכתב הב"י דמשמע שעמדו מעט בבית כו' אמים שנשאבו מהמעיין קאי דאילו מי הנהר בלא עמידה בבית הן חמין וכן מבואר בדברי רבינו ירוחם ז"ל עכ"ל:

קכג **ה"ג** הנהו מיא דנפקי מיניה לישדינהו באודני לא חמימי:

קכד **דנפקי** מיניה. מהכוליא של עז קאמר התם לענין רפואה לחולי האוזן שחותך כוליא דעז לשתי וערב ומניחה על גחלים לוחשות והנהו מיא דנפקי מיניה כו':

קכה **ואם** לא נימוח כו'. מלתא באפי נפשה הוא כלומר ועוד אם לא נימוח כו':

קכו **הלא** זה הוא המפלת כמין עפר כו'. דדם יבש הוא כמו עפר:

קכז **ולפתיחת** הקבר כו'. בלאו הא דהראב"ד צריכין לפרש כך במשנתינו דהמפלת כמין קליפה כו' כמו שכתבתי שם בתחלת זה הסי':

קכח ומתני' דדם הנדה איירי נמי שראתה אותו ביבש מעיקרו. עי' מ"ש בריש הסי' בשם התוס':

קכט **ואיני** מבין א"כ כו'. פי' כלומר א"כ כדברי הרז"ה דצריך בדם הנדה נמי שיהא נימוח איך פי' כו' וקרוב לשמוע ולהגיה במקום תיבות ואיני מבין א"כ שצ"ל ואי בעינן נימוח:

קל **אם** לא דמתני' כבן נקוסא תחלתו כו'. וטהור אי לא נימוח בפושרים דתחלתן אע"פ שאין סופן ואע"פ שהיה נימוח בפושרים כל מעל"ע ובהכי מחולקים מדם הנדה דדם הנדה כי נימוח בפושרים מעל"ע טמאה:

קלא **אלא** ודאי הכי פירושא. לאו ודאי הוא שהרי אפשר לפרש כפירוש שני שכתבו התוס' שם דה"ק ותו יבש משונה כמין יבחושין או כמין קליפה מנלן:

קלב **דמוקי** פלוגתייהו דר"י ורבנן. דריש פירקין:

קלג **אלא** ודאי לר"י אפי' לא נימוח טמאה גרס. וכלומר מדר"י נשמע לרבנן דע"כ ל"פ רבנן עליה דר"י אלא בחתיכה דאע"ג דהיא מד' מיני דמים אפ"ה מטהרי רבנן דס"ל מקור מגדל חתיכות כמ"ש התוס' שם אבל כשהוא דם ולא כעין חתיכה ל"פ רבנן ושמעינן דא"צ נימוח כמו שהוא לר"י אבל אין לפרש דמר"י עצמו הביא ראיה משום דהלכתא כוותיה כמ"ש רבינו בריש פירקין דע"כ לא פסק הלכה כמותו אלא למאי דמפרשינן פלוגתייהו באפשר לפתיחת הקבר בלא דם דמשום דר"י ס"ל א"א לפתיחת הקבר בלא דם מש"ה פסקינן הלכה כמותו דשמעינן ליה לרבא דהוא בתראה דהכי ס"ל אבל בהך אוקמתא דאיירינן ביה דפליגי בחתיכה דד' מיני דמים בהא לא שמעינן דהלכתא כוותיה כנגד רבים:

קלד **המפלת** כמין דגים כו'. עייו מה שאכתוב בגמ' לקמן אהמפלת כמין בהמה כו':

קלה **המפלת** כמין בהמה כו'. מפרש בגמ' דלהכי קרי ליה ר"מ בהמה חיה ועוף ולד יותר מדגים הואיל ועיניהם דומות כשל אדם. פי' רש"י שחור שבעין הוי עגול בבהמה כשל אדם אבל דדגים לאו עגול הוא ובפ"ו דבכורות מפרש דמושב העין הוא עגול ופריך

בגמ' א"ה ליתני נחש הואיל וגלגל עינו עגולה כשל אדם ומשני אי תנא נחש ה"א בנחש הוא דפליגי רבנן עליה דר"מ דלא כתיב ביה יצירה אבל בהמה וחיה לא פליגי דכתיב ביה יצירה כמו באדם:

קלו **ואם** היה מרוקם. שיש בו צורת אדם ומפרש בברייתא בגמ' איזהו שפיר מרוקם אבא. שאול אומר תחלת ברייתו של אדם גופו כעדשה שתי עיניו כשתי טיפי זבוב מרוחקות זו מזו שני חוטמיו כשני טיפי זבוב מקורבים זו לזו פיו פתוח כחוט השערה וחיתוך ידים ורגלים אין לו כך העתיקה הרמב"ם בפ"י מהל' איסורי ביאה:

קלז **לא** שהשליא ולד. שנוי במשנה דף כ"ו ע"א ורישא שנויה שליא בבית הבית טמא. ופירש"י הבית טמא משום אוהל המת דולד הוה בה ומת ע"כ ויראה לי דמכיון דאף האידנא נ"מ לענין טומאת כהן שיש להגיה ולגרסה בספר רבינו והרמב"ם פסקה בסוף הל' טומאת מת (עיין בתוס' י"ט מה שהקשיתי בזה על הרמב"ם מדידיה אדידיה) ואע"פ שבטיו"ד סי' שס"ט לא כתבה הרי קיצר ג"כ בשאר דברים וכן רבינו בהל' טומאת מת קיצר וסמך על המחמירים כל שלא נמצא מפורש להקל:

קלח **תשב** לזכר ולנקבה ולנדה. כתב רש"י דבגמ' מפרש למה הוזכר זכר כו'. בסוף פירקין איתא לה אמתני' (דהכא) דהתם דאמתני' דהכא אפשר דלא קשיא ולא מידי דהא איכא מ"ד בגמרא דטבילה בזמנה מצוה צריכה שתטבול לסוף מ' דאילו היה זכר היתה צריכה טבילה לקודש ולמקדש דטבילה דלסוף ז' אינה מטהרתה לקודש ולמקדש דכתיב בכל קדש לא תגעו אל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה וזו אע"פ שעדיין בספק יולדת נקבה היא ומשום כך אינה טהורה לקודש ולמקדש עד מלאת ימי טהרה לנקבה מ"מ משום מצוה צריכה שתטבול לסוף מ' למ"ד טבילה בזמנה מצוה הוא וכך פירשו הרמב"ם והר"ע ברטנורה במשנתינו זאת דלהכי קתני זכר ומיהת י"ל גם כן דגמ' אע"ג דלא אתמר למה הוזכר אלא אמתני' דסוף פירקין איכא למימר דנטרה לה עד סוף הפרק אבל אה"נ דקאי אף אמתני' דהכא כ"ש לסוגיא דעלמא דלא קי"ל טבילה בזמנה מצוה כמ"ש בסוף פ' בתרא ניחא טפי לאוקמי מתני' אליבא דסוגיא דעלמא ומפרש לה בגמ' לקמן דלהכי הוזכר זכר שאם תראה יום ל"ד ותחזור ותראה יום מ"א תהא מקולקלת בין ימי נדות לימי זיבות עד יום מ"ח וקאמרינן תו דספקא דנקבה נמי מקלקלה לה שאם תראה יום ע"ד ותחזור ותראה יום פ"א תהא מקולקלת עד פ"ח וכתבו התוס' במתני' דהכא אע"ג דהוי ספק ספיקא תשב לנקבה דאי מטהרת לה מטומאת נקבה משום ס"ס ה"נ לטהרנה אם ראתה בל"ד ומ"א מספק ספיקא ולא ניחוש לזכר והוי תרי קולי דסתרן אהדדי ומיהו בטועה בגמרא מחמרינן אע"ג דאיכא כמה ספיקי ע"כ:

קלט **שאין** אנו בקיאין בדורות הללו בגווני שפיר ובשיעור שליא. דאפליגו בגמ' בשפיר אם הוא מלא או חסר ואם הוא עכור או צלול או שהוא מלא הרבה גוונים או גוון אחד ובשיעור שליא נמי כתורמוס כטפח:

קמ **עד** עשרים ושלשה יום גרס וכדאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ואע"ג דרב יוסף א"ל עד עשרים וארבע אמרת לן נקטינן לחומרא:

קמא **ואם** יצתה השליא תחלה אין תולין פי' הרשב"א דטעמא משום דכשבא הולד קודם אמרינן מבזע בזע ולד שליא ונפק אבל כי נפיק שליא מקמי ולד ליכא למימר הכי ע"כ ועיין בדברי חמודות:

קמב **ושליא** קשורה כו'. בגמ' ל"ג הך ושליא אהפילה נפל אלא אהפילה בהמה חיה ועוף ועוד דהא הכא בהפילה נפל מהדר למימר דאיכא בינייהו דבן קיימא ונפל בהפילה הנפל תחלה לשליא ונמצא דעיקר מילתא חסר ולכן נ"ל שיש חסרון בדברי רבינו ושכצ"ל ואם הפילה נפל תחלה אין תולין בה והמפלת דמות בהמה חיה ועוף ושליא קשורה וכן הוא בטור סימן קצ"ד אע"פ שבקיצור כתוב כמו שהיא גירסת הספר:

קמג **וליל** שמנים ואחד לנקבה. גרס וכך העתיק הב"י וכן הוא בפירוש רשב"ם דפרק ע"פ.

קמד **ואפילו** לא תראה. דאם ראתה ודאי טמאה היא דקי"ל כרב בפרק דלקמן דאמר מעיין אחד הוא התורה טמאתו והתורה טהרתו בששופעת מז' לאחריו או מי"ד לאחריו טהורה ואם שופעת ממ' לאחריו או משמונים לאחריו טמאה:

קמה **לכן** יודיענה בעלה כו'. דע"י פרישה בלבד אינה משיאה על לבה דהרי אפשר שבלאו הכי הוא פורש ממנה עכשיו ועיין בדין ימי טוהר דהאידנא בסוף פרק בתרא:

קמו **ופירש"י**. נ"ל דגרסינן פיר"ש ור"ל הרשב"ם דהא רש"י מפרש לילה ויום אבל ברשב"ם הוא שפירש כך וז"ל עונה יום ולילה כך פירש רבינו ולא נהירא אלא לילה אחד דהיינו ליל מ' ואחד כדמפרש רבה אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לווסתן וכמה עונה ומפרש או יום או לילה עכ"ל:

קמז **גבי** פרישת עונה. לעיל מייתי לה רבינו בפ"ק ר"ס ב':

קמח **וגבי** מי שהיו גתיו כו'. ובפרק בתרא דף סה ואני כתבתיו לעיל שם:

קמט **יש** משניות ומימרות שהשמיטן רבינו ואכתבם בספר ד"ח בס"ד: 0הדרן עלך המפלת פרק ד

קנ **מעריסתן**. פירש"י מקטנותן ומסיים הברטנורה כשהן מונחות בעריסה ע"כ וטעמא בגמ' דילפינן מואשה וי"ו יתירה דאפילו תינוקת בת יום אחד מטמאה בנדה הלכך אנן

דדרשינן וכי חזיין מפרשינן להו לא גזרו בהו רבנן אינהו דלא דרשי הכי וכי חזיין לא מפרשי להו גזרו בהו רבנן:

קנא **תחתון** כעליון. תחתונו של בועל נדה טמא כעליונו של זב מה עליונו של זב שהוא הדבר הנשא ע"ג הזב אינו מטמא אלא אוכלים ומשקים כדנפקא לן מכל אשר יהיה תחתיו שפירושו אשר יהיה הזב תחתיו דמה שתחת הזב מכל אשר יגע במשכבו נפקא אלא תחתיו שהזב תחתיו קאמר וכתיב יטמא להפסיק אדבתריה והנושא אותם יכבס בגדיו אלא יטמא קאמר טומאה קלה שאינה מטמא אלא אוכלים ומשקים ואף תחתונו של בועל נדה כן מדכתיב גבי בועל נדה וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא שאין צ"ל דהא כבר כתיב ותהי נדתה עליו אלא בא להוציא דמשכבו אינו חמור כמשכב הנדה שמטמא אדם וכלים אבל משכבו אינו כן אלא דין ראשון יהיה לו שמטמא אוכלים ומשקים בלבד ומפני שלעולם ילמד אדם לתלמידיו בלשון קצרה לכך שנה התנא תחתון כעליון ולא שנה בהדיא לטמא אוכלין ומשקים בלבד:

קנב **מפני** שהן בועלי נדות. מפרש בגמ' בנשואות שנו:

קנג **והן** יושבות על כל דם ודם. וא"ת ותיפוק לי שהן נדות מעריסתן וי"ל דהיינו דוקא בקטנות דלא דרשי ואשה אבל בגדולה דמפרשי להו וטבלי לא מטמו אלא משום דיושבות על כל דם ודם. תוס':

קנד **ה"ג** מתקיף לה רמי בר חמא ותספרנו ואנן נמי:

קנה **ש"ן** דסתרה. פירש"י וקי"ל דסותר אותו היום ותו לא בהמפלת בשמעתא קמייתא דמהיקשא דכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע ילפינן דסותר כמו זיבה אבל מדכתיב לטמאה בה ילפינן דאין סותר אלא יום א' דה"ק קרא אין לך בה אלא מה שאמור בה סותרת יום א'. פירש"י מ"ש בה בש"ז לענין טומאה רק יום א':

קנו **פולטת.** פירש"י כגון ששמשה בזוב ופסקה והתחילה למנות ופלטה והתוס' כתבו דר"י אומר דמשכחת בשמשה בהיתר שתסתור ע"י פליטה אחר ראיית ג' ימים רצופים דקי"ל כרבנן בפ' ר"ע דבעי שש עונות שלימות (כדכתב רבינו לקמן) א"כ אחר ראייה אחת אחר תיקון ר' זירא דסופרת ז' נקיים על טפת דם כחרדל דמסתמא צריך נמי נקיים מזרע דכעין דאורייתא תיקון. תוס':

קנז **אחר** אחר לכולן וכו'. פירש"י כלומר זמן אחד לכולן שיהו רצופים טהרתן וברי"ף פ"ב דשבועות דף ש"ח הגירסא אחר אחד לכולן. ופי' הר"ן כלומר שלא יהא לנקיים שלה אלא אחר אחד בלבד ואי ראתה בינתים ומשלמת בתר הכי נקיים ה"ל תרי אחר (אחד) הלכך ילפינן דאי ראתה בינתים סותר מנינה ואח"כ מונה ז' רצופים כדי שלא

תהיה להן אלא אחר אחד עכ"ל ונ"ל שיש לגרוס כן בלשון רש"י אחר אחד ועיין מה שפירשתי בלשון הר"ן בפ' תינוקת סי' ו':

קנח **אפילו** לר"ש. פי' דר"ש ורבנן פליגי בפולטת ש"ז אי מטמאה בפנים כבחוץ ורבנן ילפי לה מריבויא דיהיה דקרא דיהיה זובה בבשרה לרבות פולטת ש"ז שתהא כזיבתה שמטמאה בפנים כבחוץ כדמשמע בבשרה ור"ש אמר דיה כבועלה מה בועלה אינו מטמא עד שתצא טומאה לחוץ כדכתיב אשר תצא ממנו ש"ז אף היא כו' וע"כ לא קאמר ר"ש דיה כבועלה אלא לטמא בפנים כבחוץ אבל לסתור ולטמא בכ"ש רואה הויא פירש"י דא"נ דיה כבועלה מטמאה כבועלה במשהו וסתרה כבועלה ועיין מ"ש לק' בזה גבי ור"ת פי':

קנט **ולרבנן** פשיטא להו דרואה הויא. פירש"י דכיון דלרבנן מטמא בפנים כבחוץ אלמא רואה הויא וכ"ש דמטמאה במשהו ולענין סתירה נמי סתרה דהא בתורת זיבה מרבו ליה מיהיה זובה:

קס **הלכך** כל אשה כו'. ואפי' נשים דידן שהחמירו עליהן חומרת ר"ז שאפילו על טפת דם כחרדל יושבות ז' נקיים ואע"פ שלא ראתה בג' ימים כדין זבה אפ"ה כל דתיקון כעין דאורייתא תקון וכמש"ל בשם התוס':

קסא **צריכה** ליזהר שלא תתחיל לספור כו' דחיישינן שמא תפלוטהש"ז אחר שהתחילה לספור והיא לא תרגיש כ"כ רמ"י ז"ל סי' קצ"ו וכ"כ בספר התרומה גבי קינוח ורחיצת חמין דלקמן בסמוך:

קסב **הלכך** יום חמישי. היינו תחלתו שהוא מהלילה שלפניו:

קסג **ממחרת** ראייתה. כלומר מתחלת יום המחרת שהוא מהלילה שלפניו וכיוצא בזה הלשון תמצא כמו כן בפ' האחרון:

קסד **להפליט** כל הזרע וכו'. ולא חיישינן שתפלוט עוד אח"כ בלא הרגשה כ"כ בס' התרומה:

קסה **או** תרחץ במים חמין ויפליטו כו'. דמים חמין מסריח הזרע ונפלט כדאמר בפירקין דף ל"ד וכן התם בפ' ר"ע דחמימות מסריח הזרע ומפליטו דמש"ה בעי רב פפא ש"ז דישראל במעי כותית אחר ג' מהו דדלמא ישראל דדייגי במצות חביל גופייהו פי' חביל חם וכו':

קסו **ואח"כ** כבדה את הבית. פי' שקנחה עצמה יפה יפה:

קסז **וכן** מוכח בפ' ר' עקיבא דמהני כיבוד להפליט הזרע. לא ידעתי היכן מוכח התם הכי ואולי יש להוכיח מהא דתלי טעמא בחביל גופייהו דש"מ דהחמימות מסריח ומפליט הזרע אלא דאכתי שאר כיבוד שע"י מוך או בגד מהיכא שמעינן לה:

קסח **וטובלת** לערב וטהורה. מהיכן תטהר אם לא ע"י כיבוד:

קסט **ויסמכו** ע"ז שהולכות משעת תשמיש כו'. וההיא דתנן בפ"ח דמקואות טבלה ולא כבדה את הבית כאילו לא טבלה תפתר בשלא הלכה א"נ ההיא דמס' מקואות כשהלכה דפלטתו בבית החיצון וכותלי בית הרחם העמידוהו ומש"ה צריכה כיבוד לטהרות משום נגיעת דש"ז אלא דלית לה דין פולטת לראייה. הרשב"א:

קע **ואמאי** אמר רבא משמשת כל ג' ימים אסורה כו'. דלעיל בסמוך:

קעא **דהא** אמרינן. ד' מ"א ולעיל כתבתיו גבי בעיא דש"ז רואה הויא כו':

קעב **אלא** משום דכתיב ביה זיבה. זה הלשון לא ידעתיו לפרשו ולכן נ"ל שצ"ל אלא משום דפתוך ביה זיבה והיינו כי הא דאמרינן בפרק המפלת (דף כ"ב) טעמא דש"ז סותר בזב לפי שא"א ליה בלא צחצוחי זיבה פירש"י לפי שא"א לראות ש"ז הבאה מן הזב בלא טיפת צחצוחי זיבה דהשתא קצת זיבה דאית ביה קא סתר ע"כ ואפ"ה אינו סותר כל שבעה דזיבה גמורה דלא ערבה ביה ש"ז סותרת כל ז' צחצוחי זיבה דערבה בה ש"ז לא סותרת אלא יום א':

קעג **בפ'** יוצא דופן. דף מ"ב פירש"י מדמרבינן ליה מיהיה זובה וכדכתב ל"ל בפלוגתא דר"ש ורבנן:

קעד **מדאחמור** רחמנא אבעלי קריין בסיני. והתם ודאי שלא היו כולם בועלים בזיבותם:

קעה **אמילתיה** דר"ש. דאמר שאינה מטמאה מבפנים כבחוץ:

קעו **אלמא** דעדיפא מבועלה כו'. דבועלה סותר דוקא מפני צחצוחי זיבה שיש בו וזה א"א לומר בפולטת ואפ"ה סותרת ומיהת אע"פ שאין הטעמים שוים מ"מ בדיניהם דסתירה הם שוים והלכך שפיר פירש"י שכתב אהך דא"נ דיה כבועלה מטמאה וכו' כמ"ש לשונו לעיל:

קעז **היאך** תסתור לחצאים גרס. ולי נראה דאף הראב"ד לא אמר שתסתור לחצאין אלא ה"ק שדין סתירה הפולטת לא שייכא אלא בטהרות ואלא מיהת כשעסוקה בטהרות אה"נ שסותרת אף לבעלה ולא תסתור לחצאין וכי הא דאמרינן בפ"ק ובפ"ב דמגו דצריכה בדיקה לטהרות צריכה בדיקה לבעלה וכי אינה עסוקה בטהרות לא בעיא

וה"נ דכוותיה דכשעסוקה בטהרות סותרת אף לבעלה במגו דלטהרות וכי אינה עסוקה בטהרות שוב אין כאן סתירה לבעלה לחוד:

קעח **פירש"י** וקרי אע"פ שאינו גורם זיבה גורם מיהת טומאת יום א'. אבל קושי דבימי זיבה אינו גורם אפילו טומאת יום א' דבריש הסוגיא דהתם איפליגו אמוראי אמר שהיא נדה ליומא פירש"י שאסורה לשמש אותו היום אבל לערב טובלת וא"צ לשמור יום כנגד יום דרחמנא טהריה לדם קישוי ושמואל אמר חיישינן שמא תשפה פירש"י שנמצא שלא היה דם קושי מחמת ולד ונמצא משמש עם זבה קטנה דאורייתא וענוש כרת ולכך צריכה לשמור יום כנגד יום מדרבנן ור' יצחק אמר דאינה כלום פירש"י ואפילו באותו היום היא משמשת ונמצינו למדין דאפילו לשמואל דשומרת יום כנגד יום אינה אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אפילו טומאת יום א' לית לה ואף לרב נראה שאינה אסורה לשמש אלא מדרבנן כפירש"י דרחמנא טהריה לדם קושי והדין עמו דאי לא אמרת הכי א"כ אף היא תהיה צריכה שימור מדאורייתא כך נ"ל לפ' לשון רש"י שכתב רבינו אבל בפירש"י שלפנינו כתוב בזה הל' ואי קשיא והרי קרי שאינו גורם כדקי"ל וסותר ההיא לאו סתירה דחד יומא הוא דסותר וכי קא בעי רבא לסתור הכל ע"כ:

קעט **הלכך** סותר יום א'. ומסתמא בפולטת קאמר דהא בקושי אבעיא לן:

קפ **ועוד** הביא ראיה כו'. ר"ל הראב"ד:

קפא **שלא** תבא לידי ספק גרס. ול"ג נדה דבנדה שאין צריך נקיים לא שייך שום סתירה וספק:

קפב **ולא** מסתבר שלא התירתה תורה אלא על מנת שלא תתהפך כו'. ותמיהא לי וכי לא מסתבר לומר כן והרי רבא מוקי לקרא הכי בפ' יוצא דופן (דף מ"ב) דאמר רבא משמשת כל ג' ימים אסורה וקאמרינן דרבא אקרא דורחצו במים דמשמע דיכולה לטבול בו ביום קאי וקאמר דכי כ' רחמנא ורחצו וגו' בשאינה מתהפכת אבל במתהפכת כל ג' ימים אסורה:

קפג **אמר** בעשרים וחד תשמש. ולא חיישינן לפליטה:

קפד סותרין עד ערב יום ז'. כלומר עד הערב שמש של יום ז':

קפה **מדם** נדה דלאחר י"א יום שבין נדה לנדה ועיין לקמן גבי דם יולדת נקבה בשבוע שניה דלא סתרה לנקים דשבוע ראשונה וכן זבה דעלמא כו':

קפו **כדברי** ר"י. ר"ל רבינו יונה ובשארי דוכתי רגיל לכתוב הר"י שר"ל רבינו יונה:

קפז **אין** לידה סותרת. עיין לקמן בסמוך מ"ש בשם התוס':

קפח **רבא** אמר אינה סותרת. וא"ת והא רבא סובר דא"א לפתיחת הקבר בלא דם (כדכתב רבינו ברפ"ק) וא"כ תסתור דהכא בעינן ז' נקיים מדם וי"ל דרבא אליביה דר' מרינוס קאמר וסבר דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם דהא קאמר דאינה סותרת. תוס':

קפט **וכן** פירש"י כו'. לא קאי לראיה אתשובת רש"י אלא מלתא באפי נפשיה לראיה דלא אתמר הלכתא כאביי בהך דהכא:

קנ **כתנא** דשוין. דתניא ושוין ברואה אחר דם טוהר שדיה שעתה פירש"י ושוין שמאי והלל דפליגי במעל"ע בריש מכילתין) ברואה אחר דם טוהר שדיה שעתה ואפילו איכא שהות זמן מרובה שהרי דמיה מסולקים שכמה ימים שעברו ולא ראתה דם ממעין זה והוייא לה ראייה ראשונה ודיה שעתה ומניקה מארבע נשים היא דדיין שעתן בראייה ראשונה:

קנא **טובלת** לנדתה אחר ז' לראייתה. ואע"פ שאינן נקיים כדין נדה קודם שהחמירו בחומרא דר' זירא וכדמסיק רבינו:

קנב **לא** נדות ולא זיבות. דבלאו הכי אפילו לא ראתה יש לה טומאת יולדת כדכתיב כימי נדת דותה תטמא ואפילו למאן דאמר אפשר לפתיחת הקבר בלא דם גזירת הכתוב הוא: נ"ל דה"ג אבל בספק ראשון יש נפקותא דיולדת בזוב:

קנג **ומותרת** לבעלה במקום שנהגו לבעול כו'. דאילו במקום שנהגו שלא לבעול על דם טוהר אין נפקותא אף בספק הראשון דהא על כל דם שתראה ואפילו בדם טוהר צריכה ז' נקיים לדידהו כ"ש בדם טמא דבשבוע שניה אבל לנוהגים לבעול על דם טוהר הרי ספרה ז' נקיים אחר ספיקתה דילדה בזוב ומשום חומרא דר' זירא תו אזדא לה אותה חומרא ונשאר על דין הגמ' שאין ראיית שבוע שנייה סותרת וכך פי' ב"י סי' קצ"ד: 0הדרן עלך פרק רביעי פרק ה

קנד **אין** יושבין עליו ימי טומאה כו'. מפרש בגמ' דטעמיה דת"ק משום דכתיב אשה כי תזריע וילדה עד שתלד ממקום שמזרעת וטעמיה דר"ש דכתיב תלד יתירה ואם נקבה תלד לרבות יוצא דופן ואר"י דלד"ה אם לא יצא דם אלא דרך דופן היא טהורה משום דכתיב ואיש כי ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקורה הערה מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה:

קנה **כל** הנשים מטמאות בבית החיצון. מסיים במשנה שנאמר דם יהיה זובה בבשרה ופירש"י בבשרה משמע בתוך בשרה ובגמ' ת"ר בבשרה מלמד שמטמאת בפנים כבחוץ ואין לי אלא נדה זבה מנין ת"ל זובה בבשרה ופירש"י ת"ל זובה בבשרה ואע"ג דבנדה כתיב מדאפקי' בל' זיבה ילפינן זיבה:

קצו **מקום** שהשמש דש. וא"ת ומנא ידעה בתולה ולא ידעה איש ועוד הא אין כל תרתי סימנין שייכי אהדדי דמקום שהשמש דש אין כל אצבעות שוות ותרצתי בס' תוס' י"ט דאילו דש היינו עד בין השיניים והבאתי ראיה מל' הרמב"ם בחבורו פ"ה מהא"ב שכתב הואיל ויצא מבין השינים כו' ועד היכן הוא בין השינים עד מקום שיגיע אליו האבר כו' ולא דייקי לי דברי הב"י שבסי' קצ"ו בפי' בית החיצון כמו שאכתוב בס"ד בפ' תינוקות סוף סימן ה' והא דאמרן עד מקום שיגיע אליו האבר הוא באדם בינוני ובאשה בינונית וכן כתבו התוס' בד"ה וסבר ר"ש וכו':

קצז **נדריה** נבדקים. פירש"י אם ידעה לשם מי נדרה כו' מדכתיב איש כי יפליא לנדור מרבינן מופלא סמוך לאיש יודע לפרש לשם מי נדר סמוך לאיש שהוא סמוך לבוא לכלל גדול דהיינו שנה אחת קודם זמן שהוא ראוי להביא שערות והיינו בתינוק כל שתים עשרהובתינוקת כל י"ג ל' רש"י בגמרא דף מ"ו ע"א:

קצח **ובודקין** כל שתים עשרה. וכיון דתני בת י"ב ויום אחד נדריה קיימים נבדקים כל י"ב למה לי סד"א הואיל ואמר מר שלשים יום בשנה חשובים שנה היכא דבדקנוה שלשים יום ולא ידעה להפלות אימא תו לא לבדוק קמ"ל גמרא ועיין בד"ח:

קצט **בן** י"ב שנה ויום אחד. פי' הר"ן שהנקבה ממהרת להביא סימן גדלות קודם לאיש וכדבריו כך הוא כדתנן במתניתין סוף פירקין בת עשרים שנה כו'. ואלא מיהת הכא לא איירינן בהבאת שערות אלא כולה מלתא בשנים תליא. ובידיעתן להפלות ואינו ענין למהירת הבאת השערות ותדע דהא בגמרא ת"ר אלו דברי רבי ר"ש בן אלעזר אומר דברים האמורים בתינוקת בתינוק אמורים דברים האמורים בתינוק בתינוקת אמורים ומפרש טעמא דרשב"א בגמרא דמתוך שהתינוק מצוי בבית רבו נכנס בו ערמומית תחלה וכתבו התוס' דאפילו אין לו רב רגיל לצאת ולבא ומתפקח יותר ע"כ אלא הר"ן לפום חורפיה לא עיין דטעמא דמתני' מפרשינן נמי בגמרא מדכתיב ויבן את הצלע מלמד שנתן הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש וי"ל דהר"ן אקרא דמופלא סמוך לאיש מהדר וקאמר דסמוך לאשה הוה קודם סמוך לאיש משום דאשה ממהרת כו'. ובגמרא יהיב טעמא אהפלאה גופה דהא דהאשה מתרבת בקרא שיודעת להפליא קודם לאיש הוא מפני שהקב"ה נתן בה כו':

ר **אע"פ** שאמרו אין אנו. כתב רש"י דבכלל שוטה נמי לא מחזקינן כו' דאין שוטה אלא המקרע כסותו כו' בריש חגיגה ונתבאר בפ"ק דחולין סי' ד' ועיין עוד בפרק חרש ביבמות:

רא **עד** שתביא שתי סימנים. הנכון לגרוס שתי שערות או למחוק מלת שתי:

רב **עד** שתביא ב' שערות אחרות וכו'. כדאמרינן בפרק דלקמן לפני הפרק כו' בעיא בדיקה דאי משתכח לאחר הפרק אימר שומא נינהו ועיין בד"ח:

רג **קטנה** כל י"ב שנה. ממאנת פירש"י ואין חוששין כו' והיינו תוך זמן כלפני זמן אבל התוס' כתבו דלא משמע מהכא דתוך זמן כלפני זמן דהא ממאנת דבדקו ולא אשכחו או כמו שמעמיד במסקנא לא בדקו אבל היכא דאיכא שערות מצינו למימר דהוי כלאחר זמן ואינה ממאנת ע"כ:

רד **ממאנת** והולכת גרסי'. וכלומר שממאנת בבעלה שאינה רוצה בו והולכת ממנו:

רה **והא** חוששין בעלמא קאמר. פירש"י לא ודאי נשרו וחיישינן לחומרא משמע ע"כ ולישנא דעלמא לא דייק והר"ן פי' והא חוששין בעלמא קאמר איך נקל משום חששא זו ע"כ וה"נ הוי מצי למפרך דלמ"ד חוששין וחלצה הא אמר רבא אינה חולצת אלא דפריך טפי טובא מלישניה גופיה:

רו **וכי** קאמר רבא חזקה למיאון. ופלוגתייהו דחוששין ואין חוששין נמי למיאון וכשבדקו ולא מצאו ועיין בסי' דלקמן סי' ב':

רז **דאיכא** ספיקא דאורייתא. פירש"י דבשעת בעילה דלאחר זמן שמא הביאה והויא לה ביאה זו קדושין גמורין דודאי כשבעל לשם קדושין בעל. טור סי' קנ"ה ועיין ביבמות פרק ב"ש סי' ד':

רח **ואי** אתי לאשמעינן כו'. זו אינה קושי' כולי האי וגם בתוס' לא כתבו להא:

רט **ולקמן** תנן בא סי' כו'. בריש הפרק דלקמן ומסיפא מקשה דבא העליון עד שלא בא התחתון דחכמים אומרים או חולצת או מתיבמת:

ר **אלמא** שיש סי' למעלה בבוחל. כלומר שאנו צריכין להכיר הסימן של בוחל שהרי על ידו אנו יודעים שבא התחתון:

ריא **מפגתה** גריס:

ריב **דמי** בושתה. להנצל מעונש היה נותן לה דהא ר' יהודה אמר בהחובל אין לעבדים בושת ואפילו למ"ד יש לעבדים בושת הוי לרבו כ"כ התוס' והיינו העונש דקרא דקאמר ולא לבשת שאע"פ שלא ענש עליו ממון לשלם לו דמי בשתו דלמר אין כאן דמי בושת כלל ולמה יהיב לרביה ולא לו מ"מ כיון דקרא קפיד ואסר עליו לביישו אין אזהרה שאין בה עונש:

ריג **שמואל** מיחד להו. גרס בגמרא וברי"ף פ' ב"ש:

ריד **אזדהרו** גרס:

ריט **משום** נשג"א גרסי'. והוא בפ' אין מעמידין (עבודה זרה דף ל"ו:)

רטז **ראש** החוטם. הוא במקום שמתחיל הדד לשפע לצד העוקץ ובאותו שפוע יש חריצין כמו פצולין ול' הרמב"ם בפ"ב מה' אישות משיפצל ראש חוטם הדד ויעשה בראשו כדור קטן ורבותי פירשו משיפצל החוטם עצמו ע"כ:

ריז **משתקיף** העטרה. פירש"י שגדל העוקץ ועבה ומוקף עטרה והרמב"ם כתב בפ"ב מה"א משתקיף העטרה שהוא מקום הבשר התפוח שלמעלה מן הערוה לעומת הבטן ומשיתמעך הבשר הזה ולא יהיה קשה ע"כ אלא דקשה להרמב"ם דגם ר"ש הל"ל משתתמעך העטרה וי"ל דכל א' שנה בלשון שקיבל מרבו כדאיתא כה"ג בפ"ק דעדיות:

ריח **ה"ג** באשה מלמטה וכנגדן:

ריט **ה"ג** ור' יוחנן וסביא דאמרי תרווייהו הלכה וכן הוא ברי"ף:

רכ **הלכה** כדברי כולן להחמיר. וא"ת הא תרי חומרי דסתרי אהדדי נינהו (הכי פרכינן בפ"ק דעירובין דף ו') וי"ל הכא מספקא לן פסיק כמר להחמיר וכמר להחמיר (כדאיתא נמי התם) כ"כ התוס' בפ' בנות כותים (דף ל"ו) וכ"כ ג"כ רבינו בס"פ דלקמן:

רכא **יביאו** ראיה. ובגמ' הגי' תביא ראיה וכן נראה שהיא גי' רש"י מדפי' בסיפא ולא הכא ברישא והתוס' כתבו אדהכא יביאו ראיה פי' קרובי האשה ואית גרס תביא היינו בעצמה ואי גרס יביא קאי אבעל שיביא ראיה שזהו היא איילונית והוו קידושי טעות אם רוצה לישא אחותה ע"כ וגי' הר"ן ג"כ יביאו ראיה ופי' קרוביה וכו':

רכב **פי'** דינם שוה לענין ביאתן. כמאמר בגדול כדאמרינן לעיל כך פירש"י ור"ל בגמרא דף מ"ה דתניא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול מה מאמר בגדול צריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו אף ביאת בן ט' צריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו ופירש"י מאמר קידושי יבמה וחליצה לזיקתו דאין קידושין גומרין ביבמה להיות כאשתו לצאת בגט בלא חליצה אבל ביאה גומרת בה כדכתיב יבא עליה. ביאת בן ט' ביבמתו ע"כ:

רכג **אמר** ר"נ בר יצחק. ובגמרא גרס אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב:

רכד **עד** רוב שנותיו. ומכאן ואילך גדול הוא והוי ודאי סריס. תוספות וכתב הר"ן עד רוב שנותיו דהיינו עד ל"ו שנה דכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה ע"כ ועיין בד"ח:

רכה **מדכולי** פירקין גרסי': 0הדרן עלך יוצא דופן פרק ו

רכו **ר"מ** אומר לא חולצת ולא מתיבמת. וא"ת ולר"מ למה הוזכר סימן העליון כיון דלא סמכינן עליה ולעיל תניא נמי איזהו סימנים ומפרש ר"ת דאבוחל קאי וי"ל דאיצטריך לענין עונשים וקדושין ומילי טובא דרוב פעמים תחתון אתי ברישא כדאיתא בגמרא וא"כ אי חזינן עליון מסתמא כבר בא התחתון וגדולה היא וצריכה גט לקדושין וגם אסור באחותה. תוס':

רכז **לא** חולצת. דקטנה היא ר"מ לטעמיה דאמר קטן וקטנה לא חולצים ולא מייבמים דחייש למיעוטא ושמא תמצא איילונית או סריס ואין כאן מצות יבום. הר"ן:

רכח **וחכ"א** או חולצת או מתיבמת. אפילו היא קטנה מתיבמת לרבנן דר"מ דלא חיישי למיעוטא גבי ההיא דקטן וקטנה לא חולצים כו' אבל לחליצה בעינן שתהא גדולה כדאמרי' נמי הם יפה אמרת שאין חולצים איש כתיב בפרשה ומקשינן אשה לאיש ולית להו דר' יוסי דאמר בפ' מצות חליצה אשה בין גדולה בין קטנה. תוס':

רכט **והלא** בא. כלומר הרי אנו רואין שגדלו דדין ולא גדלו שערות. הר"ן:

רל **אע"פ** שא"א לרבנן. ובגמ' ריש דף מ"ט פריך למה לי תו למתני בסיפא מפני שא"א כו' וכי תימא משום דקא בעי למסתמא כרבנן פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתברא טעמא דר"מ דקא מסייע ליה קראי (שדים נכונו ושערך צמח דמשמע שדים נכונים תחלה ושערך צמח אלמא עליון זמנין דקדום וכתיב בעשות מצרים דדיך למען שדי נעוריך דמשמע שהיו מצרים משחקים ביד וממעכים דדיך למען שדי כדי להתאנף ולזנות בין כשתהיה ראויה לאשה ותבואי לימי נערות שדי לשון השלכה כלומר עדיין היו שערות נעוריך עומדים להשתלח ולצאת אלמא דדים קדמי) ואב"א משום דבעי למיתני כיוצא בו במתני' דבתרה דקתני הרבה כיוצא בו שזה תלוי בזה ואין זה תלוי בזה:

רלא **ולתני** בא העליון כו'. רמ"א לא חולצת ולא מתייבמת וחכ"א או חולצת או מתייבמת ואנא ידענא כו' הכי איתא בגמ' וכלומר מדחכ"א כו' אנא ידענא ורבינו נמשך אחר לשון הרי"ף פי"ג דיבמות:

רלב **ה"ג** ולא אשכחן אימא מודו ליה רבנן לר"מ:

רלג **והלכתא** כרבנן כו'. וכ"כ הרי"ף וכבר כתבתי לעיל משמא דגמרא בחד שינויא דה"א דהלכתא כר"מ:

רלד **דכ"ע** מיהת אתחתון סמכינן גרס. והוא בדף מ"ח ע"ב:

רלה **ה"ג** תנ"ה אמר ר"א בר צדוק היו מפרשין ביבנה ואמרו כיון שבא:

רלו **נבדקות** ע"פ נשים. כלומר נשים יראת חטא דקים לן בהו דלא משקרי דאי אפשר ע"י אנשים משום דרכיה דרכי נועם. הר"ן:

רלז לר"י תוך הפרק ולר"ש אחר הפרק. ובהכי מוקמינן לה לקמן להך סיפא:

רלח **כ"ש** דאי אמרה דאיכא שערות כו'. ולא משום נאמנות דידה אלא משום חומרא דמחזקינן לה בגדולה:

רלט **דאפי** למ"ד חוששין שמא נשרו. ה"מ לאחר הפרק דאיכא חזקה דרבא ואע"ג דהדרא קושיא לדוכתיה בפ' דלעיל דמקשינן הניחא למ"ד חוששין אלא למ"ד אין חוששין מאי איכא למימר הא לא מתוקמא אלא בהכי כדאיתא לעיל:

רמ **אבל** תוך הפרק לא וכו'. ואע"ג דאפילו תוך הזמן לר"י דליכא חזקה או אחר זמן לר"ש אינה ממאנת אהני חזקה דרבא לבדקו ולא מצאו שערות דמשום חזקה אמרינן שנשרו כדפסיק לעיל והלכתא חוששין שמא נשרו והוא שבעל לאחר זמן וא"ת ונאמנת לומר קטנה היא שלא תחלוץ מאי אהני נאמנות הלא אפילו אמרי' יש שערות אינה נאמנת כדקתני סיפא אינה נאמנת לומר גדולה היא כו' וי"ל דנאמנת לומר שאותן שערות היו קודם הפרק דאי לאו האשה ה"א אחר הפרק באו וחולצת תוס' ועיין לקמן:

רמא **אימר** שומא נינהו. פי' בקונטרס ולא תחלוץ והדין עמו דליכא לפרושי שומא נינהו ותמאן דהא קתני בסיפא דאינה נאמנת לומר קטנה היא ותמאן כ"כ התוס' ולא משמע כן מדברי רבינו בפ' דלעיל סי' ב' שסתם וכתב שאינה גדולה עד שתביא שערות אחרות כו' ומשמע דלכולי מילי קאמר אף למיאון ועיין בדברי חמודות:

רמב **דמשמע** משום שראו אותו כו'. כדקאמר דאי משתכחי כו' ולא קאמר דאי לא בדקו אימר לאחר כו' והב"י סי' קנ"ה כתב דאל"כ אמאי בעיא בדיקה לפני הפרק משום דאי משתכחי לפני הפרק אמרינן שומא נינהו הא בלא נבדקה נמי אמרינן שומא נינהו ע"כ ולישנא דגמ' נקט בעיא בדיקה דלפי האמת לאו דוקא דבעיא בדיקה:

רמג **ובעי** בדיקה דקאמר הכא היינו דמהני בדיקותא. וא"ת אמאי פריך אלא לאחר הפרק למה לי בדיקה הא נ"מ שאם בדקו ולא מצאו שום שערות או שמצאו אותן שערות עצמן דאינה חולצת כמו שאנו מפרשים בדיקה דלפני הפרק וי"ל דהך בדיקה דלאחר הפרק משמע ליה דהיינו להחזיקה כגדולה דאי להחזיקה כקטנה א"כ תוך הפרק אמאי אינן נאמנות השתא אחר הפרק נאמנות כ"ש תוך הפרק ולכך פריך דבלא בדיקה נמי מחזקינן לה כגדולה. תוס':

רמד **ולא** חשש לומר סבר כתנא דשמעתין כו'. עיין בדברי ר"ת דלקמן ומ"ש שם:

רמה **כולהו** קיימי בחדא שיטתא. והגמרא לא קאמר דשיטה נינהו דנשמע מינה דלית הלכתא כוותיה דקי"ל דאין הלכה כשיטה:

רמו **ה"ג** ברי"ף הביאה סימנים דאמרינן הכא הא דאמר:

רמז **ה"ג** תוך זמן כלאחר זמן כיון וכן הוא בתוס':

רמח **כיון** דפליגי ביה תנאי הכא. ואע"ג דלעיל כתב בשם רבינו חננאל דמהכא שמעינן דלית הלכתא כהך תנא לא חש לה ר"ת להך סברא כלל דהא התם בעינן למוקים לה

כשאר תנאי אלא דדחינן ליה ואמאי לא מוקים כהך תנא דשמעתי' דהא חזינן דבעי למוקים ליה כתנאי ובודאי שאין הלכה כשני התנאים ההם ומשום כך שפיר קאמר רבינו תם דלהכי לא מוקים כהך תנאי דשמעתין משום דאינו ענין לתוך הזמן:

רמט **וחולצת** או מתייבמת. וכיון דתנן חייבת בכל המצות האמורות בתורה או חולצת או מתייבמת למה לי לאפוקי מדר' יוסי דאמר איש כתוב בפרשה (ואם לא יחפוץ האיש) אבל אשה בין גדולה בין קטנה קמ"ל דאי אייתי שתי שערות אין אי לא לא מ"ט אשה כאיש וכיון דתנא וכן התינוק שהביא שתי שערות. חייב בכל המצות האמורות בתורה למה לי וכי תימא משום דקבעי למתנא וראוי להיות בן סורר ומורה תנינא חדא זימנא אימתי הוא בן סורר ומורה משיביא כו' אין ה"נ אלא איידי דפריש מילי דתינוקת קא מפרש נמי מילי דתינוק גמרא:

רנ **רי"א** משירבה השחור. ומפרש בגמרא אמר רב חסדא אמר מר עוקבא לא שירבה השחור ממש אלא כדי שיהיו שתי שערות שוכבות (ופירש"י שיהיו ארוכות ונראות כמי שירבה השחור על הלבן) רבא אמר שתי שערות המקיפות משפה לשפה:

רנא **גומות** אע"פ שאין שערות. חזקה אין גומא בלא שיער ושערות היו בהן ונשרו. הרמב"ם פ"א מה"א:

רנב **רב** אשי גרס בריי"ף אבל בגמרא גרס רב חסדא:

רנג **והלכתא** כרבנן. כך פסק הריי"ף:

רנד **ור"י** פסק גם בכאן כדברי כולן להחמיר. כדלקמן משמע ליה דבהאי פלוגתא נמי הוה דינא הכי ע"כ ועוד נמצא כן בס"פ דלעיל גבי סימני בגרות:

רנה **ואשה** שיש לה דדים גדולים כו'. עיין בס"פ דלעיל בסימני בגרות:

רנו **עד** שתקיף העטרה. שיהא אותו מקום מוקף שערות. הר"ן:

רנז **עד** שתכלכל. כתב רש"י שחבירו במסכת שבת כדי לסוד כלכול וכו'. וז"ל התוס' כדאמר בריש נזיר הריני מכלכל הרי זה נזיר וקאמר בגמרא מאי משמע דכלכול לישנא דגידול שער הוא דתניא אמר ר"י סיד כדי לסוד כלכול כו':

רנח **כדי** לכוף כו'. כלומר שיעורן שיהא בהן כדי לכוף כו'. הר"ן:

רנט **כדי** שיהא נטלות בזוג. שיכולין להנטל בזוג שבמספרים. הר"ן:

רס **מספקא** ליה כו'. עיין מ"ש בשם התוספות בס"פ דלעיל:

רסא **משיהו** נקרצות בצפורן לא תמאן. וכ"פ רש"י גם הר"ן כתב כלשון רבינו בשם הריי"ף ואני תמה דלכאורה ע"י הזוג נטלות יותר אע"פ שהן גדולות כל כך ממה שהן נטלות ע"י צפורן וגם משמע דכולהו תנאי כל אתד מחמיר משל חבירו וכן הרמב"ם פ"ב

מה"א פסק כמ"ד כדי שיהא נטלות בזוג וכתב המגיד וכן הטור סי' קנ"ה דטעמו שסובר שהוא קודם קריצותן בצפורן ושהוא השיעור המועט שבכולן והוי יודע דהרמב"ם כך כתב שתי שערות כו' שיעורן כדי לכוף ראשן לעיקרן ומשיצמתו ויהיו יכולות להנטל בפי הזוג עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן דנין בהן להחמיר כו' נראה מזה שסובר דר"א ור"ע פליגי בדברי ר' ישמעאל דכ"ע ס"ל שיהו גדולות כדי לכוף כו' אלא שבמה יהיו נטלות לכוף בהן כו' בהא פליגי ר"א ור"ע וסובר הרמב"ם דנטלות בזוג הוא הקטן כדפרישית ועיין עוד מזה בד"ח ונ"ל ליישב דברי רש"י שמ"ש דנטילת זוג שיעורא רבא דכולהו שסובר שפירושו שכשנוטלין בזוג המספרים כדרך שעושין בשעה שמסתפרין שמניח מסרק תחת הזוג של המספרים ובכי האי גוונא ודאי דשיעורן גדול הוא ובספר ח"ש כתוב דבס"א בפירוש רש"י ל"ג גבי נטילת זוג רבא דכולהו ובודאי כדי לקוף ראשן לעיקרן הוא השיעור רבא וכ"כ כל הפוסקים ע"כ ומ"מ סובר רש"י דקריצה בצפורן הוא השיעור זוטא שכ"כ בפי' דלהחמיר ובתוס' י"ט יש טעות בזה הלשון דס' ח"ש וצ"ל דל"ג רבא דכולהו גם שכתבתי שם בשם הרמב"ם דשיעורא רבא דכולהו כדי לכוף כו' אינו נכון אלא כדפרישית בכאן דלעולם בעינן לכוף כו' ובזה יש ב' שיעורים דר"א ודר"ע וסובר דשיעורא דר"א הוא הפחות ושיעורא דר"ע הוא הגדול: 0הדרן עלך בא סימן פרק ח

רסב **מפני** שהוא חוזר וכן בפוליוס גרס וכן הביא מינה ראיה רבינו בפ' דלקמן סי' ד':

רסג **ובמגעות** ובהיסטות הלך אחר הרוב. פ"ה אשה שאין לה וסת ורגילה לראות תדיר ובודקת עצמה תמיד וכל זמן שלא בדקה עצמה מחזקת עצמה בטמאה הלכך אם רוב ימיה הוא טמאה טמאה וזה תימה שזו החומרא לא מצינו בשום מקום דהא אשה שיש לה וסת דיה שעתה וטומאה דמעת לעת אינה אלא באין לה וסת ולא מפקידה לפקידה ואפילו ברואה וכ"ש הכא דאין כאן אלא כתם ואין לחלק בין ברואה תדיר בין שאינה רואה תדיר ונראה דקאי אנמצא על חלוקה ספק טמא ספק טהור קאמר דאם אחרי מציאת הכתם רוב ימיה טמאה טמאה ואע"ג דעברה בשוק של טבחים ולא אמרי' אי מגופה אתא על בשרה איבעי ליה לאשתכוחי. תוס':

רסד **לפי** שאין דרך אשה להגביה חלוקה. וכ"כ התוס' אבל הרשב"א כתב שאין זה מחוור בעיניו דהא אפשר שנקפלו בגדיה ונתז על הבשר וא"נ מלמטה מבין רגליה ניתז על הבשר אלא נ"ל טעמא כיון. דמגופה קא חזיא ובגופה לחוד אשתכח רגלים לדבר וחזקה מגופה אתא ולא תלינן ובכוליה פירקין היכא דמשתכח אגופה חמיר טפי דהא טיפין טיפין על חלוקה אינן מצטרפין ועל בשרה מצטרפים ע"כ וכדלקמן סי' ב':

רסה **בשלמא** על עקבה עביד דנגע באותו מקום. בעת ישיבתה כך פי' הרמב"ם והטור סי' ק"ץ וכן הוא בפירש"י בפ"ק דביצה דף י' שכך היתה ישיבתם שוטחים בגדים על גב הקרקע ונסמכים ויושבים על ברכיהם כפופים כדאמרינן בפסחים הוי זגינן אבירכי דהדדי ע"כ:

רסו **ומי** מחזקינן טומאה ממקום למקום. וקשה דמאי פריך דודאי להקל לא מחזקינן אבל להחמיר כי הכא מחמרינן דהכי אמר לקמן אין שונין בטהרות להקל אבל לחומרא שונין וי"ל כיון דכתמים דרבנן אי איתא דתלינן להחמיר להקל. נמי היה לנו לתלות בדבר הרגיל קצת אבל לענין ממקום למקום שאין רגילות כל כך אמרינן לקמן בסמוך דאפילו בכתמים שונין לחומרא ולא להקל תימה דלפרוך ממתני' שלא כנגד התורה טהורה ולא אמרינן בדקה בהאי ידא ונגעה בבשרה למעלה מן התורפה וי"ל דאם איתא דבדקה ומצאה טמא היתה זכורה והויא דמיא אדעתה שהיא טמאה אבל כשנגעה בדם שעל כתפה לא רמיא אנפשה כיוו דאין זה דם טמא ובסמוך גבי דם טמא דפריך ואימא דבדקה בהאי ידא ונגע באידך פריך מכ"ש ואמתני' נמי הוה מצי למפרך. תוס':

רסז **ולמעלה** עד אותו מקום קרוי מבפנים. נ"ל שאין זה מלשון רבינו דהא מסיק דלא אתפרש לן השתא מבפנים עד היכן למעלה אלא איזה תלמיד שהגיה כן מבחוץ ובטעות הכניסו אותו המעתיקים בספר:

רסח **כל** אורך הירך והשוק. נ"ל דוהשוק הוא ט"ס:

רסט **משערינן** כנגדן מעבר. כלומר מאותו צד ועבר משערינן כנגדן להך פירושא למעלה ולהך פירושא למטה:

רע עוד פי' בערוך כשכופפת שוקה על ירכה כו'. וכתב ב"י סי' ק"ץ תמיהא לי דא"כ לא משכחת מבחוץ מן הצדדים מכאן ומכאן טהורה דהא ודאי צד פנים של ירך שכנגד ירך חברתה טמא ואי מקום חבק היינו מקום המכוסה ע"י כפיפת שוק על ירך הרי טמאה כשנמצא הדם באחד משני הצדדים ואינה טהורה אלא כשנמצא מבחוץ או באחד מן הצדדין והיכי משכחת להא דקתני מבחוץ טהורה מן הצדדין מכאן ומכאן טהורה דמשמע דבאיזה מג' רוחות שנמצא טהורה ואינה טמאה אלא כשנמצא מרוח אחד בלבד והיינו נמצא מבפנים ומיהו בדברי הרשב"א נתקן זה קצת שכתב וז"ל בערוך פי' מה שמכוסה מן הבשר ע"י כפיפת השוק על הירך הוי מקום חבק ע"ש שמחבקים זה את זה ואפילו מקום חבק עצמו כלפנים וטמאה ומן החבק עצמו ולחוץ קרי צדדין וטהורה ע"כ ודברי הרמב"ם מיושבים יפה שכתב דמבפנים הם המקומות הנדבקים זו בזו בעת שתעמוד ותדבק רגל לרגל ושוק לשוק ע"כ ולפי שדבריו מיושבים יפה לכן כתב הטור

פירושו ולא פנה אל פירוש רש"י ופי' הערוך אלא שעדיין צריך לפרש מהו מקום חבק ומהו חבק עצמו ונראה דמקום חבק קרי למקום המדובק ממש וחבק עצמו היינו מקום גבול סוף מקום חבק מצד זה ומצד זה שהוא נראה מבפנים ומבחוץ וקאמר דהוי כלפנים עכ"ל הב"י:

רעא **היינו** עשויין בשינוי. כלומר שהיו מעורבבים ואינם לא כשיר ולא כשורה כ"כ התוספות והב"י סי' ק"ץ העתיק כך כל' רבינו עצמו:

רעב **עשויין** כשורה. כלומר טיפין הרבה סמוכין ותכופים כשורה או כשיר:

רעג **ואע"ג** דדחי לה. דמיירי בכרצועה:

רעד **משתיתא**. פירש"י עם המסכת דשמשון מתרגמינן עם משתיתא ועיין בדברי רבינו בפירקין דלקמן סוף סי' ב':

רעה **ארוכה** שלבשה חלוקה של קצרה וקצרה כו'. אם מגיע כו' של ארוכה קשיא לי קצת דאסברה לה הכי דקצרה שלבשה חלוק של ארוכה ואינו מגיע כנגד בית התורפה דארוכה שהוא ענין רחוק ואינו מן הצורך והרמב"ם בפ"ט מהא"ב לא העתיק לזה והרשב"א בת"ה הארוך כתב בלשון הזה תניא בפ' הרואה שתי נשים שלבשו חלוק אחד אחת ארוכה ואחת קצרה אם מגיע כנגד תורפה של ארוכה שתיהן טמאות כלומר דלכל אחד מהן הוא למטה מן החגור כנגד בית התורפה של קצרה קצרה טמאה וארוכה טהורה דלמעלה מן החגור הוא לארוכה ע"כ:

רעו **בדקה** עצמה וחלוקה. בגמרא ל"ג עצמה אבל הרשב"א בת"ה העתיק ג"כ בדקה עצמה וחלוקה וכתב עלה כלומר כשפשטתו ומצאה טהור השאילתו לחברתה כו' ע"כ:

רעז **ולענין** דינא תנן. וא"ת מדינא נמי תתחייב השניה לכבסו כדאמר בהמדיר כל שנולד ספק ברשותו עליו להביא ראיה וי"ל כיון דאינה לשניה אלא בתורת שאלה אינה ממש ברשותה ועוד י"ל דהתם קאמר שאם ירצה להוציא יביא ראיה אבל הכא לא תתחייב האחרונה לכבסו. תוספות:

רעח **וחברתה** טמאה. דבדיקת חברתה כבדיקת עצמה וכחלוק הבדוק לה הוא. הרשב"א:

רעט **מ"ש** מהא דתניא כו'. תימה מה דומה להך דלעיל דהכא אין לתלות בזו יותר מבזו אבל לעיל אין לתלות בראשונה הואיל ובדקה ואומר ר"ת דברייתא איירי שנתעסקה בצפור זו אחר זו ואם היתה נשאלת הראשונה היינו מטהרין אותה הואיל ונתעסקה ובשביל חברתה אנו מטמאים הראשונה שהיא טהורה גמורה גם למעלה אע"פ שהראשונה בדוקה נטמאנה הואיל ושניה תולה בה לענן דינא. תוס':

רפ **תולה** אפילו בתחתון. דאמרינן שמא ניתז מלמטה מבין רגליה או שנקפלו בגדיה וניתז על התחתון. ב"י:

רפא **שחטה** בהמה כו'. מכאן לא הביא ראיה רבינו בריש חולין דהגמרא שלנו אינו סובר כהלכות א"י דנשים לא ישחטו דהכא דיעבד משמע:

רפב **עד** כגריס. שהוא ט' עדשים כדתנן בפ"ו דנגעים גופה של בהרת כגריס הקלקי מרובע מקום הגריס ט' עדשות מקום עדשה ד' שערות נמצאו ל"ו שערות ואע"ג דהתם כגריס הקלקי תנן והכא כגריס של פול הכא נקט הפירי דגריס הוא מחצית פירי ונקט פול לומר דבמחצית פול משערינן והתם נקט המקום דבפול הגדל במקום הנקרא קלקי משערינן ופי' הר"ב שם שהפולין שבאותו מקום הם גדולים ועיין בד"ח וכתב הרמב"ם שם מקום עדשה ד' שערות ר"ל המרובע המקיף כעדשה ועיין בסוף פירקין:

רפג **אע"פ** שלא הרגה. דאמרינן הרגה ולאו אדעתה א"נ נתמעכה מאליה ולאו אדעתה ואפ"ה כשיש בו יותר מזה השיעור אין תולין לומר שמא הרגה הרבה כינים שאם אתה אומר לתלות ביותר מאחת אין לדבר סוף ותתבטל גזירת חכמים מכל וכל כ"כ רמ"י ורבינו כתב לקמן דאפילו הרגה הרבה לא פלוג רבנן:

רפד **להגלע** פירש"י יכולה להתלחלח כו' וז"ל הר"ב להתגלע להגלות מל' לפני התגלע הריב כלומר שיסור הקרום ויקלף ותתגלה המכה ויצא ממנה דם:

רפה **שאין** לך כל מטה ומטה. הכא לא נקט סדין וסדין כדבסמוך משום דהכא בעי למימר מטה אפילו של איש שאין בה כמה טיפין של דם מאכולת א"כ ה"נ של אשה יש לנו לתלות במאכולת אבל בסמוך לא איירי אלא בשל אשה להכי נקט סדין כ"כ התוס' וכלומר דבשל אשה רגילות למנקט סדין שדרכה להציע סדין על מטתה משום בדיקותה ומיהת בעיני נראה שאין זה אלא יפוי לשון לומר במלות שונות בענינים שונים וכמו שאמר לדברי אין קץ ולדברי חבירי אין סוף והלא קץ וסוף אחד הוא וכדמתרגמינן ויהי מקץ מסוף:

רפו **כתורמוס**. פי' בערוך שהוא עשב מר כלענה ועגול כעדשה ורחב כמעה:

רפז **לעולם** אינה תולה יותר מכגריס. כרב חסדא דלקמן:

רפח **משום** דלא שכיח. פי' דלא שכיח הפשפש שיהרג בבגדים והיינו דסיים וכתב מסתמא לא תלינן כו' דכל שלא הרגתו ודאי אין לתלות בו בשום מקום ועי' בד"ח:

רפט **או** הריחה ריחו. גרסי' וכן העתיק הטור והב"י וכן הוא בקצור:

רצ **כדתנן** או שטעם כו'. ומנא ידעה אלא טעמו כריחו ואכתי מנא ידעה והלא לא הריחה בו אלא ברית כרותה כו'. גמ':

רצא **אמר** רב אשי. נ"ל לגרוס רב אסי מדאמר עלה ר"נ בר יצחק וכ"ש אי גרס ר"נ סתמא כגי' רבינו:

רצב **עיר** שיש בה חזירים אין חוששין לכתמים. כדמסיק רבינו ששרצים ונבלות היו מוטלים באשפה כו'. וכתב הרשב"א אע"ג דתניא ספק עברה בשוק של טבחים ספק לא עברה אינה תולה הכא שאני שהחזירים הולכים אילך ואילך וכל העיר כשוק של טבחים ועי' בד"ח אהך ברייתא דספק עברה כו':

רצג **והכל** לפי הענין כדאמר רב נחמן כו'. כלומר מביא ראיה שאין הדבר תלוי ביש בה חזירים שהרי דוקרת אע"פ שלא היו בה חזירים לא היו חוששים לכתמיהן מפני שהיו טבחים הרבה ואשפות ושקצים מצויין בה א"כ אף אנו נאמר דעיר שאין בה שרצים ונבילות מוטלין בשוק שינקרו בהם החזירים אע"פ שיש בה חזירים חוששין בה לכתמיהן. ב"י:

רצד **כדאמר** ר"נ בגמרא גרס ר"נ בר יצחק וכך העתיק הרשב"א בת"ה:

רצה **אמר** רב המנונא. בגמרא גרס רב הונא:

רצו **דא"ר** אבהו א"ר יוחנן. ובגמרא ל"ג אמר ר"י אבל בפ' אלו טריפות בגמרא דף נ"ה גרס ושם סי' מ"ד לא העתיק כן רבינו ואע"ג דל"ג ליה רבינו מ"מ שפיר פסק רבינו כרב חסדא ואפילו אי גרס רב הונא דפליג עמיה ורב הונא רבו של רב חסדא היה כדכתב רבינו בפ' מי שמתו ובפ' כל כתבי ובפ' התקבל ואין הלכה כתלמיד במקום הרב אלא מאביי ורבא ואילך מ"מ כיון דר' אבהו כוותיה ס"ל ולא מצינו שהיה רב הונא גדול ממנו דר' אבהו תלמיד ר' יוחנן ורב הונא תלמיד דרב ובשל סופרים הלך אחר המיקל וכ"ש בכתמים כמ"ש רבינו בפ' דלקמן סי' ח':

רצז **פי'** מצאה כתם למעלה. גרסי' בדפוס ישן וכך פירשו התוס' ודלא כפירש"י שהקשו עליו אמאי נקט למעלה ולמטה ה"ל למנקט גדולים וקטנים ועוד הקשו עליו בפירושו שבגמ' דאהך ברייתא:

רצח **עד** כגריס ועוד. כלומר ועד בכלל שאם יש בו כגריס ועוד שא"א לתלות העליון במאכולת אלא מעלמא אתי אז נתלה לו התחתון ומיירי כשתחתון יותר מכגריס דאל"ה א"צ לתלות בעליון ובתוס' ל"ג עד כגריס ועוד אלא גרס עד כגריס וכן עיקר דהא אלישנא דברייתא מהדרינן ולא קתני בה אלא כגריס והשתא פירושא עד כגריס ולא עד בכלל וכדמסיק שאם העליון אין בו אלא כגריס כו' והקרוב אלי שיש חסרון וטעות סופר בדברי רבינו שצ"ל עד כגריס ובתחתון כגריס ועוד:

רצט **דאימור** דם מאכולת הואי. כלומר העליון היה דם מאכולת שהרי אין בו אלא כגריס ויכולין לתלותו במאכולת ואין כאן רגלים לדבר דאתא בה דם מעלמא וכ"כ התוס':

ש **וכל** שכן בכתמים. נ"ל מדא"ר אבהו לעיל סי' ז' כל שיעורי אכמים להחמיר חוץ מכגריס של כתמים:

שא **ה"ג** אין תולין בו מרובה ת"ש נתעסקה:

שב **נמצא** למעלה מן החגור כו'. דאי הכל למטה מן החגור כיון שהיא יודעת שלא נתעסקה באותו המין טמאה היא מפני אותו המין והיאך אפשר דתולין בו מינים אחרים כדי לטהרה אלא ודאי בנמצא למעלה מן התגור מיירי דמשום מין אחד טהורה היא אפי' אין לה במה לתלות ומפני שאר מינין שנמצאו למטה מן החגור היה ראוי לטמא אלא שאנו תולין דכמו שכתם העליון אתיא מעלמא בלא ידיעתה כן באו הכתמים התחתונים. ב"י:

שג **משום** דסבר (כוותיה) דאיכא דאמרי עיקר. עיין בפרק קמא דמסכת ע"ג סי' ג':

שד **ה"ג** שנמצא עליה שום לכלוך על חלוקה וכך העתיק הב"י:

שה **והכי** תניא בתוספתא כו'. דאע"ג דבגמרא אמרינן כי אמר ר' אלעזר בר צדוק בעד אבל בכתם לא הא איכא למימר דבתר דפשטינן דרבנן פליגי תו לא צריכין לחלק לר' אלעזר בהכי דהא דמחלקינן היינו אי אמרינן דרבנן לא פליגי והוכרחנו לחלק בכך בדר' אלעזר משום הברייתא דכתם ארוך מצטרף דמאן קתני לה אבל אי רבנן פליגי מצינו למימר דרבנן קתני לה ור' אלעזר בר' צדוק אף בכתם משוך מטמא בכ"ש הלכך הוצרך רבינו להביא ראיה מהתוספתא דלא (תימא) טימא במשוך אלא מטעה שהוא דם קינוח שמע מיניה דבשאר כתם דעלמא שלא בא על ידי קינוח אין לטמא בכל דהו אפילו במשוך: 0הדרן עלך הרואה כתם פרק ט

שו **איש** ואשה שעשו צרכיהן כו' ר"י מטהר. מסקינן בגמרא דר"מ נמי מטהר הכא דאיכא ספק ספיקא והכי תניא בהדיא ר"מ ור"י מטהרין ומתני' איידי דסליק מדר' יוסי פתח בדר' יוסי ופרכינן לר' יוסי בחד ספקא מטהר בספק ספיקא מבעיא ומשנינן מהו דתימא ה"מ דיעבד אבל לכתחלה לא קמ"ל פירש"י דיעבד כגון שנתעסקה בטהרות אבל לכתחלה אומרים לה אל תתעסקי ע"כ כלומר אילו לגבי בעלה לא שייך דיעבד ועיין בד"ח סעיף ב':

שז **דכל** עומדת שותתת. דאין רחמה נפתח. תוספות:

שח **והא** דמוקי בגמרא יושבת דמתני' כו'. משום דמקשה הש"ס מזנקת נמי דלמא בתר דתמו מיא כו' כדמסיק לה רבינו:

שט **אבל** לר"י כו'. וכ"ש לפירש"י דהא מטהר ר"י בעומדת וא"א שתזנק דליכא שום טיבותא:

שי **לעולא** בגמרא לקלא ופירש"י ותוס' שם חכם:

שיא **אע"פ** שעתה לא ראתה. וז"ל הרשב"א בת"ה הנכרית הרואה פי' לא הרואה בעידן שאלה קאמר דא"כ מ"ש נכרית אפילו ישראלית נמי וכדקתני או לנדה אלא רואה שהגיע זמנה לראות וראתה קאמר ולאפוקי לא הגיע זמנה לראות וראתה והא דקאמר נכרית דומיא דנדה מה נדה דחזיא כו' לאו דומיא דנדה ממש קאמר אלא דמדמינן לה כל היכא דאיכא לדמינהו והיינו עובדת כוכבים שכבר ראתה כנדה שרואה עכשיו עכ"ל:

שיב **והלכה** כרשב"ג. וז"ל רשב"א קסבר רשב"ג כיון דכתמים דרבנן תולין את הקלקלה במקולקל דאמרינן שאני אומר כדרך שאמרנו בב' קופות

שיג בתרומה דרבנן (וכמ"ש בחולין פרק גיד הנשה בד"ח סעיף קל"ד) ואע"ג דבידה של זו לטבול עכשיו ולטהר מ"מ מחוסרת טבילה היא וטמאה היא ור' סבר כיון דבידה לטבול לאו כמחוסרת מעשה היא והרי היא כטהורה ולפיכך אין חברתה תולה בה דכהדדי נינהו וכיון דכתמים דרבנן קיימא לן כרשב"ג דמיקל וכן פסקו הרב ר"א והרמב"ן ז"ל עכ"ל וצריכא ליה לפרש טעמא דפסקינן דלא כרבי משום דקיימא לן הלכה כרבי מחבירו ומהאי טעמא פסק הרמב"ם ז"ל כמותו בכאן ואע"ג דרשב"ג אביו היה לאפוקי מחביריו הוא אין הלכה כמותו משום דאין הלכה כמותו כנגד רבים אבל כנגד אביו נמי הלכה כמותו כיון דיחיד הוא לגביה כמ"ש רבינו בפ' ואלו מגלחין סי' ע"ט בשם רש"י ורשב"ם וצ"ע דבפרק נערה סוף סי' י"ת אדפסק התם הרי"ף כר' נגד רשב"ג כתב אע"ג דאביו היה ולא חבירו מתני' דייקא כוותיה כו' ועיין בפ"ק דשבת בד"ח סעיף ק"ב:

שיד **רבי** מטמא ל"ג דהא לקמן מוקמי כתנאי ומייתו ברייתא:

שטו **כל** דבר שאינו מקבל טומאה כו'. פירש"י כלומר לא גזרו כו' וז"ל התוס' בפ' הרואה כתם ריש (ד' נ"ח) טעמא דרבי נחמיה כיון דדבר שהכתם בו טהור גם על האשה לא גזרו טומאה:

שטז **דכתיב** ונקתה לארץ תשב. פשיטא דליתא אלא אסמכתא דהא כתמים גופייהו אינן אלא מדרבנן ועוד קרא דברי קבלה ומ"מ יראה לי להחזיק האסמכתא מלבד דלישנא דקרא יש לפרשו מענין נקיון כתמים אפילו הכי יש לי עוד לומר דדייק מדכתיב לעיל מיניה ופתהן יערה ואמרינן בשבת פרק במה אשה רב ושמואל חד אמר שנשפכו כקיתון וחד אמר שנעשו פתיתין כיער:

שיז **ואע"ג** דאתו מדבר המקבל טומאה. ומשום הכי לא פרכינן עלה פשיטא כדפרכינן אאחורי כלי חרס ובתוס' יהבי טעמא אחרינא דלא פרכינן הכא משום דבזבחים פרק דם חטאת משמע דאי חשיב עלייהו וייחדום מקבלי טומאה:

שיח **דרש** ר' חייא בר רב. בגמרא בר רב מתנא אבל לקמן כתב ג"כ רבינו כמו בכאן:

שיט **מוקי** רב אשי מילתא דשמואל כר' נחמיה. דאמר שמואל בדקה קרקע עולם וישבה עליה ומצאה דם עליה טהורה שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה ומותבינן עליה ממשניות המוכיחות דלא בעינן הרגשה ומסיק רב ירמיה מדיפתי דמודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן ורב אשי אמר דשמואל כר' נחמיה ס"ל ופירש"י דטעמא דשמואל לאו משום הרגשה כו' ותמיהני דהא שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה קאמר ודוחק לומר דלרב אשי שמואל לא אמר לשון זה אלא שהגמרא מפרש דבריו מה"ט וצ"ל דלרב אשי ה"ק שנאמר בבשרה וכו' וכיון שמה"ת אינה טמאה אלא בהרגשה וחכמים הם שגזרו שתהא טמאה אף שלא בהרגשה ובכתם בעלמא הלכך בדקה קרקע עולם כו' טהורה דרבנן לא גזרו אלא על דבר המקבל טומאה:

שכ **כלי** עץ. והוא פשוטי כלי עץ שאינו מקבל טומאה:

שכא **אכסנא** גרס והרד"ק פי' יריעה:

שכב **כולן** טמאות. מפ' בגמ' במשולבות בריש סי' דלקמן ועיין עוד שם בשם הראב"ד:

שכג **שיעור** וסת של מציאה. כן לשון רש"י ולא ידעתי פירושו דאיזה שיעור יש למציאות הדם ורבינו בסמוך כתב אחר מציאה וכן יש לפרש ללשון רש"י ג"כ דה"ק שיעור וסת ואותו שיעור צריך שיהיה סמוך לשל המציאה:

שכד **כדאמרי'** בפ"ק. כך נ"ל לגרוס וקאי אשיעור וסת והכי איתא התם דף י"ב בעי מיניה ר' אבא מרב הונא אשה מהו שתבדוק עצמה כשיעור וסת כדי לחייב בעלה חטאת א"ל מי משכחת לה לבדיקה כשיעור וסת והתניא איזהו שיעור וסת משל לשמש ועד שעומדים בצד המשקוף ביציאת השמש נכנס עד הוי וסת שאמרו לקנוח ולא לבדיקה אלא מהו שתקנת ופירש"י כשיעור וסת מיד לאחר בעילה בחטאת דאמרינן לקמן בפ"ב נמצא על סדין שלה אות יום כלומר מיד לאחר בעילה חייבים בקרבן דודאי הוה בשעת ביאה. לבדיקה לחורין ולסדקים הלכך כשיעור וסת לא משכחת לה: לשמש. אבר: ועד. סדין שמקנח בו: לקנוח מבחוץ אם בקנוח מצאה דם בכשיעור הזה חייבים חטאת אבל אם בבדיקתה מצאה כבר ארך השיעור שהרי לא בצד המשקוף עומד אלא בידה אוחזתו ויש כאן שיעור עודף כדי הבאה מידה למשקוף ואשם תלוי איכא ולא חטאת ע"כ ולכך

כתבו התוס' והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת לאו דוקא בדקה אלא קנחה כדקאמר בפ"ק דלא משכחת בדיקה כשיעור וסת ע"כ:

שכה **כל** שבעלה באשם תלוי. פירש"י אם לאחר שפירשה מן הטהרות כדי שתרד מן המטה כו' דהכי תנן בפ' כל היד (דף י"ד:)

שכו **ה"ג** כל שבעלה פטור טהרותיה טהורות פירש"י ולית ליה לבר פדא טומאה מעת לעת כשמאי דאמר דיין שעתן או בד' נשים כו'. ועוד יש לומר באשה שיש לה וסת א"נ בחולין שאין בהן טומאה מעת לעת. תוס':

שכז **אימור** שמש עכביה לדם אבל הכא כו'. וא"ת כיון דיכול להיות דאף על גב דנמצא כשיעור ווסת שלא היה דם בשעת ביאה אם כן אמאי בעלה בחטאת הא ספק הוא יש לומר כיון דרוב פעמים בא מקודם ובתשמיש דאיכא למתלי בעיכוב שמש טמא מן התורה. תוס':

שכח **מתניתין** דאמרה גרס וכך העתיק הב"י:

שכט **בדקה** אחת מהן ומצאה טהורה כו'. ה"נ תליא בפלוגתא דלעיל דמאן דפסק כרב יהודה התם ה"נ צריך שתהא בדיקה זו תוך שיעור וסת וכ"כ הטור בשם הרמב"ן וכן לרבינו שפוסק שם דלא צריך ה"נ לא צריך שתהא הבדיקה תוך שיעור וכ"כ הב"י דהא שייך בה טעמא דבכתמים הקלנו כי היכי דשייך לעיל וכתב עוד בשם הרז"ה דפוסק לעיל כרב יהודה ואפ"ה כתב דבכאן לפטור עצמה אפילו לאחר זמן פוטרת עצמה דשאני פוטרת חברותיה שאין בדיקה לחברותיה תאמר בפוטרת עצמה שיש בדיקה לעצמה ע"כ:

של **שא"א.** והב"י העתיק שאפשר ולי נראה דגריס שאז אפשר:

שלא **ודוקא** במטה שאין עליה סדינים. ולשון הטור ומיירי שנמצא במטה שלא על הסדין וכך הם דברי הרשב"א בת"ה הקצר וכתב הב"י ללמד דכל שלא נמצא על הסדין אע"פ שיש סדינין על המטה אין בכך כלום דלא קאמר הראב"ד שאם יש עליה סדינים כולן טמאות אלא דוקא היכא שנמצא בסדין אבל לא היכא שנמצא שלא על הסדין דהא כי הסדין עשוי להתהפך מאי הוי כיון שלא נמצא עליו ודבר ברור הוא ע"כ:

שלב **לפי** שהסדין עשוי להתהפך. אבל לגופן אין חוששין שמא תתהפכנה מתוך שינה להיות משולבות והעיקר לזה מפני שכתמים דרבנן. הרשב"א ועיין בד"ח סעיף כ"ב:

שלג **דומיא** דפליון וחלוקה כו'. בריש פירקין דלעיל:

שלד **או** לאחרים. וכ"כ התוס' וממילא משמע דכמו דמבעי ליה לחוש אם יכול להיות שיבא לו היזק לעצמו הה"נ אם יכול להיות שיבא היזק לאחרים דמאי שנא דבודאי

שיש לאדם לחוש להיזק של אחרים כמו שיש לו לחוש להיזק של עצמו וכלל גדול בתורה ואהבת לרעך כמוך ועובדא דגדליה העלה עליו הכתוב כאילו הרג לכל הנהרגים ביד ישמעאל ואע"פ שה"ל לחוש לעצמו לא הזכיר הכתוב להא והזכיר שלא היה חש לאחרים:

שלה **רבי** יונתן בן יוסף וכך כתוב בטור סי' ק"ן אבל בגמ' רבי נתן בן יוסף:

שלו **כדתנן** כך הוא בגמרא אבל נ"ל שצ"ל כדתניא שאין זו משנה בס"פ בתרא דסוטה:

שלז **אמרי** גרס:

שלח **מתני'** דז' סמנים כתבתי בד"ח בפ' דלעיל סעיף ל"ח:

שלט **מעטשת** דרך מטה כ"פ בערוך ובטור סי' קפ"ט:

שמ **שפושט** אבריו מחמת כובד. טור:

שמא **הפותח** פיו. מחמת כובד. טור:

שמב **וכן** נראה מהא דאמרינן בברכות פ"ג דף כ"ד. ושם כתב ג"כ רש"י באלייר"ר בלע"ז והוסיף ופי' חיך מלקוחיו פותח להוציא רוח הפה מלא כאדם שרוצה לישן או עומד משינה ע"כ:

שמג **ובערוך** פי' קול היוצא מן הגרון כו'. ואינו כן בערוך שבידינו אלא כדפירש"י וכמו שכתבתי שם בפ"ג דברכות ועיין עוד לקמן בסוף זה הסי':

שמד **דאין** זה שינוי כו'. והתוס' הכריעו מדמפליג לקמן בין תחלת וסת לסוף וסת ובחד פיהוק וחד עיטוש לא שייך תחלה וסוף:

שמה **מידי** דהוה אימים וקפיצות. דבספ"ק דבגמ' וכתבתיו לעיל בסמוך בספר ד"ת בס"ד:

שמו **אינה** צריכה לפרוש אלא בשעת הפיהוק. אבל לפני וסתה מותרת ואם בדקה בשעת וסתה ולא ראתה מותרת לאחר הוסת ראיה לדבר מדקתני עלה במתני' ר' יוסי אומר אף ימים ושעות וסתות משמע דה"ק כי היכי דוסתות דגופה לא מתסרי אלא לשעתה ולמאן לאו לר"י בר פלוגתיה אלמא בוסתות דגופה לא פליג ר"י כ"כ הראב"ד בס' בעלי הנפש כמ"ש בשמו הב"י בס"ס קפ"ד ובסי' קפ"ט כתב בשם הרשב"א ראיה אחרת מדאיפליגו ר' יוסי ור"י בימים ושעות וסתות ושבקי וסתות דגופה דסלקי מינייהו אלמא וסתות פשוטות דגופה דכ"ע שעות הוסתות בלחוד הוי שעות הוסת אבל אחר הוסת אין וסת ואינה חוששת לו ע"כ וכתב עוד הראב"ד דדוקא כשהיא רגילה לראות כל הראיה בתוך הוסת כו' ואכתוב דבריו הללו בד"ח ומאי דקשיא לי בגוה וצ"ע נמי דרבינו מחלק בכאן בין שהפיהוק הוא לחודיה בלא יום קבוע לשהוא ביום קבוע שאם

הוא ביום קבוע צריכה לפרוש כל העונה ומסיק כל זה בשם הראב"ד וכפי מה שכתב הב"י בשמו לא חילק בכך וכתב בהדיא שאינה אסורה אלא בשעת וסתה בלבד בין שיש לה יום קבוע לאותן הסימנים בין שאין לה מ"מ דברי הרשב"א שהביא הב"י בסי' קפ"ט הם כדברי רבינו:

שמז **ואם** פיהקה בר"ח וראתה פיהקה בר"ח וראתה ושוב פיהקה כו'. תמיהא לי דהצריך ב' פהיקות בב' ר"ח דודאי דתרי זימנא וחד זימנא ליכא בינייהו כלל דהא כוליה פירקיה רהטיה תלתא זימני לקבועי הוסת וכן הלכה כדלקמן סי' ג' לכ"ע כרשב"ג ובטור סי' קפ"ט לא כתב כן שכתב פיהקה בר"ח וראתה וחזרה ופיהקה בתוך ימי החדש כו':

שמח **ואסורה** לשמש עד שתבדוק. ועיין מה שאכתוב בזה בד"ח:

שמט **לעתים** ידועות בזמנים שוים. כדמסיק וכמו הקביעות דר"ח אלא דהתם א"צ שיהיו הזמנים שוים כיון דבימי החודש תליא קביעותא ואע"פ שאחד מלא ואחד חסר וכמו שיתבאר בס"ד לקמן סי' ג':

שנ **שמא** תקבע לה וסת מפיהוק מל' לל'. וה"ה שאפשר שתקבע לימים גרידא בג' זימני בלא פיהוק והטור אסברה לה הכי בלחוד ופשיטא דתרווייהו שייכי למיהוי אם מורכב בפיהוק וימים או פשוט בימים לחוד ואני תמיה אדאסברו להו במשלשים לל' שהוא זמן עונה בינונית דבלא פיהוק שעמו כל שאין לה וסת קבוע צריכה לחוש ליום ל' לראייתה והוא לה כוסת קבוע כמו ר"ח ויתבאר עוד להלן בפירקין:

שנא **רותתת**. ענין רתת ורעד אברים כי הא דפ"ק דסוטה דף ח' רותתת איכא בינייהו להשקות עמה אחרת והב"י כתב שמדברי הרמב"ם פ"ח מה' איסורי ביאה נראה דרותתת היינו שיחם בשרה ונ"ל דגירסתו ורותחת בחי"ת וכך העתיק הב"י ועיין עוד בסמוך לקמן:

שנב **וגוסה**. פירש רש"י באלפי"ר ולעיל כתב רבינו דבפ' ר"א דמילה פי' כן לפיהוק וכתבו התוס' דגוסה פירושו רוטי"ר וכן גיהק בתפילה (דפ' מי שמתו סי' ל"ט וע"ש) פירוש רוטי"ר ובערוך פי' קול היוצא מן הגרון מתוך מאכל כבד וזהו רוטי"ר עכ"ל התוס' וכבר כתב רבינו לעיל שהערוך פי' כן על פיהק ושאינו כן בערוך שבידינו ועל גיהק כ' בערוך שבידינו רוטי"ר ועל גוסה כתב פי' גוסה אכילה גסה ונפיחות בטן והרשב"א פי' גוסה מתעוררת להקיא מל' גס ע"כ כ"כ ב"י בשמו ולא ידעתי מאי מל' גס דקאמר ונ"ל שהוא מלשון מגיסה בקדרה דפ"ה דמכשירין לפי שכך הוא ענין ההרגש שבנפיחת הבטן שע"י אכילה גסה מתעורר בבטן נפיחה וערבב כמו שנעשה במאכל שבקדירה ע"י שמגיסין בה ובזה מתיישב בעיני מה שלא הזכיר הרמב"ם להא דגוסה לפי שכבר

כתבתי שגירסתו היא רותחת בחי"ת והוי השתא רותחת וגוסה ענין אחד דגסיסה היא הרתיחה וכמו שהיא הגסיסה שבקדירה להרתיחה שתתבשל:

שנג **וכן** אם אכלה שום כו'. מלתא באפיה נפשה ולא קאי אכיוצא בהן דמתני' אלא קאי אברייתא שבגמ' דקתני למה שלא מנו חכמים ופירשה אביי לאתויי אכלה שום כו' וכתבו התוס' דהואיל וע"י מעשה הם אינו וסת גמור ולא הוה בכלל דמתני' ע"כ ומש"ה כתב רבי' וכן אכלה וכו' ולא כתב ואכלה וכו' וע"ע בד"ח:

שנד **כל** טהרות שעשתה בתוך הוסת טמאות. שאע"פ שלא ראתה עכשיו בתחילת הוסת שמא תראה באמצעו או בסופו. הרשב"א:

שנה **ר'** יוסי אומר אף ימים ושעות וסתות. עיין מה שכתבתי בשם הראב"ד והרשב"א בסימן דלעיל גבי א"צ לפרוש אלא בשעת הפיהוק:

שנו **אסורה** לשמש כל ו' שעות דברי ר"י. לר"י הוה שייך למתני כל היום כו' כדמוכח בסיפא שהוא אוסר כל היום אלא משום ר' יוסי תני לה בתרתי בבי. תוס':

שנז **מן** המנחה ולמעלה. פירש"י סוף ו' שמאז נוטים צללי ערב ופי' רשב"ם דאע"ג דאמר בתמיד נשחט (דף נח.) דזמן המנחה לכל המוקדם הוי מו' שעות ומחצה ואילך היינו משום דלא קי"ל שפיר בשיעור שעות היום אבל מן הדין הוא מתחלת ז' ומיהו לגבי וסת נמי אסורה עד חצי שעה שביעית דהיינו מן המנחה ולמעלה. תוס':

שנח **כיון** דוסתות דרבנן כדמסיק בריש פ"ה:

שנט **שהוא** ודאי בימי נדתה שאפי' הראייה קודם הנץ טמאה ביום שאחריו:

שס **הלכך** לר"י. דהלכה כמותו כדלקמן:

שסא **ה"ג** ההיא עונה דתחלת הוסת וכך העתיק ב"י סי' קפ"ד:

שסב **כל** אותה שעה אסורה. יש לפרש דוקא לר' יוסי אבל לר"י אי הוי מתסר שעת הוסת דביום הוה מתסר כל היום ויש לפרש דאף לר"י קאמר דמתסרא אותה שעה ועיין בסמוך לקמן:

שסג **והכריע** הוא כי הך סברא בתרא כו'. משמע דסברא בתרא היא דאף לר"י מתסרא אותה שעה בלבד שכן היא הכרעתו וכתב ב"י שכן נראה מדברי רבינו ירוחם שהוא מפרש סברא בתרא זו דאסורה לר"י אותה שעה אבל הטור כתב דסברא בתרא סבירא לה דלר"י לא מיתסרא כלל אפי' אותה שעה והראב"ד פליג עלה נמי וסבירא ליה דאותה שעה אסורה אף לר"י ולפי זה מ"ש רבינו שהכריע הראב"ד כסברא בתרא היינו לענין שריותא דביום אבל לעולם יש חילוק בינו לאותה סברא בשעת הוסת ביום דלההוא סברא שרי ולדידיה אסור וכתב עוד הב"י דהראב"ד לטעמיה אזיל שסובר שאע"פ שהגיע

תחלת הוסת ולא ראתה צריכה לפרוש כל ימי משך הוסת כמ"ש רבינו לקמן בסוף הפרק בשמו עד כאן ועיין לקמן בסמוך:

שסד **הלכך** אינה אסורה אלא עונת הלילה ושעת הוסת בלבד. ואיכא למידק מהא דסוף הפרק אשה שרגילה למשוך זמן וסתה ימים או ג' דמסיק רבינו דלא כהראב"ד ואילו הכא לא נחלק עליו ויש לרבינו ראיה התם והקשה על הראב"ד בדינא דהכא ושם אכתוב יישוב בזה בשם רמ"י ז"ל ואשיב עליו:

שסה **לא** אותה עונה. ומפורש בפ"ק ר"ס ב' וע"ש:

שסו **כגפנים** וכו'. וכתב הרמב"ם בפירושו וז"ל הדברים הללו הם מועילים לנו בדיני הטוען לא נמצאו בתולים לנערה ור"י אומר כי יש נשים שאין להם דם כלל לא דם נדה ולא דם בתולים אמנם לא תוליד כו'.

שסז **כיון** דזמן ראיותיה למנין ימות החדש אבל אם כו'. נ"ל לפרש לשון הכתוב בספר דמאי דכתיב בתר הכין ואע"ג דאין הפלגת ראיה כו' מקומו הוא בכאן מוקדם להך אבל אם כו':

שסח **דמדמה** נגח בט"ו כו'. גרסי' ותמיהני מאי אולמא דהתם מהכא ואדרבה הא התם לעיל מינה קאמר ראה שור נגח שור ולא נגח דהויא ראשונה מן המנין וכבר הקשו כן התוס' דהכא ודהתם אמאי הוי ראשונה מן המנין ואע"ג דמסקי דיש לחלק בין סירוגים דימים לסירוגים דשוורים מ"מ אכתי לא שמעינן דהתם מוכח טפי מדהכא ולענין קושית התוס' עיין בד"ח סעיף כ' מ"ש שם בשם הראב"ד ז"ל:

שסט **ואע"ג** דאין הפלגת ראיות שוות כו'. וכ"כ הרשב"א בת"ה שהראב"ד הכריח כן מדאיפליגו רב ושמואל אי קבעה לה וסת לדילוג או עד שתשלש בדילוג ובמאי עסקינן אי בחדשים מלאים אין כאן אלא הפלגות שוות מל"ב לל"ב ואי בחדשים כסדרן אחד מלא ואחד חסר אין כאן דילוג שוה כיצד הרי שהתחילה בט"ו בניסן שהוא מלא וחזרה וראתה בט"ז באייר הרי ראתה ראיה זו להפלגת ל"ב ועוד חזרה וראתה ביום י"ז לסיון והרי ראיה זו לל"א שהרי איירי חסר וא"כ נמצא שלא דילגה אדרבה קרבה ראייתה כשחזרה וראתה לי"ח בתמוז חזרה להפלגת ל"ב לפיכך פי' שכשם שהאשה קובעת וסת להפלגות שוות כך היא קובעת בימי החדש כו':

שע **שיפורא**. גרים שופר שתוקעים ב"ד בקדוש החודש כך פירש"י ותוס' בפ' בנות כותים (דף ל"ח) וכן בסנהדרין פ' היו בודקין (סנהדרין דף מ"א) פירש"י שופר היו תוקעים בקידוש החדש ביום שהוא מתחיל הן מלא הן חסר:

שעא **ור"ח** ז"ל פי' פירוש אחר. כמו שכתוב בתוספות ואכתבהו בספר ד"ח ע"ש:

שעב **וכן** מסתבר להרמב"ן ז"ל. ואפ"ה בפרק שור שנגח ד' וה' בסימן ד' מסיק דהלכה כרב וצ"ע בטור דכתב שרבינו ז"ל מסקנתו כהרמב"ן:

שעג **אבל** למיחש בחדא זימנא חיישא פירש"י ולא תשמש וכן צריך לפרש מדלא פריש הגמרא בהדיא לטהרות ואין להזכיר בשום קביעות וסת ג"פ לגבי תשמיש דהא בחדא זימנא חיישינן אלא לגבי שאם נקבעו ג"פ חוששין לו עד שיעקר ג"פ כ"כ התוספות ועיין בד"ח לעיל סעיף י"א:

שעד **אלא** ודאי א"צ לפרוש אלא עונת תחלת הוסת. וכ"כ הרשב"א לראיה זו והביא עוד ראיה מדתנן בפירקין היתה למודה כו' ר"י אומר כל הלילה שלה כו' כדלעיל סי' ב' בשם הראב"ד וכתב שהראב"ד כתב ראיה זו אלא שהוא הכריע שצריך לחוש לזמן המשכתו ובשמעתין דפ"ק דנדה ודאי מכרעת טפי דאינה חוששת אלא לעונת עיקר התחלתו אלא שק"ל קצת הא דאמרי' פ"ק דנדה גבי תנוקת שלא הגיע זמנה לראות אפי' שופעת כל ז' אינה אלא כראיה א' ופוסקת ה"ל כשתי ראיות אלמא ראיה שניה שבתוך נדתה לאו בתר ראיה ראשונה שדינן לה לומר דאין דמים אלא מחמת ראיה ראשונה אלא כראיה בפני עצמה. חשבינן לה וכיון שכן אם פוסקת וחוזרת ורואה תחוש לכולו וי"ל דהתם דוקא להחזיקה בדמים הוא שאמרו כן ונ"מ לטהרות וא"נ לבעלה ולענין כתמים (כמו שנתבאר בס' ד"ח בפ"ק סעיף ל"ד) אבל מ"מ התחלת ראיה היא העיקר לענין קביעות הוסתות ואף לביאת אורח ובהסתלק העיקר יסתלק הטפל וכן נ"ל עיקר עכ"ל ועיין עוד לקמן:

שעה **ואין** דבריו נראים בזה. תמיהני דמאי שנא מדלעיל סי' ב' דלא דחה לדבריו דהתם נמי אוסר משך ראיתה וגם כתבתי שם בשם הב"י דלשטתיה אזיל וראיתי לרמ"י ז"ל שכתב דשאני התם שדרך הוסת של אשה למשוך כך אבל הכא במזלפת או שופעת כ"כ אין זה דרך וסת אלא אמרינן אורת בזמנו בא והדמים שהיא רואה אח"כ דמים יתירים הן דאתוספו בה הלכך עכשיו כשיגיע זמן עיקר התחלת וסתה ולא ראתה א"צ לחוש עוד לדמים היתירים שאם עיקר דמי וסתה נסתלקו כ"ש שדמים היתירים נסתלקו וכתב שכן משמע מדברי רבינו ז"ל ע"כ ובודאי שנסמך לו על הל' הזה שכתוב בדברי רבינו כי אורח בזמנו בא והדמים שהיא רואה כו' ואין אני רואה בזה הכרע להכריע דהך דהכא אלים טפי להקל בו מהך דלעיל דהא התם נמי איכא למימר הכי דדמים יתירים אתוספו בה ורבינו כשכתב כן לא נתכוון לחלק בין הכא בהא דלעיל אלא הכא גופיה צריכה ליה למימרא בטעמא דמלתא למיזל בתר עונת תחלת זמן הוסת בלבד ולא עוד אלא שמדברי הרשב"א שכתבתי לעיל נראה מבואר דס"ל דהני תרתי מילי הא דלעיל והך דהכא כהדדי

נינהו ושהראב"ד בתרווייהו מחמיר כל משך הוסת ושהוא מיקל בשניהם ולכך אין דעתי נוחה בישובו של רמ"י ז"ל והקושיא במקומה עומדת וצ"ע: 0הדרן עלך האשה פרק י

שעו **תינוקת** שלא הגיע זמנה לראות. דף ס"ד ע"ב ומיירי אפי' ראתה מדקמפליג בסיפא בין ראתה ללא ראתה מכלל דרישא אפי' בראתה הכי מפרשינן בגמרא:

שעז **עד** שתחיה המכה. כלומר שתתרפא המכה של בעילה ופליגי בגמרא שמואל אמר כל זמן שהרוק מצוי בתוך הפה מחמת תשמיש פירש"י שרואה מחמת תשמיש ורב אמר עומדת ורואה יושבת ואינה רואה בידוע שלא חיתה המכה. ע"ג קרקע ורואה ע"ג כרים וכסתות ואינה רואה בידוע שלא חיתה המכה ע"ג כולם ורואה ע"ג כולם ואינה רואה בידוע שחיתה המכה:

שעח **הגיע** זמנה לראות גרס. ופי' הר"ן דהיינו ימי הנעורים והביאה ב' שערות ועי' בפ"ק בד"ח סעיף ט':

שעט **בעילת** מצוה. קרי לה בעילת מצוה משום דכתיב כי בועליך עושיך ואמר אין אשה כורתת ברית אלא למי שעושה אותה כלי וע"י כך מודבק בה ובאין לידי פריה וריביה ולהכי קרי לה לבעילה ראשונה בעילת מצוה כ"כ התוס' בפ"ק דכתובות דף ד':

שפ **בוגרת** נותנין לה לילה הראשון. ותו לא לפי שהבוגרת נתמעטו בתוליה הלכך ודאי בלילה אחת כלו. כולם הר"ן:

שפא **ולישנא** משמע כו'. בכל חילוקי בתולות כו' אע"פ שבעל הגמ' סידר מימרא דרב ושמואל בפסקא דראתה ועודה בבית אביה כבר הרגיש הר"ן בקושיא זו ודחאה מדאשכחן דאותיב רב חסדא עלייהו בגמרא מדתניא מעשה ונתן לה רבי ד' לילות מתוך י"ב חדש וההוא ודאי בלא ראתה דאי ראתה אין לה אלא כל הלילה אלמא דרב ושמואל לא אמרו למלתייהו דוקא בתינוקת שהגיע זמנה לראות וראתה אלא ה"ה בלא ראתה וכיון שכן הה"נ בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה והיינו דאמרינן ר"י וריש לקיש לא הוו מסקו מהאי פירקא אלא בועל כו' וכן מוכיח הירושלמי דלקמן ע"כ:

שפב **כדרך** המשמש עם הטהורה וכו'. ברפ"ב דשבועות:

שפג **דנועץ** צפורניו בקרקע כו'. כלומר יעמיד

שפד עצמו בלא דישה עד כו' רש"י שם:

שפה **דביאה** זו נתנו לו שיבעול. ויגמור וכדא"ל רב אשי לר' אבא דא"ל דבעל נפש לא יגמור ביאתו והשיב לו א"כ לבו נוקפו ופורש ופי' הב"י כלומר שיפרוש אפי' קודם השרת בתולים או שמא יפרוש לגמרי ולא יבעול כלל ונמצא בטל מפריה ורביה:

שפו **ולא** כמו שפי' הראב"ד דעומד עד שימות האבר. וז"ל הר"ן בשם הראב"ד ז"ל דפורש דקאמרינן לא שיהא פורש לאלתר אלא ממתין עד שימות האבר ופורש וכדאמרינן בפ' ידיעות הטומאה במשמש עם הטהורה כו' אבל לנעוץ צפרניו בקרקע כדאמרינן התם לא צריך שהרי התירו לו לגמור ביאתו כדאמרינן בגמרא דאי לא לבו נוקפו ופורש ע"כ וכיוצא בזה כתב הרשב"א בת"ה דיש פירשו לא פורש מיד שגמר דא"כ יציאתו הנאה לו כביאתו אלא ממתין עד שימות ופורש מיד מהמטה כדרך שאמרו במשמש עם הטהורה וכו' ולנעוץ צפורניו כו' א"צ שהרי התירו לו לגמור ביאתו אלא עד שימות ופורש וזהו גמר ביאה ע"כ:

שפז **דא"כ** מאי נותנין לה דקאמר על כרחך צריך לבעול בעילת מצוה. כלומר דבלא בעילת מצוה לא סגי ואין כאן נתינה במה שאי אפשר שלא לעשותו אלא ודאי הנתינה הוא על מה שהיה אפשר שלא לעשותו דהיינו שאחר שכבר היה גומר ביאתו היה יכול לעמוד עד שימות האבר וזהו שנותנין לו שיכול לפרוש מיד ואפי' בקושי וטעמא כתב הר"ן דכל זה בכלל ביאה הוא ואם אי אתה אומר כן אף הוא לבו נוקפו ופורש ואין ללמוד מדם נדה לדם בתולים שהוא טהור ומ"ש בדברי הר"ן שכ"כ הראב"ד ז"ל הוא ט"ס דהא בתחלת דבריו כתב לפי' הראב"ד דאסור לפרוש מיד אלא צריך להיות וכ"כ הרשב"א ז"ל שכ"כ בת"ה אהא דפירש שלא יפרוש מיד כו' וז"ל ואינו מחוור בעיני ולמה ימתין עד שימות כדי שלא יהנה בפרישתו והרי אשה זו דמיה טהורים וביאתה מותרת לגמרי ואפי' שהדם שותת ויורד התירו לו לגמור ביאתו ולא תהא הנאה לו בפרישתו יותר מביאתו הגמורה שהתירו לו ותמה על עצמך להנות בגמר ביאה מותר ולפרוש כדי שלא יהנה אסור ועוד שאם אתה עושה אותו כמשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי אף הוא לבו נוקפו ופורש וזו היא תשובתו של רב אשי וזה צ"ל מבואר ואפי' לבעל נפש ע"כ והשתא מאי דמסיק רבינו דנותנין לו כל ביאה זו שיבעול ויגמור ר"ל שגומר ביאתו ופורש ואפי' בקושי ויגמור דקאמר כלומר כדרך כל שאר ביאות. וכן לשון הקיצור ופורש כדרכו בקושי:

שפח **וכיון** שהחמירו כו'. מילתא באפי נפשיה הוא:

שפט **דבהטייה** לא תלינן גרס. וכתב הר"ן שכן לא תלינן בנבעלה קודם לכן כיון דבחזקת בתולה היתה אין מוציאין אותה מחזקתה:

שצ **מעיקרא** הוה אתי. הלכך אמרינן דדם נדות הוא זה והאי דלא אשתכח דם בתולים אפשר שהיה מועט ונסתר בשכבת זרע או שנבעלה קודם לכן. הר"ן:

שצא **שאני** שמואל דרב גובריה. משמע הכא דשמואל לא שכיחא וקשה בפ"ק דכתובות דף ו' קאמר רוב בקיאין בהטייה ויש לומר דהטייה דכתובות אינה בעילה גמורה שתתעבר בה כבשאר ביאות. תוס':

שצב **ואע"פ** שאין לה טענת בתולים. זהו לפי גירסת הרי"ף שכתב רבינו בפ"ק דכתובות ס"ס כ"א וכ"ש לגירסת רש"י שהסכים בה רבינו דלאותה גירסא יש לה טענת דמים:

שצג **רבי** ינאי ערק. כלומר היה פורש אחר שבעל בעילת מצוה או היה בורח מלהורות בה היתר אחר בעילת מצוה. ב"י סי' קצ"ג:

שצד **וישבה** לה לגיסה. כלומר מן הצד מרוחקת שכן הוראת שם נדה שהיא כמנודה ומרוחקת כדפירש רש"י בסוף פירקין והרמב"ן בפירושו על החומש בפרשה תזריע וגם בפרשה ויצא בפסוק כי דרך נשים לי הביא ברייתא שזה לשונה תלמיד אסור לשאול בשלומה של נדה ר' נחמיה אומר אפי' הדיבור שהוא יוצא מפיה הוא טמא א"ר יוחנן אסור לאדם להלך אחר הנדה ולדרוס את עפרה שהוא טמא כמת כך עפרה של נדה טמא ואסור ליהנות במעשה ידיה ע"כ:

שצה **שהדעת** מכרעת עליהן גרסי'. וכך העתיק הב"י:

שצו **ת"ר** נשאת כו'. וכך היא הגי' ברי"ף פ"ב דשבועות אבל בגמרא לא גרס נשאת אלא ראתה כו' וראיתי בהגהת שערי דורא הלכות נדה שכתב בשם רבינו חננאל שלא באו חכמים להצריך בדיקת שפופרת אלא באשה שמיד אחר נשואיה נתקלקלה ג"פ ולא היה לה ביאת של היתר דאמרינן בברייתא נשאת וראתה מחמת תשמיש כו' משמע שאם הורגלה בכוחות דאיסורא והיתירא תו לא מיתסרא לבעלה אפי' בג' ביאות של איסור ע"כ ומ"מ מסיק דלא סמכינן עליה:

שצז **ותנשא** לאחר. פירש"י דתלתא זימני בעינן לחזקה כרשב"ג כו' ואע"ג דבהך ברייתא קתני בגמרא דברי רבי לאו אכולה ברייתא קאי אלא אסיפא דנאמנת אשה לומר מכה כו' בלחוד קאי. הר"נ אבל התוס' כתבו דר"י מפרש אפי' רבי מודה ברואה מחמת תשמיש דבעי ג' זימנין לאחזוקה דומיא דהך דלעיל (בגמרא פ' דלעיל דף ס"ג) דאמר לימים ב' ולמה שלא מנו חכמים ג' כגון אכלה שום או פלפלים אפילו לרבי בעי תלת זימני ע"כ:

שצח **שפופרת** של אבר ופיה רצוף לתוכו. שלפי שהוא של אבר יכול להיות פיו רצוף לתוכו משא"כ בשפופרת של עץ או של קנה שאין יכול להיות פיו רצוף לתוכו ויסרטט לה ומוציא דם כך נ"ל לפרש וכן מבואר בב"י סי' קפ"ז דחששא דשפופרת של עץ וקנה מפני שאינם חלקים בראשם הוא דלא כמו שנראה מדברי רמ"י ז"ל דשל עץ וקנה מסרטי

בעצמם לפי שאינם חלקים וזה אינו נראה לעין שהרי יכולין להחליק העץ ברהיטני עד שיהיה חלוק מאד:

שצט **ובתוכה** מכחול וכו'. שמאחר שהיא למודה לראות ע"י אבר תשמיש ג"כ תראה ע"י מכחול ואם לא המכחול תוך השפופרת כשהיה יוצא מלוכלך בדם לא היינו יודעים אם הדם ההוא בא מן המקור או מן הצדדים וכשהוא תוך השפופרת אם ימצא בו דם ודאי מן המקור הוא ולא מן הצדדים שהרי השפופרת היתה מפסקת בינו לצדדים. ב"י:

ת **ומוך** על ראשו. לפי שדם כל שהוא ניכר במוך ואינו ניכר בעץ ועוד כדי שראש המכחול לא יסרט ויוציא דם. ב"י:

תא **ואם** לאו בידוע שהוא מן הצדדים. ואיכא למידק הא איכא למיחש שמא מן המקור הוא רגיל לבא ומה שלא נמצא דם על ראש המכחול מפני שלא היה עב כמו השמש שאין כל האצבעות שוות או מפני שלא הכניסתו בכח שאין כל הכחות שוות כדאיתא בגמרא וכמו שאכתוב בסמוך וי"ל דלא אמרינן אין כל האצבעות שוות או כל הכחות שוות אלא להקל ולא להחמיר וטעמא משום דרוב נשים אינן רואות דם מחמת תשמיש הלכך כל מאי דמצינן למתלי בה דהיתירא שלא להוציאה מכלל שאר נשים תלינן כיון דאיכא רגלים לדבר שהרי נבדק ולא נמצא דם על ראש המכחול. ב"י:

תב **ונאמנת** אשה כו'. אע"ג דבגמרא בברייתא קתני בהא דברי רבי הא לא פליג עליה רשב"ג אלא לענין דם עצמו ס"ל מקור מקומו טמא ותו קתני דרבותינו העידו על דם המכה הבא מן המקור שהוא טהור ובר מן דין הא כתבתי לעיל בר"פ האשה דרבינו כתב בפרק אלו מגלחין בשם רש"י ורשב"ם דהלכה כרבי אפי' לגבי רשב"ל אביו אלא שכתבתי שבפ' נערה לא כתב כן:

תג **דומיא** דאידך פירכא כו'. שאכתוב לקמן בסמוך:

תד **ומשני** לפי שאין כל האצבעות שוות. דהשתא מותרת בלא בדיקה מטעם ספק ספיקא שמא לא בא דם מן המקור אלא מן הצדדים ואפי' בא לראשון מן המקור שמא לא יבא לבעל שני דאין כל האצבעות שוות אבל אם היתה בודקת לראשון ותראה דם בראש המכחול שעכשיו נתברר שמן המקור בא לא תהא מותרת לשני מטעם שאין כל האצבעות שוות בלבד ב"י בשם סמ"ג:

תה **ולא** תצטרך בדיקה. ותו פריך בגמרא ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי לפי שאין כל הכחות שוות ופרש"י ותבדוק בביאה ראשונה של בעל שלישי משבא עליה פעם אחת לא תשמש שניה בלא בדיקה שהרי הוחזקה בג' אצבעות ומשנינן אין חזקת ביאה אחת חזקה דאין כל הכחות שוות ושמא בעילה זו היתה בכח מרובה

הלכך עד שתתחזק בג' ביאות לכל אחד ואחד והדר תיבעי בדיקה לביאה רביעית של בעל שלישי:

תו **אף** אתה צריך לבדוק אם נשתנה כו'. וכדקתני ואם היתה דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה. הר"ן:

תז **ומצינו** שהקילו בה כו'. וז"ל הר"ן דהא ר"י ור"ל ושמואל כולהו ס"ל דבועל בעילת מצוה ופורש וברואה מחמת תשמיש שקלו וטרו כולהו דהא שמואל הוא דאמר שפופרת כו' ור"ל בעא מיניה מדר"י ותבדוק וכו' אלמא לא דמו אהדדי:

תח **כ"ש** כו'. שלא נחמיר לבטל בדיקתה כיון שקודם לכן הקלנו להתירה אף בלא בדיקה:

תט **גם** אם יש לה מכה תולין גרס. וכך העתיק הב"י:

תי **או** ע"פ עצמה גרס. כך נ"ל והטעם שהיא נאמנת לפי שהתורה האמינתה דכתיב וספרה לה לעצמה וכמ"ש בשם הרשב"א בס' ד"ח בספ"ב:

תיא **מן** הסתם אנו תולין כו'. וז"ל הרשב"א לפי שהאשה בחזקת טהורה עומדת עד שתראה ודאי כל שיש לה לתלות תולה והר"ן דקדק כן מלשון הברייתא דאל"ה לתני הכי אם יש לה מכה רואין אם דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה ואי לאו תולה אלא ש"מ דמסתמא תולה:

תיב **גרסי'** בגמרא ההיא דאתאי לקמיה דרבי א"ל לאבדן זיל בעתה וכו' אכתוב בס' ד"ח וגם הטעם למה השמיט רבינו הא דא"ר יוסף אמר רב יהודה אמר רב התקין ר' בשדות כו' וכתוב לקמן בדברי רבינו בסוף סימן ו':

תיג **חוץ** מן יום התביעה. מדנקט רבא ז' נקיים דאי יום התביעה מן המנין אין כל הז' נקיים ב"י ר"ס קצ"ב:

תיד **הפסק** טהרה. שיתבאר בסימן דלקמן:

תטו **בי** רב חביבא. ובגמ' רב חנינא אבל בר"ן גם הרשב"א בת"ה כתבו רב חביבא:

תטז **ואז** הפריש כו'. הגמרא לא חש לפרושי וכ"כ הר"ן:

תיז **שאין** צריך הפסק טהרה. משום דרואה מחמת חימוד מועטת הוא ובודאי שהפסיקה בטהרה ומיהו כיון דנקיים בעינן צריכה בדיקה בתחלתן ובסופן והכי מוכח ההוא עובדא דרבינא כו' כ"כ הר"ן והב"י העתיק דבריו בתחלתן או בסופן וכן נראה מהראיה שהביא מעובדא דרבינא פשיטא שלא נבדקה בתחלה כלל:

תיח **לא** מחמת חומרא דרבי זירא. דאי משום חומרא דרבי זירא היה צריך ג"כ הפסק טהרה:

תיט **לא** פשטה כו'. ותמיהני דבהלכות מקואות בס"ס ל"ו כתב רבינו דפשטה בימי רבא וכן מוכרח שם מהגמ' וצ"ע:

תכ **כדקא"ל** רבא לרב פפא. בגמרא לעיל מהא דתבעוה דדרש רבא קשתה שני ימים (וראתה בימי זוב) ולשלישי הפילה תשב ז' נקיים קסבר אין קשוי לנפלים ואין פתיחת הקבר בלא דם וא"ל רב פפא לרבא מאי איריא קשתה ב' ימים אפי' משהו בעלמא דהאמר ר' זירא בנות ישראל החמירו כו' ואהדר ליה רבא אמינא לך איסורא כו':

תכא **אלא** ז' נקיים דקאמר רבא כו'. כלומר כיון דלאו משום חומרא דר' זירא נגע בו וגם אינה בודאי ראתה א"כ ז' נקיים דקאמר למה אלא שיהו נקיים בבדיקה כו':

תכב **גרסי'** בגמ' אמר רבא אשה לא תחוף כו' וכתבו רבינו בהלכות מקואות:

תכג **אבל** הלכה כר"א. ובפ"ק דף ו' דאין למדין הלכה מפי הגמ' רבינו כתבו בפ' יש נוחלין מ"מ הא רב ורבי אזלי בשיטתיה לקמן ועוד לעיל התם פסק בגמ' כוותיה בהך:

תכד **הרי** זו בחזקת טהרה. פרש"י וטהרותיה שנגעה בהן כו' טהורות דהשתא הוא דחזאי ומ"מ תנן בסיפא דמטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה ואם יש לה וסת דיה שעתה ופי' רש"י דאהך רישא קאי:

תכה **דמסתברא** דעדיף האמצע כו'. כלומר דנהי שאין ללמוד בדיקת זבה החמורה מבדיקת נדה הקלה נלמוד אותה מבדיקה דזבה עצמה מבדיקת הסוף דהא עדיף האמצע כו' וכ"כ ג"כ הרשב"א:

תכו **דאיתחזק** בטהרה. ואמרינן לעיל מהו דתימא תחלתן הוא דאתחזק כו':

תכז **עד** מקום שהשמש דש. וכ"כ הגהת מיי' גם רבינו ירוחם וכתב הב"י וז"ל דברים אלו קשים בעיני שא"א לאשה להכניס העד כל כך בעומק ואם תדחוק להכניסו כל כך בעומק ע"י תחבולות תקלקל עצמה שיסרט המקום בפנים ע"י הבדיקה ויוציא דם ויוצא העד אדום ואינו מן המקור אלא מחמת דוחק בבדיקה וכך אומרת הפקחת שבהם וזכורני כי בנערותי ראיתי זקנים שהיו מגמגמים על בדיקה זו לומר שהוא דבר שא"א לעשות ועוד יש לשאול מה טעם הצריכו לבדוק עד מקום הזה ואי משום הא דכתב הרמב"ם גבי בדיקה דשפופרת (שכתבתי לעיל בס' דברי חמודות סעיף ט') אי משום הא לא איריא דשאני התם שצריכים אנו לדעת

תכח שמא מחמת פגיעת השמש בצואר הרחם ובא הדם מן המקור ולכך אנו צריכים שהמכחול יכנס עד שם ואין זה שום ענין לבדיקה דהכא ואפשר שטעמם משום דכיון דקי"ל דנשים מטמאות ביציאת הדם לבית החיצון אע"פ שעדיין לא יצא כדאיתא בר"פ יוצא דופן צריך לבדוק כל הבית החיצון ועד מקום שהשמש דש הוא בית החיצון ומפני

כך צריך לבדוק עד שם ע"כ ולענין הלכה למעשה אכתוב בספר ד"ח בס"ד ואולם כתב עוד הב"י וז"ל ואע"פ שכתב הרמב"ם בפ"ה מהא"ב שבשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור ואינו מגיע עד ראשו שבמפנים אלא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות ע"כ דלפי זה אפילו תכניס העד עד מקום שהשמש דש עדיין לא יצאו ידי חובת בדיקת הפרוזדור כולו י"ל דס"ל דמאי דאפשר למבדק בבית החיצון בדקינן א"נ שאינם סוברים בזה כהרמב"ם דהא בפ' יוצא דופן בעי הי ניהו בית החיצון במתני' תנא מקום שהשמש דש והרמב"ם מפרש דעד מקום שהשמש דש הוא בית החיצון אבל עדיין נשאר מבית החיצון קצת לצד פנים והם מפרשים ששם נגמר הבית החיצון עכ"ל הב"י ואני אומר דבמחילה מכבודו לא דייק שפיר בדברי הרמב"ם והוא סובר דפרוזדור הוא ניהו בית החיצון ואינו כן שהרי הרמב"ם בעצמו כתב עד היכן בית החיצון כו' חוץ מבין השינים ועד היכן הוא בין השינים עד מקום שיגיע אליו האבר בשעת גמר ביאה וכתבתי דבריו בר"פ יוצא דופן אבל ענין הפרוזדור אע"פ שאינו הרחם עצמו וכל מה שממנו ולחוץ בכלל בית החיצון יחשב מ"מ כשנאמר בית החיצון אין המכוון בו כל הפרוזדור אלא עד מקום שהשמש דש וזה מבואר בדברי הרמב"ם שם שכתב הרחם שנוצר בו הולד נקרא רחם הוא הנקרא מקור כו' וצואר הרתם כולו והוא המקום הארוך שמתקבץ ראשו בשעת העיבור כדי שלא יפול הולד ונפתח הרבה בשעת לידה קוראין אותו פרוזדור כלומר שהוא בית שער לרחם ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור כו' ומעתה גם להרמב"ם בית החיצון אינו מגיע ליותר כי אם עד מקום שהשמש דש ואע"פ שהשמש אינו מגיע עד ראשו של הפרוזדור שמבפנים ההוא לאו בית החיצון מקרי לענין זה אף להרמב"ם וזה נ"ל פשוט וברור וגדולה מזו דבהדיא איתא בגמרא דיוצא דופן דף מ"ב יצא ראשו חוץ לפרוזדור דהיינו בבית החיצון וכן פרש"י הא קמן בהדיא דבית החיצון ופרוזדור לאו חדא מילתא נינהו:

תכט **אשה** מהו שתבדוק עצמה בתוך שיעור וסת. כדי לחייב בעלה חטאת ופירש רש"י דאמרינן בפרק כל היד נמצא על סדין שלה אותיום כלומר מיד לאחר בעילה חייבין בקרבן דודאי דם הוה בשעת ביאה ע"כ:

תל **ועד**. פירש רש"י סדין כו' ועיין מה שכתבתי בזה בפ"ק סימן ה':

תלא **ת"ר** ואשה כו'. כך הוא בריי"ף פ"ב דשבועות והיא שנויה בתורת כהנים כמו שכתב הר"ן אלא שדילג בה הרבה מה ששנוי באמצעה לענין טומאת בועלה וטומאת משכב ומושב דלא נפקא מיניה האידנא כלל אפי' מקמי דאימעוט רבנן דהוו בקיאי כו' כדלקמן:

תלב **אין** דם אלא אדום. הכי גרסינן בתורת כהנים ולא ברי"ף ומשום הכי הוצרך הר"ן לכתוב בלשון כלומר אדום כו' אבל נראה שרבינו נתכוון לפרש וכמו כן לקמן בסמוך:

תלג **האדום** והשחור כו'. שנוי בפרק כל היד בסימן ד' ושם נתבאר:

תלד **מלמד** שהיא מטמאה בפנים כבחוץ. דמשמע אע"ג דהוי דם בבשרה דהיינו בפנים ולא יצא לחוץ לפרוזדור כך לשון הר"ן ופירוש דבריו אע"ג שלא יצא חוץ מפרוזדור אבל אין לפרש שלא יצא אפי' לפרוזדור דא"כ עדיין במקור הוא דהפרוזדור הוא חוץ למקור כמו שנתבאר ממה שכתבתי סי' דלעיל ואם עדיין לא בא לפרוזדור לא זב ממקורה וכי תזוב כתיב ולקמן אהא דאמר ר' זירא בפי' רואות טפת דם כחרדל כתב הר"ן בעצמו שכשהוא בפרוזדור שהוא כמו שיצא לחוץ כדדרשינן מבבשרה:

תלה **ת"ל** זובה. ואע"ג דבנדה כתיב מדאפקיה בלשון זיבה ילפינן זובה כך פירש רש"י בריש פרק יוצא דופן כמו שכתבתי שם בשמו:

תלו **אלא** ראיה אחת. ל"ג בתורת כהנים ולא ברי"ף וזהו דהוצרך הר"ן לפרש אע"פ שאינה רואה כל שבעה כו' אבל אין למחקו מהספר שנראה שרבינו בכיון כתב כך כדי לפרש וכדלעיל ג"כ תלמוד לומר דם:

תלז **ת"ל** על נדתה. וכ"ה בת"כ וברי"ף משום הכי פירש הר"ן סמוך לנדתה דעל משמע סמוך אבל גירסת הגמרא ת"ל בלא עת נדתה וכ"ה בפרש"י ולכאורה כך עיקר דהשתא מעיקרא אתא קרא ללמד על הסמוך בלא עת נדתה ואח"כ הוסיף ללמד אף על המופלג בעל נדתה אלא כדלקמן גבי מנין לרבות י"א ת"ל בלא עת נדתה מרבינן למופלג וכדפירש רש"י התם ולכן נ"ל שהגירסא הנכונה לגרוס כך בכאן ת"ל בלא עת נדתה או כי תזוב על נדתה אחר לנדתה דמייתי השתא לכל הכתוב כמות שהוא ללמד דאין זיבה בתחלה כלל ובתר הכי קאמר אין לי אלא סמוך וכדפירש הר"ן דעל סמוך משמע וקסבר דעל נדתה דקאמר הכתוב הוא פירוש דקמפרש לבלא עת נדתה שיהא דוקא בסמוך לו כלישנא דעל ומהדר ת"ל או כי תזוב ש"מ דלרבויי קאתי קרא דאי לפרושי בלתוד לא לימא או כי תזוב אלא המ"ל בלא עת נדתה על נדתה ואי נמי הכי קאמר ת"ל או כי תזוב על נדתה דתרתי למה לי ולא לימא אלא חדא לישנא או על נדתה לחוד או בלא עת נדתה לחוד דמהיכא תיתי לרבות מופלג אילו לא נאמר אלא חדא לישנא אבל השתא אתא על נדתה דמשמע סמוך לגלויי אירשא דבלא עת נדתה דמופלג הוא וכדמסקינן גבי יום י"א דמרבינן מבלא עת נדתה למופלג והא דאמרן דעל סמוך משמע הכי תנן במנחות בפ' שתי הלחם ואע"ג דפליגי התם היינו היכא דיש לפרש עליו ממש והכא ליכא לפרושי עליו ממש:

תלח **אין** לי אלא מופלג מנדתה יום אחד שנים שלשה כו'. כלומר מנין שנים שלשה כו' וכ"ה ברי"ף בהדיא גם בתורת כהנים וכן בגמרא מנין לרבות מופלג שנים כו' וכתבו התוס' אגב ריהטא נקט שנים דשנים היינו יום שני לימי זיבה דהיינו מופלג יום א' שריבה כבר דהא מני ואזיל עד עשירי ואחד עשר וא"כ שנים היינו שני ע"כ ועוד נ"ל לפי גירסת רבינו דשנים קאי איום אחד וה"ק מופלג. יום אחד שהוא שנים דהיינו שראתה ביום שני והדר קאמר שלשה כו' כלומר מנין לרבות מופלג שלשה כו':

תלט **וראוי** לזיבה. פרש"י לצרף עם שנים שלשה ארבע ונ"ל שצ"ל עם שנים שלשה וכ"ה בר"ן:

תמ **ומנין** ששומרת יום כנגד יום. כלומר מנין דאי ראתה שני ימים או יום אחד שתהא שומרת יום אחד בלבד ואחר כך תטהר. הר"ן:

תמא **ת"ל** טמא יהיה. וכ"ה בת"כ וברי"ף ואין זה מקרא הנאמר בפ' ראשונה ושניה דואשה ובגמ' הגירסא ת"ל יהיה לה ופרש"י הוסיף לה הויה של שימור ע"כ וצריך לומר דאע"ג דלקמן בסמוך ממעטינן מיניה דאינה סופרת אלא יום א' אפ"ה יש במשמעו הויה של שימור מיהת וה"ק לקמן ת"ל יהיה לה כלומר אין במשמעו שמצריך להוסיף שימור אלא יום א' בלבד אבל הר"ן גורס ת"ל טמאה היא ופירש כלומר דכיון דכבר כתב כימי נדתה תהיה משמע דהויא טמאה כנדה ומה ת"ל טמאה היא למעוטי שאינה משמרת אלא יום אחד בלבד ע"כ:

תמב **ומה** הזב כו'. הקשו בתוס' דהא איכא למיפרך מה להזב שכן מטמא בראיות כבימים מיהו מצינן למילף משום דלגבי ספירה אחמור רחמנא באשה מבאיש ולענין ספירה עביד שפיר ק"ו הואיל ולענין ספירה מצינו שהחמיר באשה מבאיש ע"כ:

תמג **שאינו** סופר אחד לאחד. ופרש"י זב בעל ראייה אחת כבעל קרי דמדכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע ילפינן דזב שראה ראייה אחת אינו אלא כבעל קרי וטובל ואוכל פסחו לערב. הר"ן:

תמד **סופר** שבעה לשתים. דהכי תניא התם כ"כ הר"ן ורצה לומר בת"כ בפרשת זבים:

תמה **שפופרת** שנים לשנים. וכן הגירסא ברי"ף ובת"כ אבל בגמ' גרסי' שבעה לשנים וכ"כ הר"ן משמא דגמרא:

תמו **ת"ל**. כל ימי זוב טומאתה כמשכב נדתה יהיה לה דלכתוב כל ימי זוב כמשכב נדתה יהיה לה למה אלא להכי כתב יהיה לה דמשמע מיעוטא דאין לה אלא יום א'. הר"ן:

תמז **אחר** אחד לכולן גרס. וכלומר שלא יהא לנקיים שלה אלא אחר אחד בלבד וכו' כדכתב הר"ן ונ"ל דהכי דייקינן מדלא כתב ותטהר בלבד ואחר למה לי אלא ה"ק ואחר תטהר כלומר שהטהרה תהיה אחר היינו מיד אח"כ ובא לומר שלא יהיה הפסק טומאה בין אלו הנקיים שאילו היה הפסק טומאה ביניהן נמצא שהנקיים היו מופלגים אלו מאלו ותהיה הטהרה אחר שני זמני נקיים ואין זה טהרה דאחר בלבד אלא אחר תרי זמני והוי להו תרי אחר אחר כו':

תמח **הלכך** בעי שימור יום תשיעי. היינו שלא תשמש כדתנן בפירקין ומודים ברואה בתוך י"א יום כו' טבלה ביום שלאחריו ושמשה הרי זו תרבות רעה ומגען ובעילתן תלויין ופירש"י טבלה יום שלאחריו דעבדה קצת שימור ושמשה הרי זה תרבות רעה שמא תראה אחרי כן ותצטרף לשלפניו ואין טבילתה טבילה ומגען לענין טומאה וטהרה ובעילתן לענין קרבן תלויין שאם תראה מגען מגע זבה וחייבין בקרבן ואם לא תראה מגען טהור ובעילתן פטורה ע"כ ובגמ' ת"ר ושוין בטובלת לילה לזבה שאינה טבילה ופירש"י שאע"פ שחלוקין בה ברואה יום י"א וטבלה לערב שפטורה מן הקרבן התם הוא משום דיום י"א לא בעי שימור הלכך לאו זבה הואי אבל זבה קטנה של תוך י"א יום בעי שימור דאין טבילת לילה עולה עד שתשמור יום המחרת קצת ותטבול ע"כ והכי תניא בסוף מסכת יומא הזב והזבה וטמא מת טבילתן ביום ותנן בפ' הקורא את המגילה למפרע שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הנץ החמה וכולן שעשו משעלה עה"ש כשר ובסמוך אכתוב דעות חלוקות בטבילה זו דאיכא מאן דאמר דס"ל דחכמים חשו שמא תבעל וגזרו שלא תטבול ביום השימור כלל והא ודאי דבין זבה קטנה בין זבה גדולה טבילתה דבלילה של אחר הנקיים או של אחר יום השימור דלא גריעה מטבילתה דביום השבעה או ביום השימור שלא אמרו דטובלת לילה אינה טבילה אלא הלילה שלפני יום השימור או יום השבעה לפי שצריכה שתשמור קצת יום ושיהא קצת יום השביעי אבל מששמרה קצת תו מציא טבלה לכשתרצה אף בלילה וכ"כ הב"י סי' קפ"ג:

תמט **טבלה** ומשתריא לערב. וברי"ף איתא טבלה לערב ומשתריא ואיכא בינייהו דחלוף הגרסאות דלגירסת רבינו משמע דיכולה לטבול כדינה ביום ומהנץ החמה ואילך כדכתבתי לעיל אלא דבעיא שימור שלא תשמש כמ"ש לעיל ואילו לגי' הרי"ף משמע דאף הטבילה אינה רשאית אלא לערב וכ"כ התוס' בפירקין דף ס"ז ע"ב אהא דא"ר שמעון אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן דאטבילה קאי וכך פירש"י שם שמא תבא לידי ספק שמא תשמש בו ביום כו' וגם תלמידי הר"י כתבו כן בפ' אין עומדין שמפני התשמיש אסרו הטבילה שאם תטבול שמא תבא לשמש ובהדיא כתב המרדכי שכך משמע מדברי

הרי"ף ולפיכך אני אומר דמה שכתב הב"י על דברי המרדכי דלא נראה לי כן מתוך דברי הרי"ף אלא דמשמע מדבריו דאתשמיש קאי דלאו השגה היא כלל לפי שפשיטא לי מלתא שכך היתה גירסת הרי"ף לפני המרדכי וכמו שהיא ג"כ ברי"ף שלפנינו ושלפני הב"י היתה הגירסא כמו שהוא בדברי רבינו ומש"ה כתב דמשמע דטבילה שריא ולא אסרו אלא לשמש זה נ"ל פשוט וברור ולקמן בהל' מקואות בסי' ל"ז אכתוב ללשון הר"ן דדייק נמי מהרי"ף דסובר ר"ש לא אסר אלא תשמיש מדגרס שלא יבא לידי ספק גם שם אין גירסא שלנו בספר הרי"ף כן אלא שמא תבא כו':

תנ **לבד** מיום אחד עשר דלא בעיא שימור. כדתנן בפירקין הרואה יום אחד עשר וטבלה לערב ומשמשת ב"ש אומרים מטמאין משכב ומושב וחייבין בקרבן וב"ה אומרים פטורין מן הקרבן ופי' רש"י הרואה יום אחד עשר שהוא סוף ימי זוב ואין יום שלאחריו מצטרף עמו לזיבה. משכב ומושב אפילו בעלה מטמא משכב ומושב לטמא אוכלין ומשקין שהוא כבעלת שומרת יום כנגד יום דקסברי יום אחד עשר בעי שימור וב"ה פוטרין מן הקרבן דלא בעיא שימור ע"כ אלא שכתב דלענין טומאה מודו דמדרבנן מחמירין גזירה יום אחד עשר אטו תוך אחד עשר דאיכא איסור דאורייתא ונפקא ליה לרש"י מדתנן טבלה ביום שלאחריו היינו אחר יום אחד עשר שראתה בו ושמשה את ביתה ואח"כ ראתה ב"ש אומרים מטמאין כו' ובה"א הרי זה גרגרן ובגמ' דפרק בא סימן (דף נ"ד) אמר רב ששת דגרגרן דתנן אסור שאסור להיות גרגרן ולשמש ביום שנים עשר עם הרואה באחד עשר ומברייתא דקתני התם משמע ליה ואי איתא דאף רבינו והרי"ף הכי סבירא להו הוה ליה לפרש דהא מדבריהם האלו משמע דליכא איסורא ומיהו בלאו הכי תקשה למה לא פירשו דאע"ג דלא בעייא שימור מ"מ אינה טובלת עד מקצת יום י"ב וכדקתני במתני' טבלה ביום שלאחריו משמע אבל לא בלילה וכך פרש"י בהדיא טבלה ביום שלאחריו דעבדה שימור קצת ושימור מעליא הוא אלא שתוך אחד עשר יום אסור לעשות כן שלא תבא לידי ספק כו' אלא יש לומר דלא חיישי' לדקדק בכל כי האי דלא נפקא מיניה האידנא ולא באו אלא להורות הדרך אשר היו מלפנינו בדרך העברה בעלמא ומש"ה נמי אפשר דס"ל דמדרבנן אסור כל יום י"ב אלא שלא חשו ג"כ לפרש ויש לומר ג"כ דמדחזינן התם בפ' בא סימן דרב אשי דוחה למשמעתו של רב ששת מהברייתא דהתם ולפי זה ליכא למשמע דגרגרן דתנן דאיסורא הוא אלא שנקרא גרגרן כלהוט אחר אכילה ואע"פ שהיא של היתר והוה ליה לקדש עצמו במותר לו ומצינן נמי למימר דסברי דמצינו לטבול אף בלילה כיון שא"צ שימור ודקתני טבלה ביום לרבותא דב"ש קתני דאפ"ה מטמאין כו' אלא שדוחק קצת לומר דקתני משום רבותא דב"ש:

תנא **והוה** ליה י"ב תחלת נדה כו'. גם בזה סתמו דבריהם הרי"ף ורבינו ולא פירשו אי דוקא בכי הא דאמרן שבאלו י"א יום ראתה כמשפט הזבה וישבה שבעה נקיים או שלא ראתה כמשפט זבה גדולה כלל אבל אם ראתה כמשפט זבה גדולה אלא שראתה הג' ימים בענין שימשכו השבעה נקיים עד לאחר הי"א יום בזה לא פירשו שאם אחר הי"א יום ראתה קודם ששלמו הנקיים מה יהיה משפטה אם כרואה בימי נדות שהרי הי"א יום נשלמו ואינה סופרת עוד אלא יושבת בנדתה ז' ימים עם ימי הראייה או אם נאמר דמכיון שנעשית זבה גדולה שוב לא תחזור לימי נדות עד שיעברו עליה ז' נקיים ונחלקו בזה אבות העולם הרמב"ם בפ"ו מהל' איסורי ביאה סובר כסברא קמייתא והמגיד כתב שהרמב"ן בירר בראיות ברורות כסברא בתרא וכך פרש"י בריש פ"ב דערכין שאפילו משכה ימי זובה חדש או שנה אינה חוזרת לתחלת נדות עד שתשב ז' נקיים וגם תלמידי הר"י בפ' אין עומדין הכריעו כסברא זו וכך הם דברי הטור בסי' קפ"ג:

תנב **ה"ג** דהוו בקיאי בהכי וחלשי דעתייהו ולא הוו יכלי לאפרושי:

תנג **ואנא** אחזי. כדקאמר בגמרא דהוא לא ידע בטיבעא:

תנד **ועוד** כיון כו' זימנין דחזיא דם. כלומר כל שית או שבע יומי וביום השמיני לתחלת ראייתה חזיא כו' וכסבורה היא דמכיון שלא פסק הדם לא יתחילו ימי הזיבות ובאמת שזו חששא רחוקה דא"כ אין האשה הזאת יודעת כלום מדין הנדה והזיבות וזה דבר רחוק שלא תדע זאת שימי נדה יכולין להיות שבכולן ראתה אלא שבשביעי סמוך לבין השמשות פסקה בטהרה ואח"כ יתחילו ימי זיבות שאם לא תדע זה מה תדע ואנן לחוש לשאינה יודעת תיקון וסתות אמרינן ולא בשאינה יודעת ולא כלום ועוד דהשתא מה שכתב וזמנין דראייה קמייתא כו' הוא ענין בפני עצמו וצריך לפרש דהוי כמו ועוד דזימנין כו' ואע"פ שמצינו כך בכמה מקומות בספר רבינו ומהם לעיל בפ' המפלת סי' ג' מ"מ אם לא נצטרך לפרש כן ודאי דניחא טפי הלכך נ"ל יותר נכון דגרסי' וביום השביעי לראייתה וא"כ זו כדין טבלה ושמשה לערב אילו היתה ראייה ראשונה בימי נדותה אלא שאפשר שבזו טעתה וכדמסיק דזמנין דראייה קמייתא הויא בתוך י"א יום כו' וטעות זה בא הוא לה מפני שאינה בקיאה בתיקון וסתות ולא ידעה אימת התחילו ימי נדות וימי זיבות וטעות כזו מצוי והיינו דאמרן דלא בקיאי בתיקון וסתות ובס' הרי"ף האי ועוד כיון כו' ליתא כלל:

תנה **בסוריא**. ורי"ף גורס בסוודית:

תנו **ואית** דגרסי בשדות. וכ"ה גירסת רש"י ופי' מקום שאין בני תורה ותלמידי הר"י בפ' אין עומדין גרסי נמי בשדות ופירשו בכפרים מפני שלא היו כל כך בני תורה ע"כ

וזה נ"ל נכון לפי שהכפרים על פני השדות יחשבו שמדרכן להיותן מיושבים בבתיהם בתוך השדות אחת הנה ואחת הנה ואם אין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר בפ' בהר ובתי החצרים אשר אין להם חומה סביב על שדה הארץ יחשב:

תנז **ששה** והן גרסינן וכתב הר"ן דששה קאמרינן (כלומר בין הכא בין ראתה יום אחד) נקיים בעינן דכיון דטוענת משוינן לה איזה ימים שתראה מספקינן ליה בתחלת נדה ונקיים דקאמר לבסוף אכולי יומא קאי אלא ריהטת לישן הוא שבעה ימים נקיים ע"כ:

תנח **שאפי'** רואות טפת דם כחרדל. שכיון שלפעמים בטפה כחרדל יושבת ז' נקיים דהיינו בזיבה הסותרת החמירו בנות ישראל על עצמן לעשות כל מה שתראנה כאילו היא סותרת ורבותא דטפת דם כחרדל היינו משום דה"מ למימר דבדם מרובה דוקא הוא שראוי להחמיר בו דשמא יצא מן המקור בג' ימים זה אחר זה ושהה בפרוזדור שהוא כמו שיצא לחוץ כדדרשינן לעיל וצריכה מן התורה ז' ימים נקיים אם היא בימי זובה ולהכי נקט טפה כחרדל אע"ג דודאי אינה אלא ראייה אחת כ"כ הר"ן אבל פשיטא מילתא דאין לומר דרבותא הוא טפת דם קטנה כהחרדל דההיא משנה שלימה שנינו בר"פ יוצא דופן מטמאין בכל שהן ואפי' כעין החרדל ולא עוד אלא דמסיים בה במשנה ובפחות מכן ואלא מיהת הא איכא למימר דטפת דם כעין מראה החרדל הויא החומרא אבל אין הענין מוכיח שבאו להחמיר אלא על המיעוט ולא שזו החומרא היתה על המראות ועוד דהא מסיק רבינו בס"פ כל היד דירוק כמראה הזהב טהור אפי' האידנא והרי החרדל מראיתו אינו נוטה למראה האדמימות אפי' כמו הזהב ואני תמיה על תלמידי הר"י שכתבו בפ' אין עומדין וז"ל י"מ שהחומרא היתה מפני שהיתה מראה הדם כעין החרדל ואין זה נראה דמה חומרא היתה זו שזה מן הדין הוא דהא בהדיא קים לן במס' נדה שדם כמראה החרדל מטמא ע"כ ודקדקתי בפ' כל היד ולא ראיתי דבר אשר יאמר עליו כי הוא שמטמאינן לכעין מראה החרדל ואדרבה מדמטהרינן הירוק דעקביא נשמעניה דאף כמראה שכעין החרדל טהור הוא וכדכתבתי ולכן נ"ל יותר לומר שא"א לפרש כן שזו היא החומרא חדא דאין הכי נמי שאין אנו מחמירין בו ועוד דמשמעות החומרא שהחמירו משמע דקאי אמיעוטא דראייה ולא על עין המראה כלל ומפני כן ג"כ אין נ"ל ראייה לדברי תלמידי הר"י מהמשנה דר"פ יוצא דופן שכתבתי בסמוך דקתני ואפי' כעין החרדל ההיא נמי לענין המיעוט קתני לה כדקתני בהדיא ומטמאין בכל שהן ואפי' כו' ומ"מ ודאי דלענין הלכה צריכין אנו לשמוע לדבריהם ז"ל:

תנט **וכל** דם דחזיא בימי טוהר כו'. לשון הרי"ף הוא וכתבו הגהת מיי' פ"ז מהא"ב שכתב הר"ם יש טועים בדברי האלפס ואומרים שכתב שימי טוהר אינם נוהגים עתה

אחר חומרא דר' זירא וליתא אלא כך רוצה לומר דיולדת בזוב צריכה נקיים דלא כהרמב"ם והתוס' אבל אם כבר טבלה ורואה בימי טוהר מותרת בלא טבילה ע"כ ופי' הב"י שהר"ם סובר דלהרי"ף יולדת בזוב שספרה ימי טוהר ז' נקיים מכל דם ואחר השבעה קודם שתטבול ראתה סותרת אע"פ שהוא דם טהור ודלא כהרמב"ם והתוס' דסברי שאינה סותרת לעכבה מלטבול הואיל והיו לה ז' נקיים דאילו לא היו לה נקיים כלל אף הם לא קאמרי דודאי כל נשי דידן ספק יולדות בזוב הן וצריכות ז' נקיים וכן מבואר בדברי הרמב"ם אלא שאם ספרה שבעת נקיים סברי הרמב"ם ור"ת דתו לא סתרה והרי"ף סובר שסותרת והיינו דקאמר הלכך כל דם דחזיא נמי מימי טוהר טמא עד שתשב שבעה נקיים מדם כלומר שהם עצמם יהיו נקיים שלא תראה דם בהם וגם לאחריהם קודם שתטבול אבל כל שטבלה בלי ראיית דם כלל ואפי' דם טוהר לא תוך שבעה ולא אחר שבעה עד שטבלה אם ראתה אח"כ דם טוהר הוא ומותר לבעול עליו ע"כ ואל תתמה אמאי תלינן מידי בטבילה שקודם שטבלה תסתור בראייתה ולאח"כ לא תסתור דהכין מצינו בפרק בנות כותים (דף ל"ה) לרב דסבירא לן כוותיה דמעין א' כו' ומוקים לבית הלל דס"ל דבזיבה תלי רחמנא ביומי וטבילה ועיין בד"ח סעיף ל"ה אבל נ"ל שדעת רבינו בדעת הרי"ף דלא כהר"מ אלא דס"ל דצריכה לישב ז' נקיים על כל דם שתראה בימי טוהר שהרי מסיק וכתב שהראב"ד והרמב"ן ז"ל כתבו ג"כ שאין לנו עכשיו דם טוהר כו' ומדכתב ג"כ ש"מ דכחדא משוי לסברתייהו וכ"כ הב"י שנראה מדברי רבינו שסובר שדעת הרי"ף כהרמב"ן ויולדת נקבה שהיו ימי שבוע ראשון נקיים וראתה בשבוע שני כתבו רבינו בס"פ בנות כותים:

תס **ה"ג** ברי"ף ובתר הכי טבלה במי מקוה ומשתריא ורבינו אפשר שלא חש להעתיק כך דסמך אמאי דכתב בסוף פירקין דזבה אינה טעונה מים חיים וכמו גם הרי"ף בעצמו לא חש לדקדק בזה בטבילות שכתב לעיל בכללא דנקטינן כו':

תסא **ואם** החמירו על כו'. אע"ג דהם החמירו על עצמן קאמר ר' זירא מ"מ משהניחום בחומרתן וקבעוה להלכה פסוקה ובכל המקומות שייך שפיר לומר שהחמירו עליהן כו':

תסב **על** דם טפה כחרדל. וכן הל' בר"ן אבל בב"י כתב טפת דם כחרדל:

תסג **ב"ש** שיש לחוש כו'. והרשב"א ז"ל כתב ול"נ שאם לדין יש תשובה לדברים אלו שהרי בימי חכמי הגמרא כבר החמירו בנות ישראל לישב על טפת דם כחרדל ואפ"ה יושבת על דם טוהר ואם הן לא החמירו על עצמן בזה אנו למה נאסור אלא שיש לחוש להחמיר כדבריהם וכן המנהג ברוב מקומות ונ"ל קצת טעם בדבר דאין עכשיו הבקיאות

כדורות הראשונים ופעמים שיוציא הולד ראשו חוץ לפרוזדור קודם בין השמשות וגמר לידה לאחר בין השמשות ואינן בקיאות בכך ויבואו לטעות להוסיף יום בימי טהרתה ע"כ והב"י כתב שנראה לו ליישב דכ"ש הוא מטיפת דם כחרדל שהחמירו בו ואין ראיה מימי חכמי הגמרא דשמא עדיין לא פשטה תקנת ר' זירא ביניהם אבל אחר שפשטה ביניהם אפשר שגם הם היו נוהגין איסור בדם טוהר ע"כ וכבר הוכיח רבינו לעיל סי' ד' דבימי רבא לא פשטה חומרא דר' זירא בכל מקום והר"ן כתב דטעמא דסבר הרמב"ן דאף לדין הגמ' נראה לאסור דם טוהר משום דכשם שחששו שמא יטעו בפתחיהן כך יש לחוש אם ינהגו היתר בימי טוהר שמא יבואו לטעות באותן ספק יולדות שיושבות עליהן לזכר ולנקבה ולנדה שמא ינהגו שהם קולא שיהיו סבורות שכל שיש לה טומאת לידה יש לה ימי טוהר ע"כ:

תסד **אבל** בדם טוהר לא החמירו. וכבר נתבאר לעיל שאף הוא למעט שבעה נקיים שאחר לידה בא וכך הוא מסיים וכתב אלא שבשנער ובספרד ובארץ הצבי ובמערב מנהג פשוט שאין נותנין לאשה דם טוהר כלל אלא כל דם שתראה באיזה זמן שתהיה יושבת עליו שבעה נקיים ודין זה בימי הגאונים נתחדש ושמענו שבצרפת בועלים על דם טוהר כדין הגמ' עד היום אחר ספירה וטבילה מטומאת יולדת בזוב ודבר זה תלוי במנהג ע"כ:

תסה **ואם** נתנה אמתלא לדבריה נאמנת. ואע"ג דבפ' האשה שנתארמלה סי' כ"ד מסיק דשמואל לא עבד עובדא בנפשיה ודברי רבינו דהכא ודהתם הן הן דברי הרי"ף דהל' נדה ודהתם כבר כתב הב"י סי' קפ"ה דלענין דינא ודאי הלכתא כרב דהורה להיתירא כי הכא ושמואל הוא דאחמיר אנפשיה ואפי' אי תימא דשמואל פליג הא קי"ל דהלכתא כרב באיסורי ומ"מ כתבום התם רבינו והרי"ף ללמדינו שהוא מדת חסידות ואינו מדה של שטות ורשאי האדם להחמיר על עצמו לכשירצה כי היכי דמצינו דעבד שמואל בדנפשיה ע"כ:

תסו **שלא** תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונין גרסי' בגמ'. אבל גם הרי"ף לא העתיק כן ומיהו התם בגמ' מייתי לה אדחשו חכמים שלא תתגנה על בעלה ומש"ה התירו לה קישוטין בשבת:

תסז **ונמצא** בעלה מגרשה. נ"ל דר"ע לטעמיה כדתנן בסוף מס' גיטין בש"א לא יגרש כו' ור"ע אומר אפי' מצא אחרת נאה הימנה שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו ועי' לקמן בסמוך מה שאכתוב עוד בזה:

תסח **הא** מה אני מקיים והדוה בנדתה כו' ומכאן למדו כו'. ז"ש מכאן למדו כו' מסקנת רבינו הוא ולא מן הברייתא וכן בתוס' דפ' החולץ (יבמות דף מ"ז) פי' בשם ר"י דמברייתא

זו למדנו טבילת נדה מן התורה ואומר אני דא"א להעלות על הדעת שקודם שבא ר"ע ולימד כך שלא היה להם לדין תורה שהנדה תהא בטומאתה עד שתבא במים חס לן לאסוקי הכי אדעתין דא"כ אתה משוה לכל הראשונים לבועלי נדות חלילה וחולין הוא לומר כן אלא שזקנים הראשונים לא פירשוהו מן הכתוב אע"פ שהיה להם בקבלתם בתורה שבע"פ שאין נדה מיטהרת מטומאתה עד שתבא במים לא מצאו לו סמך מן המקרא לפי שהם פירשוהו שלא תכחול וכו' ואפשר נמי שהיה להם הסמך דרב יהודאי או דר"ת דבסמוך והקרוב אלי דזהו שהכריח לרב יהודאי ולר"ת לדרוש ממקראות אחרים ולא הספיקו עצמם בהא דר"ע דודאי נראה שלפי דרשתו דר"ע שהוא לימוד פשוט לנדה שצריכה ביאת מים להטהר אלא זקנים הראשונים שלא דרשו כר"ע וא"כ ביאת מים לנדה מן התורה מנא להו לפיכך דרשו ומצאו וכל שכן לפי מה שכתבתי לעיל בסמוך דר"ע דלימד כך לטעמיה אזיל דס"ל דכשתתגנה עליו יכול לגרשה וא"כ אנן דלא קי"ל כוותיה בהא כדאיתא בסוף גיטין לא אדחייה דרשת הזקנים הראשונים הלכך ודאי שפיר מלתא קמייהו דהנך רבנן לאורויי לן ביאת מים לנדה מן התורה ממקראות אחרים ומ"מ מכיון דחזינן שהרמב"ם בס"פ י"א מהל' א"ב פסק דמותר לנדה להתקשט כו' כדר"ע וכן פסק הטור בסי' קצ"ה ש"מ דאדחייה לדרשת הזקנים הראשונים לגמרי לכך נראה מה שכתבתי ראשונה דמשום זקנים הראשונים המציאו הני רבנן סמוכות להא ממקראות אחרים ועוד דרוש וקבל שכר וא"ת והא אנן בהא דרשאי לגרש אם מצא אחרת נאה הימנה לא קי"ל כר' עקיבא א"כ היכי מזכינן שטרי אבי תרי דהכא בהא דהתיר להתקשט כתבתי דפסקינן כוותיה ור"ע לא התיר אלא כדי שלא תתגרש ונ"ל דלא קשיא דאע"ג דאנן קי"ל דאסור לו לגרש מפני כך מ"מ יש לנו לחוש שמא ע"י שתתגנה בעיניו ישים לה עלילות דברים עד שיגרשנה:

תסט **ורב** יהודאי כתב כו'. והרמב"ם בפ"ד מהל' איסורי ביאה כתב דרשא דבתורת כהנים שנאמר ורחצו במים זה בנין אב לכל טמא שהוא בטומאתו עד שיטבול וכדלקמן בשם הר"ן:

תע **וקי"ל** גרסי'. והוא לשון הרי"ף ואינו ענין להא דר"ת כלל וכן בתוס' דהחולץ ליתא:

תעא **דתניא** גרסי'. ושנויה בתוספתא דפ"ק דמגילה עד אינה טעונה מים חיים:

תעב **שהזב** טעון מים חיים. דכתיב ורחץ בשרו במים חיים וטהר אבל בזבה לא כתיב אלא וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר כלומר בטבילת מים ובנין אב לכל הטמאים ורחצו במים ואין כתיב באחד מהם במים חיים אלא בזב ומצורע כ"כ הר"ן ונ"ל דז"ש

ומצורע דאגב ריהטיה לא דק דהא דכתיב בקרא גבי מצורע מים חיים לא בטהרתו דטבילת עצמו כתיב אלא בצפור השחוטה:

תעג **אלא** מי מקוה. שכל הגוף עולה בהן הכי תניא בספ"ק דחגיגה דף י"א ובפ' ערבי פסחים (פסחים דף ק"ט) ורחץ את בשרו במים במי מקוה את כל בשרו במים שכל גופו עולה בהן וכמה הן וכו' ופרש"י דהכי דרש במים בפתח משמע מים המיוחדים לאפוקי שאובין ומיהו מים חיים לא צריך מדכתיב בזב וכו' ומיהו במים במים המיוחדים במקוה אע"פ שהן גשמים ובפ' ערבי פסחים כתב למעוטי שאובין דאזיל השתא ומייתי וטביל אלא מי מקוה שנקוו מתחלה מעצמן והתוס' כתבו דלא יתכן דהא מים שאובים לאו מהכא נפקא אלא מאך מעין ובור מקוה מים וגו' ודרשינן בת"כ מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים (כדלקמן בריש הל' מקואות) ועוד היכי משמע מקוה לאפוקי שאובים הא עיקר קרא משמע שאובים אי לאו דסמכיה למעין כדפרישית ונראה לפרש מי מקוה היינו אשבורן כדאמר מעין מטהר בזוחלין מי מקוה באשבורן ע"כ:

תעד **שכל** גופו עולה בהן. מכל בשרו דייק כדאי' בברייתא שכתבתי ופרש"י בפ' ע"פ כל בשרו מדלא כתיב בשרו משמע שכל גופו עולה בהן שאינו נראה אלא כולו מכוסה בהן:

תעה **אמה** על אמה כו'. פי' התוס' וז"ל שאדם מחזיק אמה בעוביו עם מלבושים וכן מוכח בשמעתין דכוכין בפ' המוכר פירות שאינו מחזיק עם עובי ארון כי אם אמה והשתא יתכן היכי טביל אמתא באמתא ברום ג' אמות ואע"ג שאדם מחזיק ד"א קומה כדמוכח בשמעתין דכוכין דאורך הכוך ד"א קומת האדם אינה אלא ג' אמות לבד הראש ומצי להרכין את ראשו מן הצד והא דנקט ד' אמות משום עובי (דפי) הארון ואע"ג דמצינו בפ"ק דב"ב גבי היזק ראיה שיעור ראיה ד"א היינו שיכול להגביה עצמו על ראשי אצבעותיו עד שיציץ ד"א וכן מוכיח בעובדא דבני המן בתרגום של מגלת אסתר שנסדר ע"פ המדרש שגובה קומתן ג' אמות לבד הראש דקחשיב ואזיל על רום נ' אמות לפי תליית כל העשרה והיו נהרגים כבר קודם התלייה וכן משתעי קרא בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש ואת עשרת בני המן משמע שבכלל הריגה היו וגם הפייטן יסד בסליחה אדם בקום איש בג' אמות והרביעית וחמישית אויר מגולה עכ"ל וכלומר דכיון שעם בגדיו מחזיק אמה על אמה וכשטובל הוא ערום בלי לבוש הלכך ל"ק אמתא באמתא היכי מצי למטבל כי היכי דמקשה התם בע"פ אשולחן של מקדש ותמיהני על התוס' דע"פ דסתם כתבו דבמקוה בעי' אמה כדי שיכנס בריוח עם זרועותיו דאין נדבקין לגופו ע"כ ותיפוק לי משום אמתא באמתא היכי מטבילין:

הלכות כלאי בגדים

א **גרסי'** בגמ' ת"ר בגד שאבד בו כלאים כו'. וכתבה רבינו לקמן בסי' ה':

ב **וכיון** דלא ידיע אימור מנתר נתר. פירש"י ודאי נפל טעמו דאי לא מחשבינן ליה כודאי היאך שרינן מספק והא קי"ל כל ספק דאורייתא לחומרא ומטעם זה השיגו הראב"ד להרמב"ם שכתב בטעם הדבר שכל איסור ספיקות מד"ס ולפיכך הקילו בספק וכתב עליו הראב"ד אמת הוא שכל הספקות אינן של תורה מיהו קי"ל כל ספק איסור תורה לחומרא ובדרבנן לקולא עכ"ל ולכך נתכוון רש"י לפרש דאימור כו' ודאי מחשבינן ליה ואע"ג דבאמת אינו ודאי גמור יש לומר דמכיון שהוא קרוב לודאי הלכך לא הוה בכלל איסור ספקות שאמרו לחומרא אלא ודאי הוא ולקולא ולענין השגתו של הראב"ד על הרמב"ם תירץ הכ"מ דיש לומר שחכמים ז"ל שאמרו כך הם אמרו דספק זה יהא לקולא מפני שהוא מילתא דלא שכיחא עד כאן ועיין בד"ח:

ג **בריה** דרב יוסף ובגמרא דרב ייבא:

ד **והא** כיון כו'. ובגמ' הגירסא וכיון דלא ידע אי נתקיה שרי וגירסת הספר יותר נכון אלא שיש לגרוס וכיון כו':

ה **אמאי** הוצרך להתיר כלאים בציצית. כדאיתא בפ"ק דיבמות דף ה':

ו **והלא** התכלת צריך להיות סרוק לבדו כו'. שהן הן שני חוטי תכלת לבדן כדאיתא בהלכות ציצית:

ז **קשה** דא"כ אמאי הוי האי חוטא כו' ספיקא דרבנן. כלומר דמדהצריכה התורה להתיר כלאים בציצית על כרחך לא בעינן שיהיו שוען וטווין יחד אלא אם הם ארוגים יחד אע"פ שכל אחד שוע וטווי לבדו הוי דאורייתא ובתוס' ליתא לקושיא זו:

ח **כדתנן** במסכת כלאים. פרק בתרא והוא לקמן בסימן י"ב:

ט **לפי** שהחוט מתעקם כו'. ונלוז מלשון אל יליזו כדכתב רבינו שם:

י **והא** דאיצטריך כו'. קאי אליבא דמר זוטרא:

יא **ה"ג** תן תכלת ותן לבן. וכן הוא בתוס':

יב **אלא** משום טווי לחודיה נקטיה. וא"ת וארוג דנקט ברישא למה לי יש לומר דכיון דאריג נמי מדרשא דיחדיו נפקא ליה נקטיה נמי כי היכי דנקט טווי משום דמדרש דנוטריקון נפקא ליה:

יג **אין** לך קרוי צמר אלא צמר אילים. דמדלא כחב בצמר לומר ששלחן עם הצמר וכתב צמר ש"מ שאין צמר אחר הקרוי צמר בלא שם לווי ולכך לא הוצרך לכתוב בצמר

דסגי ליה במאי דכתב צמר שאין מקום לטעות ולומר ששלח צמר אחר וצמר שבכתוב מוסב גם אכרים שהם נקבות דהיינו כבשים:

יד **אבל** לא פשתן שלם. וכן הוא בפי' הר"ש אבל בירושלמי שלנו הגירסא של ים:

טו **ה"ג** אם רוב מן הגמלים מותר. פי' לערב בו פשתן:

טז **ליטרא** ועוד. לאו דוקא ולכך השמיטו בטור סי' רצ"ט:

יז **ה"ג** מה מפליג מה דאמר רב כשעשאו בגד בפני עצמו ומסיים בהא נמי בירושלמי מה דאמר ר' ירמיה בההוא דבעי מערבתא עם חורן:

יח **לא** ימכרנו לעובד כוכבים. עיין בפ' כל שעה סימן כ"ז:

יט **אבל** עושה אותו תכריכים למת. עיין סי' י':

כ **שנארגו** בבגד. לא הוצרך לדקדק ולהאריך אע"ג דהתם קתני גבי צמר בכור בגד וגבי שיער דנזיר קתני שק הא כי אורחיה והא כי אורחיה:

כא **צורת** ציפור מן השער. נ"ל דגרס מן האיסור כלשונו של רש"י ז"ל:

כב **דאין** כאן אלא אחת של איסור. כלומר שזהו הוא האיסור בעצמו שנתערב זה בזה ולשון התוס' אבל כלאים ששניהם היתר ונאסרים ע"י תערובות כך אסור המרובה כמו המועט ורש"י כתב בשלהי תמורה דעיקר איסור כלאים לא אסרה תורה אלא ע"י תערובות וכלאים מתרגמינן עירובין ולא שייך בהו ביטול ע"כ:

כג **ולא** מקרי בשר בחלב בלא נתינת טעם. כלומר שזה שהוציאה התורה איסור בשר בחלב בלשון בישול ש"מ שאין איסורו אלא כשיש בו בנותן טעם שזהו לשון בישול והכי איתא בגמרא דכל הבשר דף ק"ח:

כד **פי'** שני חוטין של צמר. עיין לקמן סימן ט"ו ועיין בד"ח דהכא ודהתם:

כה **הייתי** אומר לא יפשיל הקופה לאחוריו. לשון הטור סימן ש"א קופה של כלאים ונ"ל שר"ל קופה שהיא מלאה בבית קיבולה מבגדים של כלאים. אבל אין נראה שר"ל קופה עצמה שהיא כלאים ומצינו קופה שהיא בגד של לבישה כדלקמן סי' י"ח דההיא ודאי דהוי העלאה של לבישה המהנה את הגוף ואסירא דאי הפשלה דלאחוריו שריא בכלאים אם כן הצנועים דלקמן סימן י"א לא יהיו צריכין להפשלה במקל אלא הפשלה אף בלא מקל תסגי להו:

כו **ונראה** דדוקא בכלאים דאורייתא כו'. תימה לי לישנא דונראה שכתב והרי הדבר מוכרע ומוכרח מפי התלמוד דמסיק:

כז **בלאו** דלא תסור. לא כשאמרו לו בדבר של תורה אלא בדבר שאינו של תורה אלא של דבריהם וכדמסקי התם דכל מילי דרבנן אסמכינהו על לאו דלא תסור:

כח **שעה** אחת. כלומר לפי שעה:

כט **אין** מדקדקין לא במת כו'. לכאורה לענין הלויית המת מיירי שאין מדקדקין בבית המדרש אם יצאו ללוותו או לא יצאו וישבו וילמדו אלא דבפ' האשה שנתארמלה סימן ה' מסיק רבינו מהסוגיא דבגמרא דהתם דאין הפי' כן אלא דמיירי בכהן היושב בבה"מ וטומאה מאהלת עליו כו' ובהא נמי מסיק דבגמרא דידן פליגא דלא שרי אלא בטומאה דרבנן ע"ש והר"ש כתב וז"ל פי' אין מדקדקין במת להחמיר לענין דברי תורה שאסור לדבר לפני המת כדאמר ר' יוסי הוה מתני ולא הודיעוהו שהיה שם מת עד שיצא ע"כ ומה שכתב עד שיצא הוא כפי גרסתו דלא גרס מאן דיתיב כו' ולפי זה ר' יוסי תלמיד היה שישב לפני רבו ולמד ורבו לא אמר לו כלום מאן דנפיק כו' כלומר עד שיצא כו' ובקצור דפ' מי שמתו סי' י"ב כתוב ג"כ. כפי' הר"ש דמיירי שהמת הוא בבה"מ ולומד שם:

ל **ה"ג** והמלביש כלאים:

לא **מין** מעיל כו'. כ"כ רש"י בריש במה מדליקין שיריים מעיל העשוי מעיקר משי:

לב **שבים** המלח כו'. כל זה הוא לשון הרמב"ם בחבורו הלכות כלאים ריש פרק י' ונראה לי דז"ש ים המלח לא נתכוון לאותו שבכתוב שהוא בארץ ישראל למזרחו אלא לכל הימים שהם מלוחים נתכוין דבירושלמי וכן בבלי ריש פרק במה מדליקין קאמר עלה דשאלתינהו לכל נחותי ימא. ולא משמע דלאותן שמפרשים בים המלח קאמר אלא לכל הימים והרמב"ם ידע כי אינם מצויים אלא בימים שהם מלוחים ולכך כתב ים המלח:

לג **דדמו** לצמר או לפשתים. כלומר הכלך דומה לצמר כמו שכתבתי כבר והשירים דומה לפשתן וז"ל הרמב"ם בפירושו שירים וכלך מיני משי הם וידמו כאילו הם צמר ופשתים מפני שאחד מהמינים ההם חלוק כמו הפשתים השני יש לו יבשות והוא שעיר כמו הצמר:

לד **התירו** בשאין בשרו נוגע בהן. דאי בשרו נוגע אסור שאע"פ שהן קשים היינו שאינם רכים כשאר בגדים כמו היריעות והשלמות אבל אינם קשים כל כך כמו המרדעת של חמור ולפיכך הכרים והכסתות לא הותרו אלא כשאין בשרו נוגע בהן וכדמסיק רבינו לקמן סי' י' ועיין עוד מזה לקמן סי' כ':

לה **ובנתון** על גבי אצטבא. פי' הב"י סי' ש"א דנראה שהיא אצטבא של עץ או אבן ובירושלמי הגי' מסטווה וכך שמה בלשון ערב והטור נראה שמפרש דמסטווה היינו קרקע ע"כ:

לו **ונתון** על גבי מטה אסור כו'. לשון הר"ש על גבי מטה של חבלים נשקע תחתיו וצידי הכר עולים עליו אבל צדדים של עץ קשה ואינו נשקע ע"כ ולשון הסמ"ג ריקם ומונח על תבן אדם נשקע באמצעיתו ונכפפים הצדדים עליו:

לז **ומשמע** התם דמיירי בטלית של קטן וגדול יוצא בה עראי. נראה לי דה"ק וגדול יוצא בה עראי כלומר עכשיו הוא יוצא בה עראי אפ"ה אסור ומיהת מיירי שאפי' אין דרכו של גדול לצאת בו עראי כשהוא רוצה לצאת עראי דהכי איתא התם דאדתניא טלית שהקטן מתכסה בו ראשו ורובו והגדול יוצא בה דרך עראי חייבת בציצית אין הקטן מתכסה בו ראשו ורובו אע"ג שהגדול יוצא בה עראי פטורה וכן לענין כלאים והוינן בה מאי וכן לענין כלאים אילימא וכן לענין איסורא דכלאים פירש"י דאי אין קטן מתכסה בה אין בה משום כלאים אם נארג בה כלאים ע"כ והא אנן תנן אין עראי בכלאים פירש"י כלומר אין דין עראי בכלאים שאע"פ שאין הגדול יוצא בה עראי יש בה משום כלאים אם נארג בה כלאים ע"כ והשתא הא דקתני בסיפא אע"פ שהגדול יוצא כו' על כרחך ה"ק אע"פ שעכשיו יוצא כו' אבל ודאי שכיון שהוא קטן כל כך עד שאין הקטן מתכסה בו ראשו ורובו שאין הגדול דרכו להתכסות בו כלל ואפי' לצאת דרך עראי ואפ"ה אסור בכלאים בשעה שלובשו בעראי וכך נ"ל לפרש דברי רבינו ג"כ דה"ק והגדול יוצא כו' כלומר עכשיו אבל לא שכך דרך יציאתו אפי' לעראי והר"ש כתב בזה הלשון ומשמע דאיירי בטלית קטנה אע"פ שאין הגדול יוצא בה עראי ע"כ וכתב ב"י דשמא ט"ס יש בדברי הר"ש ול"נ לפרש דבריו כמו שכתבתי ואין כאן שום טעות ולישנא דברייתא הוא דנקט ובודאי שהברייתא כך מפורשת אע"פ שהגדול יוצא כו' כלומר עכשיו יוצא לפי זו השעה אבל ודאי אין מדרך הגדול שיצא בט"ק כזה ואפי' כשיוצא עראי:

לח **אפי'** ע"ג עשרה לבושים ואע"פ שאינו נהנה ממנו. הר"ש:

לט **אפי'** לגנוב את המכס. כדי יציאת השער שנוטל בו המכס. הר"ש:

מ **דקי"ל** כר"ש וכו'. וא"ת והא מודה ר"ש בפסיק רישיה וא"כ כשלובשו שלא ע"ג עשרה לבושים פשיטא דמתחמם ונהנה ממנו ואפילו לפי' הערוך שכתב רביע בר"פ הבונה דאינו מודה אלא בדבר שהוא נהנה והא הכא דנהנה הוא ומיהו י"ל דעל לבישה עצמו אינו נהנה ולכך שרי לפי' הערוך אבל למאי דדחה רבינו שם לראיות הערוך וסובר דמודה ר"ש בכל פסיק רישיה ואע"פ שאינו נהנה א"כ הכא אמאי שרי וי"ל דשאני איסור בגדי כלאים כיון דאפקיה קרא בלשון לא תלבש ש"מ שלא אסרה תורה אלא כשיתכוין ללובשה והיה נ"ל ראיה מהירושלמי דסוף הסי' במכוין לשם מלבוש אלא דהתם לאו

דוקא בכוונה תליא מילתא כמו שכתבתי שם בד"ח בס"ד ושם מצאתי בשלטי הגבורים דפרק במה בהמה דהכא מיירי דלא הוה פסיק רישיה ועיין עוד בסוף זה ההלכה בס"ד:

מא **ה"ג** שמסתפגין בהן אחר. וכך העתיק הטור:

מב **לא** יתן המרדעת על כתפו כו'. וטעמא דאינו מותר משום שהוא קשה אלא בהצעה שהיא מדרבנן אבל לא בהעלאה. ב"י:

מג **אמר** רבי אמי. ובגמרא א"ר מני א"ר ינאי ועיין לקמן:

מד **אלא** לספדו גרס. וכ"כ ג"כ באלו מגלחין סי' קכ"ז וצריך לומר דהיינו שבשעת ההספד מניחין עליו בגדים לכבודו:

מה **נעשה** חפשי מן המצות. שהאדם כשימות בטלו ממנו כל המצות ואינם חייבים החיים לנהוג בהם איסור ולא שום מצוה ממצות הכתוב כגון ציצית ותפילין ומזוזות ודומה לאלו לשון הרמב"ם בפירושו ועיין בדברי רבינו בפ' ואלו מגלחין סי' קכ"ז ביישוב מה שמקשין דהא הוי לועג לרש:

מו **והלכה** כר' יוחנן שהיה רבו של ר' אמי. אבל צ"ע לפי גרסת הגמרא וכך העתיק גם כן רבינו בפרק אלו מגלחין דגרס ר' ינאי ובפרק אלו טריפות סימן ל"ו דחה לדברי ר' יוחנן כנגד רבי ינאי לפי שרבי ינאי רבו של רבי יוחנן היה וצ"ע:

מז **אבל** כרים וכסתות רכין הן. כלומר שאינם קשים כל כך כמרדעת אבל מ"מ קשים הם קצת כמ"ש לעיל סי' ח' וכך הם דברי רבינו ירוחם שכתב גבי מרדעת כלשון הזה לרכוב עליו מותר אפי' בשר נוגע בה ולא חיישינן שמא תכרך עליו נימא כדאמרינן לעיל גבי כרים וכסתות משום דמרדעת קשה יותר מכרים וכסתות ע"כ. ב"י:

מח **תופרי** כסות כו'. טעמא דהנך כטעמא דרישא. הר"ש:

מט **דדבר** שאין מתכוין מותר כו'. ועיין לעיל סעיף ח' לקמן בסוף ההלכות:

נ **גלופקרין** שמכסים המטות וכ"כ הר"ש גם רבינו כתב עוד כן בפ' במה טומנין סי' י"ג וכתב דבפ' במה אשה סי' ב' כתב גלופקרין שתולין אותה לכלה לכלות ממנה זבוב כו':

נא **מעפורת** גרס ובפ' כל כתבי (שבת דף ק"כ) גבי י"ח כלים דא"ר יוסי שמצילין בשבת מני בברייתא מעפורת ופרש"י מעפורת לעטף ראשו:

נב **ה"ג** צריך להתיר תפירתן ולתפרן בקנבוס וכן הלשון בטור סי' ש"ב:

נג **ומחופים** בפנים בלבדים כו'. עיין בד"ח סעיף ל"ח:

נד **אין** אסור משום כלאים אלא טווי ואריג שנאמר וכו'. כבר כתבתי בזה לעיל סי' ג' ושם פירש רבינו לדין שוע כו':

נה **גלוז** לשון עיקום כמו כו'. ולשון הר"ש נלוז ומליז מרחיק את ישראל מאביהן שבשמים לשון אל יליזו מעיניך והרמב"ם בפירושו כתב נלוז ומליז הוא נוטה מן האמת

ומרחיק רחמי הקב"ה ממנו לעבור מצות שצוה הקב"ה בדבר שאין בו תאוה שתכריחהו וזה עון גדול וגזרת נלוז ומליז מגזרת אל יליזו מעיניך:

נו **סיף** ל' סוף וקצה ובמשנה הגי' פיו והוא ג"כ לשון פה ושפה ולקמן כתב פיף ונראה שהוא ט"ס):

נז **ה"ג** בתכיפות קודם שיקשור ויחגור בו ותמיד היה וכן העתיק הב"י סי' ל':

נח **מלשון** וכולן רשאין כו'. דפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ו:)

נט **ע"י** חוט של תפירה שאינו של פשתן אלא דקנבוס:

ס **ותלה** הטעם כו'. הטור העתיק ולא תלה הטעם כו' וכן צריך להגיה דאל"כ אינו נקשר עם מ"ש וכ"כ העושה בגד מצמר גמלים כו' וכ"כ ב"י וכתב עוד שאע"פ שלשון הרמב"ם אם קשר גדיל של צמר כו' לאו למימרא שקשר הגדיל של צמר בשל פשתן אלא היינו לומר דע"י הרצועה שבאמצע הם קשורים וכך הם דבריו שבפי' המשנה וז"ל סרק של צמר בשל פשתן הוא להדביק מחגורות או אזור אבנט מצמר ואחד מפשתן ברצועות עור בין שניהם כדי שיקשור קצה עור באזור הצמר וקצה האחר באזור הפשתן ומכאן שאסור לתפור בגד צמר בבגד פשתן ואפי' בחוטי משי או בחוטי צמר גפן ע"כ ובחבורו כתב שכלאים זה הוא מדאורייתא:

סא **והעביר** את המחט פעם שנית. כלומר בראש החוט השני:

סב **אע"פ** שקשר שני ראשיו על שפת הבגד לא הוי חיבור והטעם נ"ל שאין זה דרך קשירה לחבר שני בגדים כאחד ולפיכך לא הוי כלאים ועיין בסוף פירקין מ"ש על הירושלמי דהתם:

סג **וחברן** יחד כו'. ל' הר"ש ותכף החתיכות זו בזו בב' תכיפות:

סד **אע"פ** שמחוברין גרס:

סה **ואסור** להתכסות בשק. או בקופה. טור סי' ש':

סו **וה"ה** לכל כלים. וז"ל הר"ש בסל ובקופה הוי בעי למימר בירושלמי דשרי לפי שרגילין להחלק זה מזה יותר ומסיק דאסור:

סז **הוא** ובנו מהו שיצטרפו כו'. וה"ה לאחרים בכה"ג דמסיק אלא אורחא דמלתא נקט שדרך האב לשאק את בנו ולפעמים קושר אותו עמו כדי שלא יפול וכ"כ הב"י סוף סי' ש':

סח **ואח"כ** הקיף כו'. זהו פי' דועגל וכו' שהוא ענין עיגול והיקף:

סט **וכתב** ר"ח ז"ל. בטור כתב ר"ת ז"ל:

ע **לפי** שיכול להוציא כו'. דחד מסריך סריך לחברו תוס' בספ"ק דביצה:

עא **הוי** כשק כו'. נראה שכתב כן כדרך שכתב לעיל סי' ט"ו לפי מנהג העולם כו' וה"נ לפי מנהג העולם כתב כך וכמו דלעיל יש חולקין כמ"ש לעיל שם בד"ח כך גם בכאן נחלק הרמב"ם וסבר שהוא כלאים מה"ת:

עב **ובלבד** שלא יטרוף. ולשון הרמב"ם ובלבד שלא יכרוך והב"י העתיק ללשון הרמב"ם שלא יכרוך:

עג **מפני** מה אמרו וילון אסור. ובפ"ק דיו"ט כתב רבינו מפני מה אמרו וילון טמא וכן גי' רש"י ז"ל והתוס' שם הסכימו לאותה גי' ומ"מ כתבו דבה"ג גרס אסור אלא שהם דחו לאותה גירסא כמ"ש שם בס"ד:

עד **והא** דקאמר אלא בקשים מיירי כו'. דאוקימתא דבקשים דחי לשינויא דבוילון כדקאמר אלא ומוקים בקשים בכל מיני בגדים שהם קשים:

עה **ותניא** בתוספתא. ומייתי לה התם בגמ':

עו **למדינה**. פי' בירושלמי דכל שחוץ למקדש מדינה קרי ליה וכך פרש"י ברפ"ד דר"ה ואע"פ שהרמב"ם לא פי' כן וכתבתי בזה בתוי"ט בפ"ק דשקלים משנה ג':

עז **אבל** בהצעה שרו. וכך מסקי התוס' שם ביומא ודלא כפרש"י שפי' דשרו לגמרי דהעלאה דומיא דלבישה כו' דהא קשיא ההיא דערכין דמוכח דלגבי כהנים אשתרי כלאים והר"ן בסוף פ"ק די"ט כתב שאפשר לקיים דברי רש"י ז"ל לפי שתרצו הקושיא בשם הרז"ה ז"ל דכי אמרי בבגדי כהונה מותרים משום דקשים הם היינו דוקא באבנט שהיה קשה מפני שהיו חוגרים בו מתניהם וכלאים של פרחי כהונה אינו אלא באבנט דפרחי כהונה ודאי כהנים הדיוטים הם שאין בגדיהם כלאים אלא באבנט בלבד ודאמרי' בערכין דאשתרי כלאים לגבייהו היינו לגבי כ"ג בשאר בגדים שהיו רכין לפי שעשויין ללבישה ע"כ וכתב עוד דכי משני אלא בקשים דלפרש"י לגמרי שרו ה"ה דה"מ לשנויי בשאין עשויים להעלאה ככרים וכסתות ולהצעות אלא דהא לא איצטריכא ליה דמתני' היא בפ' בתרא דכלאים הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן ע"כ לפי זה לא היה כתוב בפרש"י בספ"ק די"ט כמו שהוא לפנינו בפרש"י גבי נמטא גמדא דנרש שריא דפי' שריא לישיבה ובודאי שלפי מ"ש לפנינו בפירש"י דבריו סותרים אהדדי וכבר כתב הב"י משום כך דאין דעתו של רש"י ידוע לנו:

עח **לא** שיהא דין קשים גרס וכן העתיק הב"י סי' ש"א:

עט **יש** עושים אותו של צמר כו' אין בהם משום כלאים. כלומר אם יש בו פשתן ג"כ:

פ **ודבזרני** יש בהן משום כלאים. ותימה דהתם בספ"ק די"ט קאמר רב אשי דאחד זה ואחד זה אין בו משום כלאים דאין דרך חימום בכך וידוע דהלכה כרב אשי דבתראה

הוא ובספ"ק די"ט סתם רבינו וכתב דבתרוייהו אין בהם משום כלאים והראב"ד הקשה מכאן על הירושלמי שהביא רבינו לעיל סי' ט' כשהיו מביאים ביעתא לר' אבינא במפה דאית בה כלאים לא מקבל דהא מהכא מוכח דכל כה"ג לית ביה משום כלאים אלא דגמרא דידן פליגא אירושלמי וא"כ קשיין הני פיסקי אהדדי והכ"מ תירץ דל"ק דאפשר לומר דגמרא דידן ל"פ אירושלמי משום דאע"ג דבצררי דפשיטי וביזרני קאמר דאין דרך חימום בכך ביצה חמה שאני שהוא נהנה בבגד שמונעו מליכוות בחום הביצה ובימי הקור נהנה שהבגד מתחמם מהביצה ומחמם ליד ע"כ:

פא **ירושלמי** בהלכה ה' דפ' בתרא דכלאים:

פב **שמואל** אמר מותר. נ"ל דטעמיה כההיא דתוספתא חלוק של צמר שנפרם וכפי מה שפירש בו רבינו לעיל סי' י"ט דהא ה"נ דכוותה ולפי זה צ"ל דמיירי שהקשירה היא בענין שיכול להוציא הבגד מתוך הכריכה של החוט בלא התרת הקשר ואי הכי ה"ל להירושלמי לפרש דדוקא בכה"ג הוא דשרי ועוד דתקשה מ"ט דר' דאסר וגם הוא דוחק לאוקמא בכה"ג דהא מסתמא אינו נעשה בענין כך שהרי הוא קושרו כדי שיהיו הפריטי צרורים ומונחים ומסתמא קושרו הדוק הדוק וגם לפי כן היה לו לרבינו להביא לו ראיה מן הירושלמי לזה לעיל בפירושו להתוספתא לכן נראה בעיני דהיינו טעמיה דשמואל דמתיר לפי שאין זה קשר של קיימא שכך הוא צורר בגולתא או בסדינו כדי שיהיו מצויים אצלו להוציאה תמיד בכל עת ובכל שעה ומצינו חילוק בין קשר של קיימא לשאינו של קיימא גבי הך תוספתא דריש סימן דלעיל לובש אדם שני חלוקים כמו שנתבאר שם בספר דברי חמודות ועוד יש לומר דבלאו טעמא שאין זה קשירה דעבידא להתקיים שרו הכא משום שאין זה דרך קשירה כלל וכי הא דקושר שני ראשיו על שפת הבגד דלעיל סוף סימן י"ז:

פג **ואסור** משום כלאים. וכך סתם רבינו בפ' במה בהמה ותימה דמאי שנא מהא דלא ילבש כלאים להעביר המכס דלעיל סי' ט' דמוקים לה רבינו דלא כהלכתא דאנן קי"ל דדבר שאין מתכוין מותר וכך פרש"י אדהכא דקסבר דבר שאין מתכוין אסור ובהגהת אשר"י שם כתב על פרש"י וז"ל משמע לדידן דקיימא לן דבר שאין מתכוין מותר שפיר דמי ע"כ ומצאתי בב"י סי' ש' שכתב דרבינו ירוחם תמה על הרא"ש שלא חלק בזה כלל וכתב לאסור ואנן קי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר ודמיא לההיא דמוכרי כסות ע"כ ושוב מצאתי עוד בשלטי גבורים דפרק במה בהמה שכתוב שם וז"ל רש"י פירש הטעם דאסור הוא מפני שמתחמם בכלאים וס"ל להוא תנא דבר שאין מתכוין אסור וא"כ לדידן ד קי"ל בכל התורה כולה דבר שאינו מתכוין מותר הכא שרי דהא לא פסיק רישיה

הוא דאי פסיק רישיה הוא לא היה צ"ל דאתיא כמ"ד דבר שאין מתכוין אסור והנה הרי"ף ומיי' פ"י מהל' כלאים וסמ"ג לאוין רפ"ב והטור י"ד סימן ש' הביאו דבר זה לפסק הלכה ופסק דכי כרכן וקשרן שאסור לתת החבלים בידו וקשה דהא דבר שאינו מתכוין הוא ושרי וא"ל דס"ל דגבי כלאים דבר שאינו מתכוין אסור דהא גבי מוכרי כסות כולהו פסקו דאם אינו מתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים שרי כר"ש ולתרץ קושיא זו צ"ל דלדידהו הוי האי מילתא פסיק רישיה כי אע"פ שאינו מתכוין לחמם ע"כ מתהנה והוי פסיק רישיה א"נ מיירי דמתכוין לחימום והלכך אסור אבל קשה למה לא הזכירו דבר זה שום א' מהם כלל ועיקר כי באמת הקושיא עצומה והר"ן ס"ל דדעת הרי"ף הוא דשרי לפי שהוא דבר שאינו מתכוין ולא הביאה לסוגיא זו אלא לפרושי למתני' ואם כך הוא דעת הרא"ש לומר דהוה דבר שאין מתכוין מה מאד תקשה על הטי"ד שפסק כאן להדיא לאסור ובדבר שאיו מתכוין לענין כלאים פסק להתירא וצ"ע עכ"ל ומבואר הדבר דבעל שלטי הגבורים אשתמיטתיה לדברי רבינו דהכא בהל' כלאי בגדים דפסק בהדיא לאסור וא"א לומר בכאן דלפרש המשנה דבפרק במה בהמה קאתי והלכך אין על בעל הטורים קושיא שהוא נמשך אחר פסק אביו ז"ל אבל הנכון בעיני דתירוצו הראשון של בעל שלטי הגבורים דהוה פסיק רישיה הוא האמת לפי שבודאי שע"י שאוחז החבלים בידו וכדי למשוך בהן הבהמות שהוא צריך שיאחוז אותן היטיב כדי שלא ישמטו ממנו ובשביל כך א"א שלא יתחמם מהם והוי פסיק רישיה ולכך אסור הכא וזה נראה ג"כ שהוא דעת הרי"ף שמ"ש הר"ן דלא הביא הסוגיא אלא לפרושא למתני' הוא דוחק כ"ש מאחר שהרמב"ם פוסק לאיסור נראה מזה שכך סובר שהוא דעת הרי"ף שכך הוא דרכו של הרמב"ם להיות נמשך בפסקיו אחר הרי"ף ובד"ח אכתוב להרמב"ם תירוץ אחר בשם הב"י:

פד **אספלנית** מלוגמא ורטיה. ל' הרמב"ם סמרטוט שמניחים עליו אספלנית וכו':

0תמו הלכות כלאי בגדים

הלכות מקוואות

א **אי** מה מעין מטהר בכל שהוא. לאו דוקא וכמו שיתבאר בסוף הסי':

ב **ת"ל** אך. וממעטינן שלא לרבות להקל:

ג **והמקוה** במ' סאה. ושיעורן נתפרש לעיל בסוף המס' ופי' מקוה שאין מימיו נובעין אלא שבאו מי גשמים ונתאספו או שנמשכו ממקום אחר וכמו שיתבאר עוד בדברי רבינו:

ד **בזוחלין**. ל' חמת זוחלי עפר שהמים נמשכים ואינם נקיים ועומדים במקום אחד:

ה **באשבורן**. פי' הערוך במקום הישר יש מקום עמוק שיקוו בו המים ושם אותו מקום העמוק אשבורן:

ו **אסמכתא** בעלמא הוא. עי' עוד מזה לקמן בסוף הסימן:

ז **ה"ג** מפני שזה ספק מים שאובין. דמשמע מפני שזה ספק שאיבה שהוא מדרבנן וכ"ה בדברי רבינו שבפרק מרובה:

ח **דא"כ** ה"ל למימר גרס:

ט **מפ"ק** דפסחים דאמרינן גרס. והוא בדף י"ז:

י **מדמפליג** בין כלים בקרקע גרס. והן הן דברי התוס' ב"ב דף כ"ו כלומר ולא מפליג בין שאובים למחוברים ובפסחים כתבו התוס' מדמפליג בין דם למים ולא מפליג בין שאובים למחוברים:

יא **דמסכת** חגיגה. דף ג' והיה יכול להביא משנה דפ"ד דמס' ידים אלא בחגיגה מצויה ושגורה מפני שיש בה הגמרא:

יב **משום** דהוו דבר חשוב. ועי' בר"ס דלקמן מ"ש בשם הראב"ד:

יג **והיו** אומרים לא אלו כו'. לא הוצרך להביא להך ובפ' מרובה לא הביאו:

יד **שמא** יטבול בכלי. דיאמרו מה לי נשאב ע"י כלי למקוה או שהוא עדיין בתוך הכלי:

טו **דבור** דומיא דמעיין. ובמרובה כתב רבינו מקוה דומיא דמעיין וכ"ה בר"ש גם בתוס' פ"ק דפסחים ובת"כ תניא נמי אי בור יכול אף בור שבספינה יהא טהור ת"ל מעיין מה מעיין שעיקרו בקרקע אף מקוה שעיקרו בקרקע:

טז **הלכך** גזרו בשאיבה אפי' בג' לוגין. מטעמא דלעיל דחזו לרחיצה וכ"כ אדהכא בפ' מרובה:

יז **נ"ל** דה"ג כשרות מוציא מידי ספק וודאי כשר. במרובה ליתא לזה הלשון וכן אינו בפי' הר"ש דפ"ב דמקואות:

יח **מדלא** קתני אם ידוע שלא נפלו כו'. ומיהו יש לדחות דאי קתני הכי הוה כמהדר אפסלות וניחא ליה לתנא למיהדר אכשרות גם הלשון קצר אי קתני אם ידוע שנפלו וגם ר' שמעון דפליג התם שייך טפי אלישנא דודאי ידוע שנפלו וכבר כתבתי זה בספר תוספות יו"ט בס"ד:

יט **שוה** למקוה לטהר באשבורן ולמעיין לטהר בכל שהוא. וכתב הר"ן דקשיא רישא אסיפא דבסיפא דקתני ולמעין בכל שהוא ודאי דה"ה דמטהר בזוחלין כיון דתורת מעיין עליו ותירץ דה"ק מעיין זה שרבו עליו המים שאובים מקומות יש בו שתורת מקוה עליהם וצריך אשבורן והיינו אותם מקומות שהוא זוחל בהם עכשיו מחמת ריבוי הנוטפים

ולא היה זוחל בו מתחלה ומקומות יש בו שלא נשתנה מכמות שהוא אלא הרי הוא כמעיין להטביל בו בכל שהוא והיינו אותו מקום שאפי' מתחלה היה זוחל בו והכי איתא בתוספתא דקתני התם מעיין שמימיו מועטין וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא עד המקום שהיה יכול להלך מתחלתו והיינו נמי דתנן בפ"ה דמס' מקואות מעיין שהיה מושך כנדל כו' ואכתבהו בד"ח:

כ **ועל** כרחך צריך ליתן בו יותר ממ' סאה. וכ"כ התוס' דב"ב דף ס"ו ונראה דטעמא משום דא"א לצמצם שיהא ארבעים סאה שאם מצמצם אינו יכול לסמוך עליו דשמא אינו מ' סאה:

כא **ונפלו** ג' לוגין. ומסתמא ה"ה ביותר אלא דנקט שיעור הפוסל:

כב **דהא** בהשקה נעשו זרועים כו'. כדתנן בפ"ב דביצה:

כג **ה"ג** כשר ומפרש עד רובו:

כד **דהא** איהו כתב מקוה העליון וכו'. הב"י סי' ר"א כתב דאפשר לומר שטעמו של הרמב"ם ז"ל דמדינא משרי שרי בכל גוונא אלא דהיכא דנתן סאה ונטל סאה כי הוי רובו או חצי הכי מיחזי להו לאינשי שניטלו הכשרים ונכנסו תחתיו השאובין ויבואו להכשיר בכולם שאובים לגמרי ולפיכך גזרו בו מפני מראית העין אבל בהנך דמקוה העליון ומקוה התחתון כיון דלא נטלו ביד ליכא למיחש למראית העין וכבר הזכיר חילוק זה הרמב"ן בפ' המוכר את הבית עכ"ל:

כה **אע"ג** שבכל אחד מהן גרסי'. ומיהו מסתמא קאמר שהרי כבר אפשר שבאחד מהן הרוב אלא לפי שכבר נתבאר לעיל דא"א לצמצם ועל כרחך ממלא יותר מארבעים סאה ומכיון שיש כאן רוב שאובים מסתמא הוא בשניהם בכל אחד הרוב:

כו **רביעית** דמעיין לא בטלו. וכ"כ התוס' בפ"ג מינין דף ל"ח וכתבו עוד דהא דלא מני להו התם בהדי רביעיות דאיכא למימר דה"ה בפחות מרביעית סגי במעין ע"כ ובפי' הר"ש כתוב כ"ש דמעיין לא בטלו ועי' בד"ח סעיף י"א שכן נראה ג"כ מתשובת רבינו דס"ל דכל שהוא ממש סגי במעיין ומיהו מסעיף ט"ז יתבאר דמ"מ שיעור גוף הנטבל בעי':

כז **ואסמכתא** בעלמא הוא. ולפי' הר"ש דסובר דשאיבה ברובא מדאורייתא הוי אסמכתא לענין ארבעים סאה:

כח **שכל** גופו עולה בהן. בפחות ממ' סאה:

כט **רק** שיהא כל גופו עולה בהן בבת אחת. ואע"ג דבסוף נדה לעיל אדאמרי' במי מקוה שיהא כל גופו עולה בהן שיערו שיהא אמה על אמה כתב הראב"ד בס' בעלי

הנפש דה"מ במי מקוה דכתיב את כל בשרו אבל במים חיים לא דכתיב גבי זב ורחץ בשרו במים חיים ולא כתיב כל בשרו הלכך כל היכא דמכסי בהו בבת אחת עלתה לו טבילה עכ"ל:

ל **ונראה** דברי ר"י כי אין להשיב על ראיה שהביא. ולי ראייה יותר גדולה מתני' דפ"ה ומייתי לה רבינו לקמן סי' י"ג גל שנתלש ובו ארבעים סאה וכבר כתבתי כן בתוס' י"ט בס"ד:

לא **לא** פלוג באדם כו'. וכבר כתבתי לעיל בזה בשם הראב"ד:

לב **שחייב** אדם לומר בל' רבו. פרש"י כלומר הין אינו ל' משנה כו' ולבי מגמגם כו' והרמב"ם ז"ל גורס אין באל"ף ופי' שרבותיו שהיו גרים מפני שלא הורגלו להוציא היהי"ן מפיהם היו מחליפים אותה באל"ף ואף הלל היה אומר אין בלשון רבותיו וז"ל הראב"ד טעמא דהלל כי ההין היא המדה הגדולה שלמדה תורה בלח כדכתיב ושמן זית הין הלכך היא חשובה לפסול את המקוה ואע"פ שנאמרו בתורה מדות הקטנות מזאת כיון דמים שאובים לפסול את המקוה מדרבנן הוא אזלינן בתר המדה הגדול המפורשת בתורה והאי דלא שיער הלל בקבין כי כוליה גמרא והל"ל ג' קבין דקי"ל ההין תריסר לוגין אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו והטעם לדברי רבו שרצה לגלות כי מפני ההין היא המדה הגדולה הנזכרת בתורה היא החשובה לפסול את המקוה בשאובין ואידך לא. שמאי אומר תשעה קבין קסבר כיון דט' קבין הם ראוים לטבילת בעלי קרי ובהם יש להשיג כדי להשתטף כל גופו

לג פחות מכאן הלכך הם חשובים לפסול את המקוה בשאובים דשיעור טבילה פוסל טבילה בציר מהכי לא וחכמים אומרים ג' לוגין כו' טעמייהו דרבנן כיון שהן נתונים לשיעור נסכי קרבנות צבור חשובים הם לפסול ואע"פ שנאמרו בתורה לקרבנות צבור מדות גדולות מזו כגון חצי ההין ושלישית ההין כיון דאשכחן דרביעית ההין דהוא ג' לוגין חשוב לנסכי צבור לענין זה נמי חשוב ופסיל ליה בשאובים ואע"ג דאשכחן בלוג שהוא ממדות האמורות בתורה התם למנחת יחיד בלחוד הוא לא למנחת צבור א"נ התם לשמן בלבד הוא שהרי אין יין במנחה הבאה בפני עצמה אבל מדת ג' לוגין הויא מדה ליין ושמן למנחת נסכים עכ"ל וכבר כתב רבינו לעיל טעם אחר לשיעור ג' לוגין:

לד **כדתנן** בפ"ג דמקואות הסוחט כו'. ולקמן בסי' ד' כתבה רבינו כמו שהיא שנויה וכאן קיצרה ויש להגיה ולגרוס תיבת וכו' קודם ר"ע מכשיר גם עיין מה שאכתוב בסמוך בשם תשובה להרמב"ן:

לה **אבל** אם העלהו כולו מים שבתוכו שאובים כו'. וכתוב בתשובה להרמב"ן סימן רל"א שהוקשה לו דמשמע בתוספתא דמקואות גבי קסטלין (שהביאה רבינו לקמן סימך י"ח) שאם ניקב הכלי בקרקעותיו אפילו נקב קטן כמחט יצא מתורת כלי שלא לפסול את המקוה וגבי סגוס משמע שאם העלהו לגמרי המים המתמצים ממנו נחשבים כשאובים לפסול את המקוה וכדתניא בהדיא בתוספתא פ"ג המטביל את הסגוס וזבו ממנו ג' לוגין במקוה כשר עקרו מתוכו פסול אע"פ שאין לך נקוב בשוליו יותר ממנו וראיתי להראב"ד ז"ל שכתב שכל מה שבא מיד אדם למקוה שלא בהמשכה בין כלי מנוקב בין אינו מנוקב בין בחפניו בין ברגליו פוסל המקוה כשאובים וכדתניא היה בשערו ג' לוגין מים וירד וטבל במקוה שיש לו מ' סאה כשר סחטו לתוכו פסול ור"ש מכשיר עד שיתכוין ויתלוש והא ודאי שערו אינו עושה שאיבה וכי סחטו לתוכו לאחר שטבלו בו וחסרו פסול ועוד תניא ר"י אומר זולף בידיו וברגליו ג' לוגין למקוה כיון שהמים יורדים למקוה מתוך ידיו פוסלין המקוה וכיון שכן אף הכלי הנקוב כל שנופל מתוך ידו של אדם הדולה למקוה פסלה את המקוה ולא אמרו שאינו פוסל אלא כשנופלים ממילא מכלי נקוב למקוה דכיון שיצא בנקיבתו מתורת כלי ונופלים ממנו ממילא למקוה כשר עכ"ל:

לו **ברגלי** בהמות. לא חש לכתוב בידי או ברגלי בהמות לפי שמכיון שהבהמות הולכות על ארבע נקראים גם הידים בשם רגלי:

לז **אבל** אדם שזילף בידיו כו'. כדתנן אם זרק בחפניו כו' וטעמא יראה לי לפי שהאדם מקבל טומאה משא"כ בהמה:

לח **והיינו** נמי כשיעור שהתנאים מפרשים. דבהכי תלו טעמייהו דמר סבר דבהאי שותה ובהאי שותה ואין שייך לומר נחזי אנן דאין כל הפרות שוות כ"כ הר"ש ועי' בדברי רבינו בפ' כל הבשר סי' ט':

לט **וחכמים** פוסלין. עיין מ"ש לעיל סי' ב' אות ל' בשם תשובה להרמב"ן:

מ **משנים** ומשלש מצטרפים. דהשתא מטי לכל כלי לוג לפחות ועיין עוד בד"ח:

מא **ובד"א** שלא נתכוין לרבות כו'. וז"ל הטור בד"א שמד' אין מצטרפים שלא היה דעתו מתחלה ליתן כל הג' לוגים אבל אם בתחלה היה דעתו ליתן כל הג' לוגים אפילו אם לא נתן אלא מעט מעט מכמה כלים כו' וכתב הב"י נראה מדבריו שהוא מפרש דנתכוין לרבות היינו שמשעה ראשונה שהתחיל להטיל בו מים היה בדעתו להטיל ג' לוגין וכך הם דברי רבינו ירוחם אבל פשט לישנא דמתני' משמע לו דנתכוין לרבות היינו שכשהוא מטיל אותם מים שאובים למקוה היה על דעת לרבות מי המקוה שיהיו בו מים בשפע ולא יחסר על ידי טבילות שיטבלו בו אז מצטרפים אפי' קורטוב בכל השנה אבל אם לא

הטילם ע"ד זו בהכי הוא דאמרי' מג' כלים מצטרפים מד' אין מצטרפים ולזה נוטים דברי הרמב"ם בפ"ה מה' מקואות ואיני יודע למה הניחו הטור ורבינו ירוחם פי' זה שהוא פשטא דמתני' ותפסו הפי' שכתבו עכ"ל:

מב **אפי'** קורטוב. פי' הר"ש מדה מועטת מאד ורש"י פ"ק דר"ה דף י"ג כתב שהוא שמינית שבשמינית שבלוג וכך כתבתי בשם הרשב"ץ בד"ח דס"פ דלעיל סעיף מ"ה ואדהכא כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות מקואות שהוא משקל דינר ושם בד"ח סעיף הנזכר הקשתי על זה מירושלמי ע"ש:

מג **פי'** גדולים המחזיקים מ' סאה בלח. שאינם מקבלים טומאה כדתנן בפט"ו דכלים דטעמא דאתקש כלי עץ וכלי עור לשק דמטלטל מלא וריקם וזה אינו מטלטל מלא דגדול יותר מדאי ואם יטלטלוהו ישבר בידיהם:

מד **קטנים** פחות מכדי סיכת קטן. כדתנן בפי"ב דכלים:

מה **כדאיתא** בפ"ה דמקואות גרסי'. ועי' לקמן סי' י"א:

מו **והא** דתניא. בפ' המוכר את הבית ובסי' א' מייתי לה:

מז **וכמו** ארעא כו'. דפ' חומר בקדש ולעיל ס"ס א' מייתי לה:

מח **ירד** לתוכו עפר ונכבש כו'. פי' שנכבש מאליו ונתבטל שם עד שאין המים יכולים לשטף אותו עפר ובספר היראים מפרש שכבשו ברגל ונתבטל קיבול וקשיא ליה מהא דגרסי' בפרק חלון חריץ עמוק י' ורחב ד' מערבין ב' ואין מערבין א' מלא עפר או צרורות מערבין א' ולא מצריכים כבישות ותירץ גבי חריץ שאני דהכא מבטל ליה מתורת כלי עכ"ל הרמב"ן בחידושיו דפ' המוכר את הבית:

מט **מפני** שלא נעשה לקבלה. אלא כדי שיקלח בחוזק כך פי' הרמב"ם:

נ **היו** מקלחין לתוך המים. כלומר לתוך מקום שיקוו בו המים:

נא **ונכנסו** ביחד לתוך וכו' המערה. ונקוה שם מקום מקוה כך פירש הרמב"ם וברפ"ו אדתנן חורי המערה וסדקי המערה ועוקת המערה כתב הרמב"ם ז"ל וז"ל ידוע הוא שבעת שיאמר בזאת הכוונה מערה ר"ל מקוה שבמערה ובב"י גבי ג' מקואות שיש בשנים מהם בכל אחד כ' סאים כשרים כתב לפירוש רבינו אמתני' דרפ"ו שכתב וז"ל יש מקוה שמכנהו בשם בור או שיח או מערה וכולם שם מקוה ע"כ:

נב **שיש** בו כ"א סאה. ופרק ג' מינין אהא דאר"א י' רביעיות הן והא איכא מקוה בר מההיא דבטלו רבנן פרש"י כמה פרושים וא' מהם והא איכא מקוה כדתנן שהשאיבה מטהרת ברביעית ברבייה ובהמשכה שאם יש כאן כ' סאה ורביעית ממי גשמים הולך וממלא כ' סאים חסר רביעית וזורקן לפני אותו מקוה כדי שימשכו המים לתוך המקוה

בר מההיא דבטלו רבנן דהא קתני רישא שיש בו כ"א סאה ממי גשמים עכ"ל ואין כן דעת הרמב"ם שהוא כתב דבכ' סאה ומשהו סגי וכמו שאכתוב בס"ד בס' ד"ח:

נג **מדקתני** סיפא היו מקלחין כו' אבל מאימתי בזמן כו'. ליכא למשמע דיש לפרש שאין שום מים במקוה כלל ושוב מצאתי שכ"כ הכ"מ כדי לתרץ אדהרמב"ם מפרש דלא בעי תערובות מתחלה וכמו שאכתוב דבריו בד"ח ועוד מצאתי בתוס' פ"ק דתמורה דף י"ב שהרגישו ג"כ בדקדוק נתערבו ופירשו דנראה דקתני נתערבו לאפוקי היכא שהצינור שחקקו ולבסוף קבעו יורד למקוה בלא המשכה ע"כ וכלומר נתערבו לאו דוקא ולא קתני נתערבו אלא לאפוקי שלא בהמשכה:

נד **דאפי'** ג' לוגין שירדו דרך המשכה כו'. אבל הרמב"ם וכן הרע"ב פירשו שירדו שלא בהמשכה והיינו נמי כדברי התוס' שכתבתי בסמוך:

נה **משמע** דבעי תערובות בחצר. אבל הר"ש פירש ולא שיתערבו בחצר ואח"כ ירדו למקוה אלא הכא כשמתאספין למקום אחד איירי וטובלין שם ע"כ:

נו **וההיא** דאחריתי. כלומר בתראה והלכתא כוותיה:

נז **כשפופרת** הנוד. מפורש לקמן סי' ט"ו:

נח **קאי** אמאי דסליק מיניה כמה יהא בנקב לבטלו מתורת כלי כו'. ולכאורה צ"ל דלצדדין קתני ולא קאי אלא אניקבה מן הצד ולא אניקבה מלמטה וכה"ג מפורש בתוספתא שכתבה רבינו בסמוך וכן מבואר ג"כ בב"י גבי בדבר זה שוה מעין ומקוה כו' בשם מהר"ר יוסף טאקסי"ק דכמה יהא בנקב קאי אמן הצד כו' אלא דרבינו לקמן לא מסיק הכי שכתב דמש"ה סוגיא דיבמות לא מוקמא אריש משום דס"ל דלמטה מהני נקב כ"ש ואי איתא דיש לחלק בין מלמטה ומן הצד הא הוי מצי לאוקמא במן הצד:

נט **כיון** דהנקב הוא למטה בשוקת. דמן הצד היינו בסמוך לשוליו ממש:

ס **שהנקב** אינו מכשיר. כלומר לבטלו מתורת כלי שלא יפסול המקוה:

סא **ורבינו** מאיר ז"ל כתב. והב"י העתיק וכתב רבינו מאיר ז"ל:

סב **ה"ג** בס"א אלמא לא קיימא:

סג **ראשונים** פסולים. עי' לקמן גבי מעון שהעבירו על השוקת:

סד **נוקבו** מעין זקנו גרסי'. וכ"ה בר"ש ויש שם הג"ה שכתוב בה דר"י מסיפונט משבש גי' תלמי וה"ג מעיין היורד לכלים ומן הכלים לבריכה וכו' וגם משבש גי' נוקבו מעין זקנו ואמר דה"ג נקבו למעיין נקבים כל שהן ע"כ:

סה **כי** המעיין אינו נפסל במים שאובים. עיין לקמן סימן י':

סו **מותר** לטבול. בתוכו כלי אחר:

סז **אבל** כלי המחובר. עיין מה שאכתוב בסי' כ"א:

סח **דלמא** אתי להטביל בכלי כו'. הא ודאי אסור כדלעיל סי' א':

סט **הלכך** אסור להטביל בשוקת כו'. וכתב עוד רבינו בפי' המשנה הא דתנן בפ"ו השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהן אא"כ היו נקובים כשפופרת הנאד שאני התם שהים מקיפו אבל אם היו עומדים על שפת הים ומחוברים לים כשפופרת הנאד לא ע"כ. ב"י:

ע **הרי** הוא כמקוה. עיין לקמן סי' י"ג:

עא **ולמצורעים**. פי' הזייה דצפור מצורע:

עב **דהתם** טעמא משום דבעיתא. וא"ת ותיפוק ליה משום דלא יטביל דמתני' משום גזירה תוך כלי תירץ ב"י סימן קצ"ח דבכלי מנוקב איצטריך ועוד תירץ דמתני' בהעבירו כל המים ע"ג אחורי הכלים ולקמן כשאין עוברין עליהם אלא מקצת המים או שהוא מונח בתוך המים ומוקף מים מכל צד:

עג **אסילתא**. פי' רבינו לקמן סימן ל"ב בקעת עץ וכך פי' רש"י ומסיים כמו בחברתה ולא בסילתא במגילה ע"כ ואגב ריהטיה לא דק דליתא במגילה אלא ביבמות בפ' ו' דף ס"ג דהאשה מקבלת תוכחה מצרתה יותר ממה שע"י סילתא:

עד דהיינו שמא רבו כו'. עיין בפ' בתרא דמס' ע"ז סי' כ"ח:

עה **שמא** רבו כו'. כתב הראב"ד בס' בעלי הנפש דהא מחצה על מחצה לא בעי אשבורן ובעדותו של רבי צדוק תנן הזוחלין שרבו כו' הא מחצה על מחצה בעי אשבורן ואיכא למימר דהא דר' צדוק משום דא"א לצמצם הוא ומספיקא בעינן רובא א"נ (איכא למימר) הא דר"צ לאו לענין אשבורן הוא אלא להכשירן לטבילת זבין ומצורעים כו' אבל לענין אשבורן אפי' מחצה על מחצה נמי לא בעו וכן עיקר דתנן בפ"ק דמקואות למעלה מהן מעין שמימיו מועטין שרבו עליו מי שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בו בכ"ש ש"מ עכ"ל ומאי דקשיא אדהכא מהא דבפרק בתרא דמסכת ע"ז דאמרינן קמא קמא בטיל כתב שם רבינו בסימן כ"ח ע"ש:

עו **מסייע** ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיבריך. אע"ג דשמואל איירי בכל הנהרות ולר"מ משמע דנקט פרת דוקא דנקרא שמו פרת שמימיו פרים ורבים אינו משום דפרת מתברך יותר אלא לפי שהוא חשוב יותר מן האחרים א"נ לפי שהוא ראש לכולם נקרא פרת על שם שכולם מתברכים וכן פי' ר"ת בתשובה לפי שפרת הוא למעלה מכל הנהרות והא ראיה שכל הנהרות שותין ממנו תלה הכתוב פריה ורביה בו דכשהוא רבה כל הנהרות רבין. תוס':

עז **מכיפיה** מיבריך. מסלע שלו כדמתרגם סלע כיפה כ"כ תוספות וכן לשון רבינו בתשובה שאכתוב בד"ח סעיף ל"ה:

עח **אבוה** דשמואל עביד להו מקואות ביומי ניסן כו' סבר לה כרב וכו'. כלומר דס"ל לרב שהנהר מימי גשמים הוא מתרבה ולא מכיפיה והא דקאמר דהוה עביד להו מקואות ביומי ניסן לאו דוקא דבכל השנה היו טובלות במקואות בר מיומי תשרי וכדאידך דשמואל דאמר אין המים מטהרים בזוחלים אלא פרת ביומי תשרי בלבד ולא נקט יומי ניסן אלא לאפוקי יומי תשרי כ"כ ב"י וכתב עוד דיומי תשרי נמי לאו דוקא דה"ה בכל השנה כל שאנו רואין שלא נתרבה יותר הנהר משיעורו הנהוג ביומי תשרי טובלין בו וכן אם בשנה אחת נתרבה הנהר ביומי תשרי יותר משיעור הרגיל באותו זמן תלי' רבוי בגשמים או בחום רב שהיה בו שלא כמנהג וע"י הופשרו שלגים ולא נקט שמואל יומי תשרי אלא משום דברוב השנים אין בו ריבוי גשמים ולא הפשרת שלגים כו':

עט **שמא** ירבו הנוטפים כו'. פרש"י משום דה"ל ספק זבות ובזב כתיב מים חיים ולא דק דהא בזבה לא כתיב מים חיים וכדכתב רבינו לעיל בסוף המסכתא וכן בפ' תינוקת (דף ס"ו) איתא נמי להך מימרא ושם כתב רש"י י"מ דבעינן מים חיים לזבה ולאו מילתא היא דתניא בתוספתא חומר בזב כו' אע"ג דגם שם השיגו התו' על רש"י בזה נראה דלא היה כתוב בפירש"י לפניהם כמו שהוא כתוב בפירש"י שלפנינו ועוד מצאתי בפ' במה האשה דף ס"ה שכתב רש"י פי' זה בשם רבו הלוי וכתב עליו שא"א להעמיד שמועתו משום דאמרי' חומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים וזבה אינה טעונה מים חיים ע"כ וכתבו שם התוספות וא"ת זב דבעי מים חיים איך יטבול ביומי ניסן ויש לומר במעיין מכוסה שאין מי גשמים יורדים בתוכו ע"כ: הכי גרסינן מסייע ליה מהא דאמר רבי מאיר כן הלשון בתוספות:

פ **ה"ג** דרבנן וכן הוא בתוספות:

פא **ה"ג** ויובל משמע לרבנן כמו יבלי מים וכן הוא בתוס' ולרווחא דמלתא כתבו כן וי"ל ג"כ דה"ק דלרבנן יובל כמו יבלי מים לומר שמטבילים המים ומתברך מכיפיה:

פב **באייר** שמזל כימה כו'. כך הוא גי' התוס' שם:

פג **והתיר** ר"ת ז"ל לנשים לטבול בנהרות כו'. וכתב המרדכי בשבועות וז"ל ראבי"ה הקשה היאך טובלים בנהר והלא

פד קטפרס דרך ירידתן (כלומר ותנן הנצוק והקטפרס אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה בספ"ח דטהרות) וי"ל דהא דאמר קטפרס אינו חבור היינו לטבול למעלה מן הקטפרס אבל למטה ש"ד כר"א בפ' אין דורשין ג' גממיות בנחל התחתונה כו' ומשמע

התם דבין ר"מ בין ר' יהודה דטובלין בתחתונה אבל בעליונה פליגי וטעמא משום דסוף מים לרדת עכ"ל וכ"כ תוס' פ"ב דגיטין בשם ר"ת וכתב דאין זה עולה להלכה וחכמים פליגי וסברי דאין טובלים אלא באמצעים וכוותייהו פסק הרמב"ם הלכך צ"ל דנהר שאני דיש בו מ' סאה למעלה מהקטפרס ולמטה בלא צירוף דאידך ועוד י"ל דאין שיפוע הנהר מקרי קטפרס דאין קטפרס אלא דבר המשופע ביותר ע"כ:

פה **ולא** חיישינן שמא רבו וכו'. לפי שא"א שיהיו רבים שהרי אין לך טפח כו' וכ"כ רבינו בתשובה הביאה ב"י לפי שרוב תגבורת המים הוא מקום נביעתו שכשיורדין גשמים ואויר העולם מתלחלח ונעשה רטוב גם מקום הנהר מימיו מקבלים שפע מלחלוחית האויר ומוציאין מים בשפע והנהר מתגבר והולך ורבה מעצמו ע"כ:

פו **מדליו** של הר. פי' מגבהו כדתנן (פ"ו דכלאים) המדלה את הגפן שפירושו ענין הגבהה:

פז **בפ"ק** דכתובות דף י"ד. וקאי אאומרת לכשר נבעלתי וכן בפרק המפלת (דף כ"ה) וקאי אמפלת שפיר ובפ' במה בהמה (שבת דף נ"ד) וקאי אמכניס חבלים לתוך ידו כו' ובפרק אין צדין (ביצה דף כ"ט) וקאי אמדידת קמח בי"ט לשיעור חלה:

פח **ואפילו** הן כלים טמאים. כלומר ומקבלין טומאה ואה"נ דאפילו טמאים ממש:

פט ולישנא דנוטפים כו'. לא קאי אדסמיך ליה דמ"ש א' מן המחברים כו' אלא השתא מהדר להקשות על פי' הר"ש:

צ **מדליו**. פירשתי בסי' י':

צא **וקטפרס**. ענינו שיפוע:

צב **וב"ה** סברי דלא הוי חיבור וגם אין מטהרין בזוחלין. וז"ל הר"ש דקטפרס אינו חיבור ומיהו מדקתני סיפא מודים משמע דבזחילה פליגי:

צג **הא** יש לפניו ענול מ' סאה כו'. וא"כ מהכא ליכא לאקשויי למאי דפי' דפליגי באין בו מ' סאה:

צד **או** עלי ירקות. דראויין לאכילה ומקבלי טומאה:

צה **וקאמר** אפי' גרס. וכך העתיק הב"י:

צו **ועלי** אגוזים כו'. והכי תנן בפ' ז' דעדיות העיד רבי צדוק על זוחלין שקלחן בעלי אגוז שהן כשרים מעשה היה באהליא ובא מעשה לפני לשכת הגזית והכשירוהו ופי' הר"ר עובדיה דהיינו הקליפה הירוקה כשהיא לחה שעשאה כמין מרזב כו' וכך הם דברי הרמב"ם כמ"ש בד"ח:

צז **שאם** עשה להם בית קיבול כו'. בפי' הרמב"ם דפשוטי כלי עץ מקבלים טומאה מדרבנן וחלק ר"י אפי' על זה כמ"ש בד"ת:

צח **אלא** אפי' טהור כיון דבר קיבולי טומאה הוא. וכתב בית יוסף דרבינו כתב בתשובה שהוקשה לו לפי שיטת תוספתא דפ"ב דמקואות שכתב רבינו לעיל סוף סי' ב' דקתני בה לגיון העובר ממקום למקום וכך שיירא העוברת ממקום למקום וזלפו בידיהם וברגליהם ג' לוגין למקוה כשר ולא עוד אלא אפי' עשו מקוה בתחלה ומ"ש מקוה הנעשה בזילוף ידים ורגלים מנתן ידו או רגליו כדי שיעברו המים לחברו ע"כ והראב"ד בס' בעלי הנפש פי' דטעמא דלגיון דכשר משום דלא זילפו בכוונה למקוה וכן היה ר"י פוסל כגון שהוא זולף למקוה בכוונה כו' והביאו הב"י גבי ואפי' נפלו בו משני כלים או מג' כו':

צט **וההיא** דעלי קנים כו'. לר"י מיירי כו':

ק **ולמצורעים**. להזייה של צפור מצורע:

קא **לא** בעיא מים חיים. כדכתב רבינו לעיל בסוף המסכת:

קב **ושל** ארון. ובמשנה הגי' ושל אקון:

קג **כיון** דמי מקוה מחוברים כו'. ואע"ג דממשיך מים מן המעיין לכלי נפסלו אפי' מים היוצאים מן הכלי משום שאובים ולא מהניא להו חיבורם למעין כמו שנתבאר לעיל סי' ט' שאני התם דהוי כלי שיש לו בית קבול ונפסלו משום שאובים אבל הכא דאין בו בית קבול אע"ג שהוא מקבל טומאה שפיר הויא השקה אע"פ שהמים נמשכים עליו. ב"י:

קד **לצד** אחד של הכלי גרס. כך נ"ל וכלומר שמקלח לאחד מדופני הכלי:

קה **ה"ג** בגמ' אמר רבי חייא אמר רבי יוחנן זאת אומרת:

קו **נ"ל** דה"ג ואח"כ נפלו מן האויר לחבית:

קז **גל** שנתלש ובו מ' סאה. עיין לעיל מ"ש בסוף סימן א' גבי ונראים דברי ר"י כו' ועיין לקמן סימן כ"ג:

קח **אלמא** מטהר בזוחלים. והקשה מהרי"ק שורש קט"ו מהא דתנן העבירו ע"ג בריכה והפסיק שהרי הוא כמקוה שכתבה רבינו לעיל סי' ט' ופשיטא שאין לך הפסק מן המעיין גדולה מזו שנתלש הגל מן הים והולך למרחוק וכן אין לך זחילה גדולה מזו שאין כאן אשבורן כלל וניחא ליה דהא דהפסיקו הרי הוא כמקוה היינו דוקא היכא שנחו המים במקוה וכבר נעשה אשבורן אבל היכא דאכתי לא נייחא מיא באשבורן אלא עדיין חיים וזוחלין מכח נביעת המים אע"פ שהופסקו מהמעיין מ"מ שם מעיין עליהם עדיין מצד עצמם כיון דאכתי חיים וזוחלים הם ולא פקע חיותן מינייהו עכ"ל.

קט **שלשה** מקואות כו'. משנה פ"ו דמקואות:

קי **המקואות** טהורים והטובלים טהורים. ופי' הריב"ש דמיירי שלא יצאו המים מגומות המקואות לחוץ כשטבלו שכותלי המקואות מחוץ גבוהים אלא ששני הכתלים המפסיקים הם נמוכים וכשנתפחו בסבת הטובלים ובתנועתם נתערבו המקואות כקליפת השום או יותר בשטח שוה ולא אבדו טפה ע"כ והביאו ב"י גבי מקוה שיש בו מ' סאה מצומצמות כו':

קיא **אינן** מתערבין יחד גר'. וכך העתיק הב"י:

קיב **מפני** שהיא מן התורה גרסי'. וכלומר מפני שהטבילה היא מן התורה:

קיג **או** חסר כו'. ומ"מ צריך שיהא בו שיעור שתוכל לטבול כל גופה בבת אחת דבבציר מהכי לא סגי כדיליף בספרא שכתב רבינו לקמן סי' כ"ט:

קיד **דאמרי'** בפ' התכלת. (מנחות דף מ"א:)

קטו **ואצבע** הוא הבינוני. כלומר שהוא השיעור הבינוני שבין הגודל והזוטרא ועי' בד"ח גם עיין בה' ציצית סי' י"ב בס' מ"י:

קטז **פי'** לשתי מצד זה לצד זה לערב מלמעלה למטה גרסי'. ונ"ל משום דכל כותל עומדת ובכה"ג משערין השתי והערב נמי ביריעה הפרוסה להפסיק כמו כותל וכעין קלעי חצר המשכן ואז השתי הוא מצד זה לצד זה והערב היא מלמעלה למטה וטעמא דמצד זה לצד זה מצטרף טפי לפי שאז יש לחשוב מה שעל הסדק כאילו ניטל ואילו לר' יהודה חילוף הדברים שכשהסדק בכה"ג יש לחשוב מה שעליו כאילו סותמו לגמרי ואין כאן סדק עד שיהא כשפופרת הנוד:

קיז **כקליפת** השום על רום כו'. עמ"ש הר"ש בפי' ומשיקו אפי' כשערה לעיל סי' י"ב:

קיח **והעידו** אנשי מדבא משמו שהיה א"ל בואו והביאו כו'. ומצאתי בפי' הרמב"ם בנוסח מוגה שהובא לידי מארץ ישראל שכתוב שם וז"ל ואמנם מה שהיה חולק על ר"ע הוא במשא ומתן של הדין על צד הויכוח לא שהוא יסבור כך ע"כ:

קיט **נמצאו** מעלין ולא פוסלין. ה"ק ואצ"ל שאין פוסלין. ב"י בשם הראב"ד:

קכ **אע"פ** דלכשנמוח גרסי' וכך העתיק הב"י:

קכא ונראה דלהכי תנא בתוספתא כו'. כדי דלא תפרש כדמשמע ממתני':

קכב **אבל** מים שאובים אפילו יותר מרובן. וטעמא כתב רבינו לעיל סוף סי' א':

קכג **אינו** נפסל בג' לוגין. כיון שחזר למראה יין הרי הוא כאילו כולו יין ובסיפא תנן ג' לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין כו' לא פסלוה:

קכד **ונפלו** למקוה לא פסלוהו. והוא דלא נשתנו מראה המקוה:

קכה **רי"א** אם היו רגליו של ראשון כו'. ובפרק אין דורשין מפרש טעמא דרבי יהודה משום דאית ליה גוד אחית מים שעליו כאילו הם במקוה ורבנן לית להו גוד אתית וברפ"ב דגיטין משמע דטעמא דרבנן משום דטופח להטפיח אינו חבור. ב"י:

קכו **הטביל** בו את הסגוס אם היה מקצתו נוגע במים טהור ולכאורה ר' יהודה הוא. וכ"כ הברטנורה וכן נראה דעת הטור שהרי פסק כר"י וההיא דסגוס נמי ש"מ דמאן דקתני הא תני נמי להא אבל הרמב"ם פוסק כת"ק דר"י וגם להא דסגוס נראה מזה שסובר דאתאן לכ"ע וקשה דמ"ש סגוס הנוגע במים מרגליו של ראשון הנוגעות במים ותירץ הריב"ש בתשו' שהסגוס עבה הוא בולע את המים ואינו כמו האדם שאין המים בלועים בעצם חלקיו אלא בשטח גופו וכיון שטופח להטפיח שעל גופו אינו חיבור הרי נחסרו המים אבל הסגוס העבה הוא בולע הרבה מן המים ולזה כשקצתו במים הרי הוא כאילו כל המים הבלועים בבגד מקצתו של מעלה נוגעים במים בקצתו שבתוך המים והרי כל המים מעורבים למקוה ע"כ ובכ"מ סוף פ"א מהלכות מקואות כתב על הריב"ש דק"ל על תירוצו זה דמה לי שיהיו בלועים בעצם חלקיו מה לי שיהא טופח על גופו ומה טעם הוא לומר שבשביל שהסגוס בלוע מים הרבה יהיה חבור ומ"ש וכיון שטופח שעל גופו אינו חיבור קשה שזהו מערכה על הדרוש לכן נ"ל שהטעם משום דכשהגביה קצת הסגוס אינו כ"כ קטפרס כמו שהוא האדם ועוד יש לומר שהטעם מפני שאין על האדם אלא טופח ואפשר שבקצת מקומות נגוב ונמצא שאינו חבור עכ"ל:

קכז **מפני** שמימיו מקלחין. פי' הר"ש ועושין מים שבתוכה שאובים וכתב ב"י דנראה מדבריו דאתא למעוטי שלא יורידנה דרך שוליה ויקלחו המים לתוכה עד שתתמלא ויטבילנה מפני שהמים המקלתים בתוכה נעשים שאובים וכיון שהמקוה הוא מצומצם כשמשקיע אח"כ בתוכו ונתערבו המים שבתוך הכלי עם מי המקוה פסלוהו וא"ת למה מים המקלחים בתוכה נעשה שאובים הרי הם מחוברים למי המקוה י"ל דחיישינן שמא יפסוק הקלוח רגע א' ונמצאו מים שבתוך הכלי שאובים ולפי זה אפשר שאם מורידה דרך צדה שפיר דמי ובכלל מורידה דרך פיה הוא ועי"ל דאע"פ שלא פסק הקילוח הוו שאובים דכל שהמים בתוך הכלי לא מהניא חבור דמעיין או דמקוה וכמ"ש הרא"ש לעיל סי' ט' ולפי זה מורידה דרך צדה נמי איכא למימר דמפסל משום שאובים דלא מתכשר אלא במורידה דרך פיה בדוקא אבל מדברי הרמב"ם נראה דכל שהמים שבכלי מחוברים למקוה בענין זה לא חיישינן למים שאובים וא"כ במורידה דרך צדה ש"ד ובכלל מורידה דרך פיה הוא עכ"ל בב"י אבל בש"ע סעיף ע"ג כתב שמעלה דרך שוליה כדי שלא ישאר בו מהמים ויחסר מהמקוה והוסיף רמ"א כל המים שבכלי וגם שהמים שבכלי יהיו

שאובים ואם יפלו אח"כ למקוה יפסלו אותם מאחר שלא נשאר בה כשיעור מקוה ע"כ וכן נראה עיקר לפי שמ"ש דכל שהמים בתוך הכלי לא מהני חבור כו' ומביא ראיה מדברי רבינו אין נ"ל ראיה כלל דהתם דוקא כשהכלי מחובר אצל המקוה או המעין והמים עוברים עליו דיש לגזור שלא יטבול בכלי ממש אבל הכא דכלי הזה הוא טובל אותו בזה לא שמענו שלא יהיו מוכשרים ע"י ההשקה ואדרבה לקמן סי' ל' בכלי שפיו צר מצריך רבינו למלאותו מים תחלה:

קכח **הקופץ** למקוה אמקוה מצומצם קאי גרס. וכתב הריב"ש בתשובה ביאור דבריו כי הקופץ במקוה מצומצם ר"ל שאין בו אלא מ' סאה מכוונות אבל חללו גדול ומחזיק עוד כל גוף האדם ולא יותר המים נתזין לחוץ מכח הקפיצה טרם שיתכסה במים כל גופו ונמצא שטבל במקוה חסר ומפני שאינו ודאי וגם דאי הוה איהו הוה חזי ומרגיש הוא מגונה בלבד דלמא מתרמי ולאו אדעתיה וכן הטובל פעמים במקוה זה שמא בטבילה ראשונה לא טבל כהוגן על סמך השנייה ר"ל שלא נכסה כל גופו ונמצא חסרו המים בטבילה הראשונה לפי שכיון שהוא מצומצם גם בחללו שאינו מכיל רק מ' סאה והגוף שמא בשעה שנתכסה גופו יצאו המים מהמקוה מחמת תנועתם ונמצא בטבילה שניה המקוה חסר אלא שהוא חששא בעלמא אבל כשאינו טובל אלא בפעם אחת נזהר לטבול כהוגן שהרי אין דעתו על שניה ומתכסה כל גופו ואף אם יצאו ממנו מים לפעמים שם מן המקוה מחמת תנועתם בשעה שמתכסה כל גופו כיון שהמקוה מצומצם שאינו מכיל כי אם מים מצומצמים וגוף האדם מ"מ טבילה כשרה היא שהרי כיון שהוא טובל בנחת ולא בקפיצה יכול לכסות כל גופו במים קודם ליציאת המים ולזה אמר שאף אם יצאו המים שהמקוה בשעת טבילתו מחוברים הם בשעת טבילה והרי הם כגל המקוה שנתלש ועדיין מחובר למקוה והטעם שפירשה במקוה מצומצם מפני שהיא שנויה בתוספתא על ההיא דמקוה שיש בו מ' סאה מכוונות דפליגי בה ר' יהודה ורבנן באם היו רגליו של ראשון נוגעות במים ע"כ:

קכט **דאז** לא מטהר אם אין בו מ' סאה. עי' ס"ס א' וס"ס י"ב:

קל **לא** בנתר. פירש"י בפ' ר"ע דף פ"ט מין אדמה שקורין ניטראה ע"כ ובערוך כתב ד' פירושים י"מ מין אבן שנפסל מההר שאין לו טהרה עד שתכנס לכבשן וי"מ זרניך וי"מ אבן ששורים אותו במים ונימוח ובלע"ז אלומ"י וי"מ בלשון ישמעאל אנטרו"ן והוא כמו אבן מתלחלח במים חמים ורוחצים בו במרחץ ראשן בארץ מערב ע"כ והרמב"ם ברפ"ב ממס' כלים דתנן התם כלי נתר האריך מאד לפ' שהוא אלטפ"ל בלשון הערב והוא אבן רכה מאד בדקות המראה כעין תכלת יותך במים במהירות ירחצו בו השיער והבגדים וכן

מנוהו החכמים בכלל המנקים אמרו נתר ובורית כו' וביאר תוכן עשיית כלים מהנתר ודחה דברי המפרשים שהוא אלו"ם לפי שלא יוצלח לעשיית כלי וכו' וכתב הב"י דזה שנקרא אלטפ"ל בלשון ערב הוא נקרא בלשון לעז גירד"א:

קלא **ולא** באהל. כך הוא גי' הפוסקים ולאפוקי מספרי הגמ' דידן דגרסי חול במקום אהל. ב"י:

קלב **מקטף** מזיא. פרש"י נותק השיער וכו' והראב"ד כתב בס' בעלי הנפש בשם רב אחא ואי אמרת כי מקטף מזיא מאי הוי דלמא דקטיני מסתבכי ביני אריכי ומקטר חד מינייהו ולא עיילי ביה מיא:

קלג **ואיכא** דאמרי כו'. וכך הוא בריי"ף:

קלד **דמשרו** מזיא. פרש"י מקשין השער כו' והרמב"ם כתב בפ"ב מהל' מקואות שהצונן מקלקלין ומקבצין את השיער ומתקשה ע"כ וכ"כ הטור:

קלה **אלמא** מדמי חמי חמה לחמין. וזו אינה ראיה כולי האי דהא אפשר דבחימום בכל דהו מתחמץ משא"כ בשערות דיוכל להיות דחמי החמה אכתי מתקשה אותם כל עוד שלא הוחמו ע"י האור ועי' בד"ח:

קלו **שתהא** אשה כו' מדיחה קמטיה. עי' בסוף הלכות:

קלז **קמטיה** ובית הסתרים א"צ שיבואו בהן המים. כדמפרש טעמא בפ"ק דקדושין דף כ"ה דאמר עולא הכל מודים בלשון לענין טבילה כטמון דמי וא"צ ביאת מים בתוך הפה מ"ט ורחץ בשרו במים אמר רחמנא מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי וכתבו התוספות שם מנלן דבעינן ראוי וי"ל משום דכתב ורחץ את כל בשרו דמשמע אפי' בית הסתרים וכתיב וידיו ודרשינן מה ידיו מאבראי וממעטים בית הסתרים מ"מ כיון דאיכא כל דמרבינן אפי' בית הסתרים איכא למימר לכל הפחות להכי מרבה דבעינן ראוי לביאת מים עכ"ל ויראה לי דהדרשה דנקטינן בגמ' מה בשרו מאבראי לאו דוקא דבעי למדרש מבשרו אלא נקט תחלת הדרשה אבל עיקרן וסופן נלמד מידיו וכך היא שנויה בת"כ פ' מצורע וידיו לא שטף במים מה ת"ל לפי שנאמר ורחץ את בשרו במים יכול אף בית הסתרים ת"ל וידיו מה ידיו בנראה פרט לבית הסתרים אף כל בנראה פרט לבית הסתרים ע"כ ומשמע דבשרו כולל לכל בשרו בין בגלוי בין בסתר וכן בזב דביה קיימי' דברייתא דת"כ לא כתיב כל בשרו וקשיא לי על התוס' שכתבו מ"מ כיון דאיכא כל כו' ואולי גירסתם בת"כ כך היתה והך קרא דכל בשרו בבעל קרי כתיב וכבר פירשתי בס' תוס' י"ט בסוף פ' ח' דמקואות דמה דאיכא לרבויי מכל בבעלי קרי אתיא במכ"ש לרבויי אף בזב וכאילו כתוב שם בפירוש דמי ובתוס' דהכא כתבו דסברא הוא שיהא ראוי כמו

שאכתוב לשונם בדיבור דלקמן ומיהו י"ל דגבי ביאת מים לא נקטי מסברא בלבד וכן הוא בהדיא בתוס' דקדושין ותו מקשינן בתוס' דהכא אמאי לא בעינן ביאת מים לכתחלה בבית הסתרים כמו בילה וקריאה בחליצה ובבכורים ותירצו דאין סברא גבי טבילה שלא הקפידה תורה אלא שיטהר האדם ואין לומר דלכתחלה לבעי דכיון דבדיעבד טהור לכתחלה נמי לא בעי ותעלה לו טבילה אבל בילה ומקרא בכורים וחליצה מצוה נינהו הלכך לכתחלה ליעבד ע"כ ובמנחות פ' ג' דף י"ח תרצו דכיון דדרשינן מקרא דמאבראי הוי כאילו כתב בהדיא דלא בעינן אלא מאבראי:

קלח **כל** הראוי לבילה אין בילה מעכבת כו'. ומקשי התוספות דאע"ג דבכמה מקומות שינה עליו הכתוב ולימא דלכך שינה עליו לעכב ושמא יש דרשה בשום מקום דבילה לא מיעכבא וא"ת כיון דלא מעכבא היכא דאין ראוי לבילה נמי ליתכשר וי"ל דסברא הוא דכיון דקפיד קרא לכתחלה לעשות המצוה בעינן שיהא ראוי לכך אע"פ שאינו מעכב דאל"כ נתבטל המצוה לגמרי שלא היה יכול לעשותה וכן בכמה מקומות כגון ביאת מים דכתיב כל בשרו וממעטינן בית הסתרים ומ"מ בעינן ראוי לביאת מים בכל בשרו וכן בכמה דוכתי גבי ערל וטמא דמשלחין קרבנן אע"פ שאינו ראוים לסמיכות ולא מיעכבי כו' ע"כ ובתוס' דקדושין כתבו וז"ל קשה מ"ט דראוי אי שינה הכתוב בלילה לעכב לבעי בלילה ממש ואי לא שינה אפי' ראוי לא ליבעי וי"ל דודאי שינה הכתוב בלילה כמה פעמים אבל לא כתוב בלשון ציווי ובללת משמע דאתא לאשמועינן דלא בעינן אלא ראוי ע"כ ובמנחות תפסו בשניהם כאחד דתפסו התירוץ דמדלא כתיב ובללת ש"מ דלא מעכב ודבעינן ראוי תפסו התירוץ דסברא הוא כו':

קלט **והצריכה** רבי טבילה אחרת. ולפי התוספתא דלקמן דקתני ר"ש שזורי אומר בית הסתרים בנשואה חוצץ בפנויה אינו חוצץ כתב הר"ן דשמא נשואה היתה וכתב עוד אי נמי אעצם בין שיניה כ"ע קפדי ע"כ וכל דבריו בזה הן דברי הר"ש בספ"ח דמקואות:

קמ **נתנה** שערה בפיה. פי' הר"ש ולא באו המים בשערה ובפ"ק דעירובין דף ד' ובפ' מרובה (בבא קמא דף פ"ב) אמרינן דשערו מדאורייתא בעי טבילה מדכתיב את כל בשרו את הטפל לבשרו וזהו שער:

קמא **אלו** חוצצים כו'. משנה רפ"ט דמקואות וכתבה ג"כ רבינו בפרק במה אשה סי' ב' ושם מפורשת יותר:

קמב **דחכמים** מודים לר"י בחוטי שער. ועי' בסוף סימן דלקמן:

קמג **לפנויה** אין חוצץ. עי' מה שכתבתי לעיל גבי שפחתו של ר':

קמד **וכיון** דאיכא זימנא כו'. וכ"כ בסי' דלקמן בשם הראב"ד:

קמה **קילקי** פעמים נדבקים כו'. בפי' הר"ש כתוב בשם הערוך כאיש שעיר בבית השחי או בלבו מודלה על גרונו כו' וכן ראיתי בערוך ג"כ ואעפ"כ נ"ל שהמגיה או בלבו או בגרוגו מודלה וכו' לא הפסיד:

קמו **היינו** דאמר מר עוקבא. פ' תינוקת (דף ס"ז ע"א):

קמז **כי** אותו שתוך העין הוא לח. שאע"פ שהוא יבש הרבה אינו בדין היבש מפני שהדמעה מלחלחתו במקום דיבוקו כך פי' הב"י:

קמח **ורטייה** הוא אספלנית כו'. ובפ' כל הבשר סי' י"ח לענין חציצה דנ"י מוכרח לפרש בדברי רבינו דמפרש במקפיד עליה וכ"כ בהדיא בטור א"ח סי' קס"א ואילו הכא סתם בטי"ד סי' קצ"ת ולא פי' ואע"ג דודאי דהיכא דלא קפיד דאינו חוצץ דהוי מיעוטו ואינו מקפיד דלא גזרו עליו כדלקמן אבל מכיון דלא פירש אי קפיד משמע דמסתמא קפיד ואילו גבי נ"י דדייק לפרש אי קפיד משמע דמשום דמסתמא לא קפיד וצ"ע:

קמט **היין** והדבש כו'. כתב הב"י דנראה שהוא ט"ס דהא יין אינו נדבק בבשר הלכך דיו גר' וכן הוא בטור וכך היא גי' רש"י שכתבה לתוספתא זו בפ"ט דמקואות וכך כתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות מקואות וכ"כ רבינו ירוחם ז"ל עכ"ל וכן ראיתי בתוספתא סוף פ"ו ועי' ג"כ בד"ח סעיף קכ"א:

קנ **והכי** איתא בגמ' דידן ומייתי לה לקמן סי' ל"ד:

קנא **ואלו** שאין חוצצים כו'. סיפא דמתני' דלעיל:

קנב **ורבנן** סברי כל אשה נשואה מקפדת. דאילו פנויה לא כר"ש שזורי דבסי' דלעיל:

קנג **זה** הכלל כו'. משנה שם:

קנד **האבר** והבשר המדולדלים באדם הרי אלו חוצצים רבי יונתן אומר צפורן שפירשה רובה כו'. ונתלבט מאד הב"י בטעם הדבר דאמאי יחוצו האבר והבשר המדולדלים וכן צפורן שלא פירשה רובה אי משום דכיון דאינם חשובים מהגוף הוי כדבר שנדבק בגוף דחייץ הא לא. דמיא דדבר הנדבק בגוף הוא נדבק על העור שהוא מקום שהוא מגולה וראוי לבא שם מים ולפיכך דין הוא שיחוץ אבל הכא מקום חבור אבר ובשר זה לא היה מגולה מעולם ואינו ראוי לבא שם מים למה יחוצו ותירץ דמדאמרינן לקמן גבי כלים בסי' ל' דידות הכלים שהם ארוכים ועתידים לקוץ מטביל עד מקום המדה וטעמא דכל העומד ליחתך כחתוך דמי ומפרש שם רבינו דמקום חתך לא הוי חציצה כדמפרש בתוספתא דאבית הסתרים דכלים לא חיישינן ומינה דבאדם חיישינן בכה"ג ואפ"ה בצפורן שפירשה רובה אינה חוצצת דכיון דפירשה כל כך ובקל תוכל להסירו ואינה מסירתו חזינן דאינה מקפדת וכל מיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ וכתב דעוד יש לומר ושהוא

הנכון דחוצצים דאמרינן הכא לא דאינהו חייצי אלא ה"ק אם יש עליהם דבר שחוצץ אילו היה בשאר מקומות שבגוף הכא נמי חוצץ עליהם אע"פ שהם מדולדלין דאכתי כמחוברים לגמרי חשיבי ובצפורן מחלק ר' יונתן וכתב שאע"פ שמדברי המרדכי נראה שמפרש חוצצים אינהו גופייהו אפי' הכי נראה לי הפי' הזה יותר נכון עכ"ד והמעיין בסמ"ג שהביא הב"י גם שם נראה מתוכו שגם הוא מפרש כהמרדכי דחוצצים אגופייהו קיימא ורמ"י ז"ל לא ישרו בעיניו גם שניהם הפירושים האלו ופי' בטעם אחר ודאגופייהו קאי דחוצצים ודטעמא דמלתא לפי שהאבר ובשר המדולדלין אין מדרכן להתרפאות ולהתקשר והרי הם כחתוכים והבשר שתחתיהם נחשב כשאר בשר שצריך ביאת מים ולפי שאין דרכן להפתח ולהתרווח ממקומן ואע"פ שפירשו רובן הלכך חוצצים אבל צפורן אם פירש רובה מתרווח ונפתח מקום הפרישה ולכך אינו חוצץ עכ"ד:

קנה **אמר** רבה בר בר חנא. ובגמ' הגי' רבה בר רב הונא:

קנו **נימא** אחת קשורה חוצצת. דבשער נמי בעינן דלא להוי חציצה דהא אתרבו מאת בשרו לטבילה כדלעיל:

קנז **פירוש** אם היו רוב שערותיה כו'. וכתב הרמב"ם בפ"ב מהל' מקואות שכזה הורו הגאונים אבל יראה לי ששערו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה ואינו כגוף בפני עצמו כדי שנאמר רוב השער אלא אע"פ שכל שער ראשו קשור נימא נימא אם אינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה אלא א"כ נצטרף לחוצץ אחר על גופו ונמצא הכל רוב גופו ע"כ ולכאורה השגה גדולה היא זו דאמאי נחלק שער מהגוף ונחשבהו כאילו הוא דבר בפני עצמו שיהיה נדון לפי רובו דבפני עצמו אלא שהר"ן בפ"ב דשבועות כתב דטעמן של הגאונים דס"ל דאית לן תרי קראי חד לשערו וחד לבשרו כל חד וחד באפי נפשיה הוא ובבשרו או רוב שערו ואע"פ שאינו רוב גופו חוצץ ע"כ:

קנח **חץ** שהוא תחוב כו'. משנה בסוף מס' מקואות:

קנט **בזמן** שהוא נראה חוצץ. וכתב ב"י דרבי' בפי' המשנה כתב וז"ל בזמן שהוא נראה מבחוץ א"א שלא יהיה מקצתו על הבשר וחוצץ ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו ואפי' החץ טמא ע"כ וקרי ליה נראה מבחוץ כל שאינו משוקע ואע"פ שאינו בולט ג"כ אלא שהוא מונח שוה לבשר קרינן ביה נראה מבחוץ לפי שא"א שלא יהיה בו כו' עכ"ד:

קס **נדה** יכולה לטבול בבגדיה כו'. בפ"ב דביצה דף י"ח אמר רב חייא בר אשי נדה שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה ופירש"י שאין לה בגדים טהורים להחליף וללבוש אחר טבילה והיום י"ט ואינה יכולה להטביל את אלו שעליה מערמת וטובלת כשהיא לבושה וסלקא לה טבילה אף לכלים ולא מוכחא מלתא שהיא מתקנת דלטבילת עצמה

נכנסה ואדם מותר לטבול כב"ה דנראה כמיקר כדלקמן עכ"ל ומשמע דאף לכתחלה יכולה לעשות כן לפי שאינו חוצץ כדכתב רבינו לפי שהמים נכנסים וכו' כי אין לך מלבוש מהודק כל כך על הגוף ואפי' אם של עור שלא יהיו יכולים המים שיכנסו תחתיו ואם הוא של צמר או פשתן ארוג הוא והמים נדחקים ונכנסים בתוכו על בשרה והא דקאמר מערמת הא לא קאמר אלא לענין טבילת בגדיה הטמאים דבי"ט גזרו שלא להטבילן בלא הערמה זו והיינו דכתב רבינו יכולה לטבול כו' וכלומר לכתחילה וכדדייק הב"י בדברי הטור שכתבתי לעיל סעיף י"ג אדכתב יכול לשאוב כו' ולפיכך קשיא לי דבפ' במה אשה סי' ב' אדכתב די"מ דטניפן כגון שהחוטין מוזהבין ויפין ומטונפים מחמת המים ולכך מקפידות להסירן בשעת טבילה שלא יתלכלכו כתב ז"ל ולא דמיא לבגדיה שהיא צריכה לפשטם בשעת טבילה ולא חיישינן דלמא אתי לאתויינהו כו' ומשמע דלכתחלה לא תטבול בבגדיה אלא צריכה לפשטם ויש לי לתרץ דהתם שאני דמיירי בשבת ובבגדים טהורים או שיש לה בגדים אחרים טהורים ולפיכך צריכה לפשטם בשבת דלא תבא לידי סחיטה כדאיתא בפרק ואלו קשרים סימן ב' ואין זה דוחק לפרש בדברי רבינו דדוקא בבגדים טהורים קאמר דהא סתם בגדים ודאי טהורים הם אלא שבהל' נדה בקיצור של רבינו ז"ל כתב בהדיא ותפשוט חלוקה ותטבול ועיין בד"ת:

קסא **וצריך** שתהא אשה כו'. מסברא דנפשיה וכ"כ הכלבו והאגור בשם הר"מ כמ"ש בשמם בד"ח בס"ד:

קסב **בספרא** גרס. והוא תורת כהנים וכן הוא שם בפרשת אמור:

קסג **והמור** וכו' ואי' דגרסי והמר. וז"ל הרמב"ם בפירושו בקצת הנוסחאות יש המור והוא המוסק ובקצתם חומר והוא עפר דבק דומה לזפת ע"כ:

קסד **זה** הכלל כו'. משנה ספ"ט דמקואות:

קסה **בויקרא** רבה פרשה ה'. וכן הוא במדרש רבה פרשת נזיר:

קסו **שיש** להן זרבובית גרסי'. ובס' תי"ט כתבתי שמצאתי למהר"מ רוטנבורג ז"ל שכתב וז"ל הר"ר שמעון פי' כעין קנישקנים כלים שקנים יוצאים ממנו כדאמרי' בויקרא רבה בפסוק והוא ישקיט השותים במזרקי יין כוסות שיש להן זרבובים ונ"ל הלשון דבר המוסף ומתרבה מלשון אשתרבוב דזי"ן ושי"ן מתחלפים כמו מנעל של זרב דסוף מסכת כלאים מל' שרב ובל' מקרא יזורבו נצמתו כמו שרב ושמש עד כאן:

קסז **מטביל** עד מקום המדה. ומפרשינן טעמא בגמרא פ' בהמה המקשה (חולין דף ע"ג) משום דכל העומד לחתוך כחתוך דמי:

קסח **אם** סמוך לחפיפה כו'. בגמרא איכא דאמרי אם באותו יום שחפפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול ולפי דלישנא קמא לחומרא פסק כמותו וכן מוכח מפי' רש"י דלישנא קמא לחומרא דאמרינן בגמרא מאי בינייהו למסמך לחפיפה טבילה ופי' רש"י ללישנא קמא בעינן סמוך לחפיפה טבילה ע"כ וברי"ף כתובים השני לשונות מהופכים דבלישנא קמא הגי' אם באותו היום ובלישנא בתרא הגי' אם סמוך וכתב הר"ן וקיימא לן כלישנא בתרא דסמוך לחפיפה טבילה כדאיפסקא הלכתא בסמוך דצריך לחוף בלילה כלומר סמוך לטבילה ע"כ ועיין עוד מזה בד"ח:

קסט **ע"ג** כלי חרס. גרסי' בגמרא וכך העתיק רבינו לעיל סימן ט' וכ"כ התו' דגרסי' כלי חרס דשייך ביה גזירת מרחצאות שרגיל להיות ומצוי שם כלי חרס לצורך חמיו עד כאן וכלומר דאמרינן עלה בגמ' דסבר רב כהנא למימר דטעמא משום גזירת מרחצאות וגם לפי פי' רש"י הגי' כלי חרס שכתב גזירת מרחצאות שדרך מרחצאות לישב על גבי אצטבאות של אדמה דדמי לכלי חרס ואתי למימר טבילה עולה בהן. עד כאן ועיין עוד בד"ח:

קע **דתנן** בפ"ז. ולעיל סימן כ"א כתבה רבינו:

קעא **ומיהו** לפי הטעם שהמים מקדמין אין לחלק. כלומר דכיון דיהב טעמיה מפני שהמים מקדמין דהיינו לומר דכיון שהמים מקדמין לידבק ברגלי המטה קודם שהגיע לטיט ואותם מים מחוברים למקוה והלכך לא הוי חציצה וכדתנן האוחז באדם ובכלים אם הדיח ידיו במים טהורים והשתא לפי טעם זה כי הוי אדם כבד מאי הוי דאע"פ שהטיט עב מאד מ"מ קצת לחות שיש בו שע"י מתחברים מים שברגליו למי המקוה והר"ן בפ' במה אשה תירץ דמטה שאני דליכא סדקים אבל באדם חוצץ לפי שהטיט נכנס לו בין האצבעות ונדחק שם ע"כ וגם עליו יקשה דלפי הטעם שהמים מקדמין אין לחלק עכ"ל הב"י ועי' בד"ח סעיף פ"ו ול"נ דשאני אדם לפי שהוא מהלך בשפת הנהר עד מקום העומק לטבול בו והנה טרם בואו אל מי הנהר כשהוא במקום הנמל ששם הספינות מעלות טיט נמצא שמתדבק הטיט ברגליו קודם שנכנס אל המים והטיט מקדים למים וחוצץ משא"כ בכלים שמכניס אותה לתוך המים ממעלה למטה והמים ודאי מקדמין כך נ"ל:

קעב **ומפצי** כו'. כלומר דרש"י דמפרש משום טיט מפרש לדלקמן דאבוה דשמואל עביד לבנתיה מפצי דטעמא משום הכי הוה להם מחצלות להניח תחתיהן מפני הטיט והלכך מפרש דלר"ת מפצי כו':

קעג **אבוה** דשמואל עביד כו'. מפורש לעיל סימן ט':

קעד **והפשילה** בנה לאחוריה. כתבו התוס' יש לפרש מפשלת את בנה לאחוריה והיתה ערומה ולא היו בגדיה עליה וטבלה לא עלתה לה טבילה דחיישינן שמא הוה עלה דיבוקי טיט וכיוצא בו ונדבק באמו וחוצץ בטבילתה ולא ידעה לה ואע"ג דחזינן לה השתא דליכא מידי עלה חיישינן דלמא בעלייתה מן הטבילה נפל ברדיוני הוחלק ונפל דרך ירידה כפי' ר"ח ונ"ל שהיתה מפשלת בנה אפי' לפני טבילתה בסמוך ולאו דוקא בטבילתה עכ"ל:

קעה **ברדיוני**. פירש"י שהוא לשון שכשוך כו'. ולעיל כתבתי פי' בשם התוס':

קעו **והאשה** נראית כאורגת. במשנה גרסי' כאורגת בעומדין ומסיק הב"י דלא איצטריך לפרש דסתם אורגת בעומדין ומתני' כדי נסבה ע"כ ואני תמה דהא תנן בפ"ג דזבים אורגים בין בעומדין בין ביושבין שמעינן דיש דברים הנארגים מיושב וא"כ היאך איכא למימר דמתני' כדי נסבה דר"ל לא הוצרך להביאה כלשונה והא צריכה למימרא דלאפוקי מיושב וגם אין נראה לומר דלענין ראיית נגעים לא צריכה לפרש דודאי משערינן בעומדין אע"פ שכן נראה שהוא דעת הב"י מ"מ אין נראה דמהי תיתי לפרש כן אי לאו דמתניא בהדיא דדלמא במיושב משערינן ואפשר דכיון דשיעור דמיושב להקל הוא לפי שיותר נסתר הזרוע באורג מיושב מבאורג מעומד הלכך אע"ג דלא קתני בהדיא מעומד ודאי דמסתמא משערינן מעומד כיון שהוא להחמיר והוי סתמו כפירושו דאי תימא דלהקל משערינן ובמיושב ה"ל לפרש דלא ניתי למטעי והיינו דקאמר הב"י מתני' כדי נסבה:

קעז **וכמינקת** את בנה. פירש"י לענין בית הערוה וכתבו התוס' דאין נראה דבת"כ תני לה גבי הדד וכן פי' הר"ן גם הר"ש בפ"ב דנגעים וכתב הב"י שכן פי' ג"כ רבינו שם והתו' הביאו ג"כ להא דתנן בנגעים דאשה כעורכת לבית הסתרים וכתב הב"י שגם הסמ"ג הזכירו וגם הר"ן כתב כן ואע"ג דר"ל לא הזכיר י"ל דתרי מינייהו נקט וה"ה לאינך וכן נראה קצת מדברי רבינו שכתב שא"צ להרחיב ירכותיה יותר מדאי דמשמע דקצת צריכה להרחיבה והיינו כעורכת עכ"ל הב"י ולפום ריהטיה לא שפיל לסיפיה דדברי רבינו שהרי כתב בהדיא בסיפיה ותרחיב ירכותיה ועל כרחינו קצת הרחבה קאמר מדברישא כתב שא"צ להרחיב יותר מדאי וכן בהל' נדה בקצור דלקמן כתב בהדיא ותרחיב ירכותיה קצת זו מזו:

קעח **ותרחיב** ירכותיה ותגביה זרועותיה כדרך הילוכה. ומסיק הב"י דא"כ שיעור מוסק זיתים נמי שאינו מגביה זרועותיו יותר מבדרך הילוכו ולהכי הוא דתני כמוסק זיתים לומר שלא ידביק זרועותיו לגופו ביותר ע"כ:

קעט **דלא** שייך הך דר"ל להני דלעיל. אבל הר"ן כתב דאע"ג דהא דר"ל לא פליגא עלייהו ואפשר דכולהו איתנהו גמ' הוא דקאמר דלא מחמרינן בטבילה כל הני חומרי אלא חומרי דר"ל בלחוד וכיוצא. בה בסוף פ' נערה שנתפתתה דאמרי' זינתה וכחלה ופקסה ותבעה לינשא דאבדה מזונותיה ובתר הכי אמרי' ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב יהודה תובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות והתם נמי הא אפשר דאיתנהו לכולהו וא"ת היכי אמרי' בעצמה עיניה ביותר דעלתה לה טבילה מ"ש מהא דתנן במס' מקואות קרצה שפתותיה כאילו לא טבלה י"ל דכי עצמה עיניה לא מיהדקי קמטין כולי האי שיהו מעכבין מלבא בהן מים אבל הרב אלפסי ז"ל גורס (וכן היא גי' רבינו ג"כ) ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי אתמר הני לענין טהרות אתמר אבל לבעלה שפיר דמי כי הא דאמר ריש לקיש ולהך גירסא משמע דמדריש לקיש מייתינן ראיה דלבעלה מותרת ואיכא למידק והיכי מייתי מיניה ראיה והא אפשר דכולהו איתנהו ואפשר דלא מייתי ראיה מדריש לקיש אלא לפתחה עיניה ביותר ולעצמה עיניה ביותר דלא מעכב בטבילה דדרך גדילתה נמי הוא לפי שאין אדם נמנע מלפתוח ולעצום עיניו ע"כ:

קפ **ואומר** ר"ת דקאי אכלי חרס ולמטה. וז"ל התוס' אבל ר"ת פי' שנראה כגי' הספרים ואיתא נמי בפר"ח וכו' וכן צריך לחלק דלעיל אמרינן דבית הסתרים לא בעיא ביאת מים ובפ"ט דמס' מקואות גבי ואלו חוצצים באדם ומחשב בית הסתרים שבאשה אלמא בעי ביאת מים אלא ודאי ההיא לטהרות ובשמעתין לבעלה והא דתניא בפ' החולץ כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה והיינו נדה לבעלה דאי לטהרות מאי שנא דנקט נדה ועוד דומיא דגר ועבד משוחרר דאיירי בטבילת איסור והיתר וה"ק כל החוצץ בטבילת טומאה וטהרה חוצץ בטבילת איסור והיתר ההיא קיימי אהני חציצות דפ' ט' דמקואות דחייצי לענין בעלה שכן דרך הברייתא לעמוד על המשנה אבל הנך חומרי דכלי חרס וסילתא ונמל ומפצי ומפשלת וריבדא ולפלוף שמחמירות יותר מן המשנה דקתני בפ"ט לפלוף שבתוך העין אינו חוצץ ומשמע בין לח בין יבש אינו חוצץ מדלא מפליג ובסילתא ובפתחה עיניה ועצמה וכל הנך חומרי לית הלכתא כוותייהו אלא כהך חומרא דריש לקיש דאיתא אפי' לבעלה ומיהו קשה לפי' ר"ת דבהך משנה דפ"ט דבית הסתרים שבאשה חוצץ דמוקי לעהרות קתני נמי דין לפלוף שבעין שחוץ לעין חוצץ שבתוך העין אינו חוצץ דהא מוקים לה לבעלה וכן פי' הך דהחולץ וכל דבר שחוצץ בטבילה קיימא אמשנה דטהרות דאיירי לבעלה ומה שהקשה מבית הסתרים דשמעתין למתני' דמקואות לא קשה מידי דבסיפא גבי ואלו שאין חוצצין קא חשיב בית

הסתרים שבאיש והיינו כשמעתין וצריך ליתן טעם בהך בבא גופה מה חילוק יש בין בית הסתרים דאיש ודאשה ונראה שיש בית הסתרים שהאשה מקפדת ולא האיש ובזה קא מפליג בין איש ובין אשה ולפלוף שבעין איירי דוקא בלח עכ"ל:

קפא **נדה** ויולדת טבילתן בלילה. כלומר אם רוצות לטבול בזמנן אינן יכולות לטבול קודם הלילה כ"כ הב"י:

קפב **אחר** אחד לכולן גרס ועי' בפ' תינוקת סי' ו' ומ"ש שם וכן בר"פ בנות כותים:

קפג **ובתשיעי** משום סרך בתה. ואע"ג דגזירה לגזירה היא משום חומר כרת חששו כ"כ הר"ן וכתב עוד וז"ל ואע"ג דר"ש אתשמיש בלחוד קאי ולא אטבילה דהא אמרי בפ' המפלת בשמעתא דטועה בכ"א תשמש ופרקינן משום דר"ש ואפ"ה היו טובלות כדמוכח התם דאלמא אסור לעשות כן אתשמיש לחוד קאי ובת"כ נמי תנינא ואחר תטהר כיון שטבלה טהורה לעסוק בטהרות אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שלא תבא לידי ספק דאלמא אסור לעשות כן אטהרות או אבעילה קאי ולא אטבילה אפ"ה קא אמרי' דכיון דר"ש אסר תשמיש נמי אסרינן טבילה משום לתא דתשמיש אבל ר"ש ודאי תשמיש בלחוד אסר ולפי זה לא גרסי' שמא תבא לידי ספק דודאי כל שהיא משמשת באה לידי ספק אלא הכי גרסי' שלא יבא לידי ספק וכן הגירסא בה' הרב אלפסי ובברייתא שבת"כ עכ"ל אבל בהל' הרב אלפס שבידינו הגירסא שמא תבא כו' וכבר כתבתי בזה בפ' תינוקת סי' ו' דהמרדכי כתב דהרי"ף סובר דר"ש אוסר הטבילה ושם כתבתי חלוף גרסאות שבמקום ההוא ג"כ והא דדייק הר"ן מהך דטועה כבר כתבו התו' די"ל דה"פ ר"ש היא דאמר גבי ודאי זבה דאסור לעשות כן לטבול ביום שמא תבא לידי ספק לשמש שבעילתה תהא תלויה הלכך בהך טועה אע"ג דאיכא בה כמה ספקות דשמא לא היתה זבה כלל ואם היתה זבה אימר הרחיקה לידתה ושמא לא תראה אסורה לשמש לר"ש אבל טבילה תהא מותר אפי' לר"ש דשרי לה לטבול משום טבילה בזמנה מצוה ע"כ:

קפד **כבר** פשטה כו'. וכ"כ התוס'. והכ"ן ובודאי דשמעתין הכי מוכחת ומכאן תימה על מ"ש רבינו בפ' תינוקת סוף סי' ד' דבימי רבא לא פשטה כו' דאע"ג דודאי דהמימרא דהתם דמייתי מינה ראיה שלא פשטה כן הוא דלא פשטה ואלא מיהת מהכא מוכח דפשטה וצריכין אנו לומר דלאח"כ פשטה אף בימיו בתר דאתמר ההיא מימרא וא"כ אינו מוכיח התם כלל דטעמיה לאו משום חומרא דרבי זירא דדלמא בזמן ההוא שכבר פשטה קאמר להההיא מימרא:

קפה **ואז** ליכא למיחש לסרך בתה. דשוב לא יבא לידי ספק ליכא למיחש אם תטבול היא ביום סמוך לחשיכה תטבול בתה בעוד היום גדול דמרגשת הבת בכך שתטבול סמוך לחשיכה כאמה כ"כ התוס' ועי' בד"ח.

קפו **אשה** לא תחוף בע"ש. דבשבת אינה יכולה לחוף משום השרת השערות כ"כ הר"ן ושוב מצאתי כן בשאלתות דלא אפשר למסרק משום דאתיא לאתורי שערה:

קפז **אבל** להרחיקה כולי האי מע"ש למוצ"ש אסור וכו'. אבל התוס' הזכירו מפירש"י בהפך משום דאתמר בגמ' לעיל מהך א"ר הונא אשה חופפת בע"ש וטובלת בג' בשבת שכן אשה חופפת בע"ש וטובלת במ"ש אשה חופפת באחד בשבת וטובלת בד' בשבת שכן אשה חופפת בע"ש וטובלת במוצאי יו"ט שחל להיות אחר השבת אשה חופפת בא' בשבת וטובלת בה' בשבת. שכן אשה חופפת בע"ש וטובלת במוצאי שני י"ט של ר"ה שחל להיות אחר השבת ורב חסדא אמר שכן לא אמרינן דהיכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר ורב יימר אמר אפי' שכן נמי אמרי' לבר מאשה חופפת בא' בשבת וטובלת בה' בשבת דלמוצאי שני י"ט של ר"ה שלאחר השבת ליתא דאפשר דחופפת בלילה וטובלת בלילה דרש מרימר הלכתא כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר ופירש"י הלכתא כרב חסדא לחומרא דאמר שכן לא אמרי' דהיכא דטבלה יום חול לא תחוף מאתמול ובמאי דאמר רב חסדא כולהו אמרי' דהיכא דטבלה במוצאי ב' ימים טובים אחר השבת חופפת בע"ש ולית הלכתא כוותיה אלא כדמתרץ רב יימר חייפה בלילה וטבלה בלילה ע"כ והוקשה להם מהך דהכא דאמרי' דאינה חופפת ע"ש וטובלת למ"ש דא"כ לא קאי הך פיסקא דהלכתא כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר משום הכי תירצו י"ל דאיכא לאוקמי פסק דלעיל שליל טבילתה במ"ש והוא י"מ אז ודאי תחוף מע"ש ולא תפסיד עונתה הואיל ואינה יכולה לחוף בליל טבילתה ולא ביום שלפני טבילתה ע"כ וכתב הב"י דאע"ג דלא הזכירו ולהרחיק חפיפה מטבילה אלא כשאין מפסיק בין יום דחפיפה ליום דטבילה אלא יום א' בלבד מ"מ מאחר שתלו טעמא בשלא יסתר פיסקא דלעיל הלכך כיון דלההוא פיסקא לעיל כל שהטבילה בליל י"ט או שבת אפי' מפסיק בין יום החפיפה ליום הטבילה ב' ימים שפיר דמי וכן פסק הרשב"א בת"ה וכ"כ הר"ן בפ"ב דשבועות ואע"ג דלא אמרו כך אלא על ב' י"ט של ר"ה אין לחלק ביניהם לבין של גליות דהא דבגמ' הזכירו דר"ה לפי שהיו מקדשים ע"פ ראייה ולא משכחת לדידהו ב' י"ט אלא דר"ה וכ"כ הרשב"א בפירוש בין ב' י"ט של ר"ה או של גליות וכן כתב ג"כ הטור וכתב עוד הב"י דלדברי רבינו שכתב דלרש"י אין להרחיק כולי האי כו' צ"ל דסבר רש"י דלמסקנא דהלכתא חופפת והלכתא אינה חופפת וכו' ליתא פיסקא דפסיקנא לעיל

הלכתא כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר וזה דוחק ומש"ה הטור עצמו סתם דבריו דלא כדברי אביו רבינו ז"ל ע"כ:

קפח **כגון** שחל ליל טבילתה בשבת. וא"ת והיאך תוכל לטבול בשבת והא בפרק מפנין דף קכ"ת אדתני התם דמביאה שמן בשערה פרכינן ותיפוק ליה משום סחיטה ואע"ג דרבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין סחיטה בשטר הא רב אשי דבתראה הוא אומר אפי' תימא יש סחיטה בשער מביאה לה בכלי דרך שערה וצ"ל דרב אשי לאו לאפלוגי אתא אלא אפי' תימא קאמר וראיתי בב"י שכתב וז"ל כתב הכלבו אני תמה היאך אשה יכולה לטבול בליל שבא וי"ט והיאך תנצל מסחיטת שער ולכך אני אומר שראויה הטבילה לדחות עד מוצאי שבת וי"ט ע"כ ואע"פ שהן דברי הראב"ד בס' בעלי הנפש אין לדחות דברי כל הני רבוואתא דשרו לטבול בי"ט ושבת ועוד הכי משמע בהדיא בר"פ במה אשה יוצאה דחששא דסחיטת שער אינה כלום שהרי פסק הרמב"ם בפ' ט' מה' שבת שאין סחיטה בשער וכתבתי טעמו בטור א"ח סי' ש"ל עכ"ל הב"י ושם כתב דטעמו דס"ל דרב אשי לאו לאפלוגי אתא אבל כתב עוד שם דהרמב"ם בפ"ב מה' שבת כתב מביאה לה כלי תלוי בשערה וטעמו משום דאע"ג דאין סחיטה בשיער איסורא מיהא איכא וכמ"ש המגיד בפ"ט וא"כ מוטב לעשות הוצאה ע"י שינוי מבלי איסור אחר מלהוסיף עליו איסור סחיטה ע"כ וא"כ לכאורה אכתי תקשה דאיסורא מיהא איכא בסחיטת שער וא"כ למה תטבול וי"ל דלענין טבילה שלא לבטל העונה ופריה ורביה לא חשו תכמים לאיסור שלהם כלל:

קפט **ומיהו** גם לפירוש השאלתות נהגו מנהג יפה כו'. דאף לפי השאלתות אינו אסור אלא לחוף מבעוד יום ולצאת מן המרחץ קודם הלילה אבל כששהתה שם עד הלילה חפיפה אריכתא הוא כו'. תוס':

קצ **ונזהרות** בשבת מליתן תבשיל לבניהם כו'. וכתב על זה הב"י בסי' קצ"ט וז"ל זהירות דנתינות תבשיל לבנה איני מכיר דאטו אם תגע בתבשיל ולא יהיה לצורך בנה מי לא חיישינן והרי על כרחך נוגעות בתבשיל שאוכלת ואף אם תזהר מלגע בו כגון שתאכל בכף ולא תגע בתבשיל כלל כמו ששמעתי שיש מורין כן מ"מ כיון דידים עסקניות הן א"א שלא תסיח דעתה שעה אתת או רגע אחת ותגע ולאו אדעתה ועוד שיותר נכון היה להזהירן שיבדקו ידיהם וכל גופם בשעת טבילה ואם ימצאו בו דבר חוצץ יסירוהו ולא יהיו ידיהם אסורות בשבת מליתן תבשיל לבנה ומלאכול כדרכן דמה ענין עיון ובדיקה זו אצל חפיפה דדוקא חפיפה שא"א לעשותה בי"ט התירו להרחיק ולעשותה מע"ש אבל עיון ובדיקה שאפשר לעשות בי"ט למה תסמוך על מה שבדקה בע"ש ולא תבדוק בשעת

טבילה ואפי' להר"ר שמעיה (דלקמן בסמוך) שסובר שחפיפה הוא אף בגוף במקום שתמצא עליו דבר חוצץ יכולה היא לחופפו במים חמין וכיון שצריכה לבדוק ידיה וגופה בשעת טבילה למה לא תגע בתבשיל ובכל מה שמרצה עד שעת בדיקה סמוך לטבילה ואדרבה יותר נראה שאין להנהיגה ליזהר בכך פן תבא לזלזל בבדיקה דסמוך לטבילה דעזרא לא תקן אלא חפיפה אבל עיון ובדיקה דאורייתא (כמ"ש בד"ח סעיף קנ"א) ולפיכך אין להקדימה לטבילה הרבה ואפי' היכא דלא אפשר וכל שכן בדאפשר כגון זו שיכולה לבדוק ולעיין גופה סמוך לטבילה וכ"כ הר"ן אהא דקדימת אשה לחוף מע"ש או מעי"ט דלכולהו פירושי בחפיפה שהיא תקנת עזרא בלבד הוא דמקילין אבל לעיוני אי איכא מידי דחייץ בגופה דהוא מדאורייתא לא מקילין ע"כ וכן דעת הרשב"א ועוד אפי' לדסברי דעיון ובדיקה אינו מדאורייתא אלא בכלל תקנת עזרא וכדמשמע מתוך דברי הטור בריש הסי' ואיכא למימר דאין להפריד העיון והבדיקה מהחפיפה מ"מ הוא דבר שא"א לעמוד בו שלא ליגע בתבשיל ולא שום דבר חוצץ הלכך שלא להזהירה ליזהר בכך עדיף טפי אלא מזהירין אותה שבשעת טבילה תבדוק כל גופה ושערותיה שלא יהא עליה דבר חוצץ דגם מלמדין אותה לקשור שערותיה וכו' וכן הרשב"א והר"ן לא הזכירו זהירות מליתן תבשיל לבנה כלל עד כאן דבריו ועי' מה שאכתוב קצת יישוב בזה בספר דברי חמודות בס"ד.

קצא **כב"ה** דמתירין כו'. ועי' בפ"ב דביצה ס"ס ט"ו:

קצב **שלא** יתלכלכו. כלומר קושרים שערותיהם בע"ש כדי שלא יתלכלכו קודם טבילה כ"כ הב"י ומ"מ בסוף דבריו שכתבתי לעיל. דדחה שלא להזהיר מליתן תבשיל לבנה לפי שע"י כן זהירה ולא תשכח מלעיין ולבדוק עצמה סמוך לטבילה. מסיק נמי דקשירות שערה לא מהאי טעמא שלא יתלכלכו הוא דהא צריכה לעיין ולבדוק סמוך לטבילה ואם תמצא לכלוך תסירנו אלא טעמא כדי שלא יסתבכו זה בזה מש"ה צריכה לקשור אותם ע"כ. ובטור כתוב שלא יתבלבלו והב"י לא הרגיש בזה:

קצג **דתרי** קולי בהדי הדדי לא מקילינן. ול' התוס' לא אשכחן דשרי הגמרא וכן הוא במרדכי והנהו תרי קולא דעבדינן בעירוב כדאיתא בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מ"ו) לא דמי להכא דהתם לא בענין אחד הם בהדי הדדי דהך באדם והך בכלים:

קצד **ובערוך** פי' והלא כו' ולחוף. וכלומר וזה משמע כפירוש הר"ר שמעיה בשם רש"י:

קצה **לעיל**. סי' כ"ד ז':

קצו ונהגו בנות ישראל כו' והתוס' דפרק מרובה כתבו מההיא דדודי חסרת דכך נהגו אף בימיהם וגם הר"ן כתב כן ועוד הביא ראיה מדאם סמוך לחפיפה טבלה א"צ לחוף

ואי לאו דנהגו לשטוף כל גופה מאי הוה אי חפפה שערה בלבד כו': 0הדרן עלך הלכות מקואות וסליקא לה מסכת נדה